

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS KATEDRA

ŽIVILĖ BUNIKYTĖ
EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PROGRAMA

**EUROPOS AREŠTO ORDERIS, JO TAIKYMAS LIETUVOJE IR KITOSE
EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Lekt. Audronė Sviklaitė

Mokslinis konsultantas -
Doc. dr. Pavelas Ravluševičius

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. EUROPOS AREŠTO ORDERIO YPATUMAI.....	8
1.1 EUROPOS AREŠTO ORDERIO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS.....	8
1.2 EUROPOS AREŠTO ORDERIO NUOSTATŲ TAIKYMAS, EUROPOS SAJUNGOS IR NACIONALINĖS TEISĖS SUDERINAMUMAS TREČIAJAME RAMSTYJE.....	15
2. EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMAS EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE	21
2.1 EUROPOS AREŠTO ORDERIO NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMAS ATSKIROSE EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE.....	21
2.2 EUROPOS AREŠTO ORDERIO ĮGYVENDINIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI	33
3. EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE	41
3.1 EUROPOS AREŠTO ORDERIO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖJE	41
3.2 PROBLEMINIAI EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMO ASPEKTAI	46
4. YPATINGI EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMO ATVEJAI.....	54
4.1 LENKIJA.....	54
4.2 VOKIETIJA.....	55
4.3 KIPRAS	57
IŠVADOS.....	59
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64
PRIEDAI	68
SANTRAUKA.....	75
SUMMARY	76

IVADAS

Kovos su nusikalstamumu problema egzistuoja labai seniai, tačiau šiuolaikinėje visuomenėje ji tapo ypač aktuali. Mokslinių technologijų pažanga, sienų tarp valstybių nykimas ir pan. – visa, kas lemia globalizacijos procesus, sukelia vis naujų problemų tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu. Nusikaltėliams judėti iš vienos valstybės į kitą valstybių sienos sudaro vis mažiau kliūčių, jų veikimo erdvė neapsiriboja viena valstybe. Atsiranda ir naujų nusikalstamų veikų, pvz., tokių kaip terorizmas, kurių neįmanoma vieningai apibrėžti.

Ekstradicijos institutas yra vienas seniausių tarptautinio baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo formų, pripažįstamas visose teisės sistemose, ilgą laiką pranokęs kitas tarptautinio baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo formas. Tačiau vis daugiau teisės mokslininkų ir labiausiai praktikai mano, kad tai labai lėtas procesas. Dabartinėje situacijoje ekstradicija buvo ir yra laikoma ne tik teisinio, bet ir politinio bendradarbiavimo forma. Sprendimai dėl asmens išdavimo daugelyje valstybių (Lietuvos Respubliką galime įvardinti kaip išimtį) priimami dalyvaujant už valstybės užsienio politiką atsakingiems pareigūnams, dažniausiai jiems pripažįstant ir teisę spręsti – vykdyti teismo sankcionuotą ekstradiciją ar ne. Europos Sąjungoje toks požiūris į tarptautinį baudžiamąjį teisinį bendradarbiavimą nebepriimtinas. Amsterdamo sutartyje¹ pripažinus, jog kova su nusikalstamumu ir nusikalstamumo prevencija priklauso Europos Sąjungos interesų sferai, nebelieka teorinių argumentų, pagrindžiančių prašomos išduoti asmenį valstybės galimybės apeliuoti į nacionalinius interesus sprendžiant; suteikti kitos valstybės prašomą teisinę pagalbą ar ne.

Pastangos modernizuoti ekstradicijos procedūrą ir pakeisti egzistuojančius teisinius instrumentus, davė laukiamų rezultatų. Viena didžiausių problemų buvo pernelyg dideli valstybių teisinių sistemų ir praktikos skirtumai. Pagaliau buvo suvokta, kad pastebimų ir reikšmingų rezultatų galima pasiekti tik regioniniu lygmeniu, kur valstybės vienija bendros tradicijos, kultūra, vertybės. Todėl radikalių veiksmų ėmėsi Europos Sąjunga, suformuodama naują tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo institutą – Europos arešto orderį.

Europos Sąjungos narių tarpusavio teisinį bendradarbiavimą iki šiol reglamentavo tarptautinės sutartys, kurios paprastai nustatė teisinės pagalbos apimtį, jos teikimo arba atsisakymo teikti pagrindus, sąlygas bei procedūrų taisykles. Tačiau tarptautinių sutarčių taikymo praktika rodo, kad jose nustatyti reikalavimai bei taikymo procedūros jau nebeatitinka šiandieninių gyvenimo aplinkybių, nes teisinės pagalbos teikimo procedūros labai formalios ir biurokratiškos, trunka nepateisinamai ilgai.

¹ Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus // Official Journal C 340 of 10 November 1997.

Europos arešto orderio užuomazgos buvo pradėtos formuoti Tamperėje 1999m. spalio 15-16 dienomis vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime. Šiame susitikime prieita prie išvadų, jog “formali ekstradicijos procedūra tarp valstybių narių turi būti panaikinta, o įtariamų nusikaltimo padarymu asmenų išdavimo procedūros turėtų būti paspartintos²”. Šių išvadų nuostatą įgyvendino 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų (2002/584/TVR), kuri Europos Sąjungos valstybės narės turėjo įgyvendinti nuo 2003 m. gruodžio 3 dienos, o Lietuvos Respublika – nuo įstojimo į Europos Sąjungą dienos.

Kadangi šis, Europos arešto orderio institutas teisinėje sistemoje yra dar visai naujas, todėl natūralu, jog Lietuvos teisinėje praktikoje didelės analizės nesulaukė, išskirti reikėtų tik A. Čepą, daugiausia analizavusį ekstradicijos problematiką, į Europos arešto orderį žvelgiantį per žmogaus teisių apsaugos prizmę. Tuo tarpu teisės teoretikai ir praktikai už Lietuvos ribų ši teisės institutą analizuoja įvairiais aspektais. Tai S. Alegre ir M. Leaf, G. Conway, Z. Deen Racmány, M. Jimeno – Bulnes, J. Komárec, A. Łazowski, M. Plachta, H. Satzer ir T. Pohl, C. Tomuschat, L. Vierucci ir kiti. Savo moksliniuose darbuose jie analizuoja pagrindines Europos arešto orderio taikymo klausimus, susijusius su piliečių perdavimu ir su tuo susijusią konstitucinių teismų praktiką, žmogaus teisių apsaugos užtikrinimą ir pan.

Atsižvelgdama į temos aktualumą ir egzistuojančią siaurą Europos arešto orderio, kaip tarptautinio teisinio bendradarbiavimo formos, analizę, autorė pabandys atskleisti praktinę šios temos pusę. Iki šiol lietuvių autorių moksliniuose darbuose buvo analizuojami tik bendrieji Europos arešto orderio bruožai, jo santykis su ekstradicijos procedūra, todėl šiame darbe bus pateikiama atskirų Europos Sąjungos valstybių narių bei Lietuvos parengiamųjų darbų ar Tarybos pagrindų sprendimo įgyvendinimo nuostatos ir su jomis susijusios problemos, tokios kaip kai kurių valstybių narių nenoras vadovautis Tarybos pagrindų sprendimu teikiant prioritetą savo šalių konstitucinėms nuostatoms - taip sukeliant Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės konfliktą.

Nors Europos arešto orderio procedūra teoriškai ir atrodo pažangi, praktikoje susiduriama su keletu sunkumų. Bene opiausia problema praktikoje atsiranda tuomet, kai viena valstybė narė išduoda Europos arešto orderį ir prašo perduoti vykdančiosios šalies pilietį (*piliečių neišdavimo problema*). Šia paskutiniąja reforma ir yra siekiama užkirsti kelią tolimesniam savo piliečių neišdavimui, tačiau, kaip rodo praktika, problemos išspręsti vis dar nepavyksta. Ji jau labai seniai įsišaknijusi daugelio valstybių praktikoje. Savo piliečių neišdavimo principas glūdi valstybių narių pagrindiniuose įstatymuose (konstitucijose). Kaip pastebi teisės specialistai, ši sritis ypač jautri pokomunistinėms valstybėms – naujosioms valstybėms narėms bei labiau kontinentinės

² Presidency Conclusions, Tampere European Council, 15 and 16 October 1999.

teisės tradicijos šalims nei bendrosios teisės sistemos valstybėms. Taigi, nors Europos arešto orderiu ir buvo siekiama panaikinti ekstradicijos procedūroje egzistavusį piliečių neišdavimo principą, ne visos valstybės narės jo atsisako. Daugelis valstybių ištikimos savo šalies tradicijoms ir todėl naujosios narės kaltinamos tuo, jog akiai įgyvendina visas Europos arešto orderio nuostatas. Tokia situacija ilgiau tęstis nebegali, jeigu bendrosios teisės šalys sugebėjo suprasti piliečių perdavimo reikšmę, taip turėtų pasielgti ir kontinentinės teisės atstovės, nes bazinė Europos arešto orderio idėja – valstybė, gavusi kitos valstybės išduotą Europos arešto orderį, jį vykdo nekvestionuodama orderio pagrįstumo ir teisėtumo, Europos arešto orderio sistemoje, išlaikant tik pavienius tradicinės ekstradicijos rudimentus.

Daugelis valstybių narių savo teisinėje praktikoje dažnai nori vadovautis savo sukurtomis taisyklėmis. Na, jei ne visomis, tai bent jų dalimi. Nė viena valstybė narė nenori būti visiškai priklausoma nuo kitokią tvarką diktuojančios sistemos. Todėl praktiniame Europos arešto orderio procedūrų įgyvendinime joms taip norisi ir toliau laikytis įprastos tvarkos. Iš pirmo žvilgsnio – tai nieko ypatingo, bet atsižvelgiant į faktą, kad Europos arešto orderio procedūra yra pakankamai tiksliai reglamentuota ir greitai, valstybėms narėms kyla nemažai sunkumų vykdant išduotus Europos arešto orderius.

Dar viena aktuali problema, su kuria susiduriama įgyvendinant Europos arešto orderį, yra *žmogaus teisių apsauga*. Supaprastintas požiūris į tarptautinį bendradarbiavimą remiasi vienu svarbiausių Europos Sąjungos teisėje – abipusio pripažinimo principu, reikalaujančiu vienoje Sąjungos valstybėje priimtam sprendimui pripažinti tą pačią teisinę reikšmę visose kitose Europos Sąjungos valstybėse. Baudžiamosios teisės sritį principas pasiekė patyręs ne itin ryškius, bet esminius pakitimus ir kelia nemažai klausimų dėl jo taikymo. Principo esmė kardinaliai kinta į nuostatą, kad vienai valstybei galint varžyti asmens teises, tai privalo daryti visos Europos Sąjungos narės - jei asmuo gali būti sulaikytas vienoje valstybėje narėje, tai jis gali būti sulaikytas ir kitoje³. Ar tokiu atveju bus apsaugotos asmenų teisės? Be to, valstybių narių konstitucijų nuostatose ribotai aptariamas asmenų išdavimo pagal Europos arešto orderį klausimas, o ir Tarybos pagrindų sprendimo nuostatose paliekamos spragos, kurios gali užkirsti kelią efektyviam Europos arešto orderio nuostatų taikymu.

Visų aukščiau išvardintų problemų šaknys glūdi pačioje Europos Sąjungos sandaroje – *trijų ramsčių sistemoje*. Vienintelis Europos Bendrijų ramstis yra viršnacionalinio pobūdžio, tuo tarpu antrasis ir trečiasis – tarpvyriausybinių lygmenis. Teismų ir policijos bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose priklauso trečiajam ramsčiui, todėl kai kurios valstybės narės daro išvadą, jog Europos arešto orderio nuostatos neturėtų būti visuotinai privalomos. Valstybės narės

³ Čepas A. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje // Teisės problemos. 2003, Nr. 41, P. 97 - 113 .

nacionalinių teisės aktų pateisinimą, viršenybę prieš Europos Sąjungos teisės aktus randa savo nacionalinėse konstitucijose. Problema galima išspręsti tik imantis radikalių reformų Europos Sąjungos sistemoje, kad nebekiltų ginčų, kam teikti pirmenybę, Europos Sąjungos ar nacionalinei teisei.

Tikslas. Šiuo darbu siekiama išnagrinėti Europos arešto orderio reguliavimą Europos Sąjungos lygmeniu ir jo nuostatų įtvirtinimą Lietuvos Respublikos bei kitų valstybių narių praktikoje, aptarti nacionalinės teisės atitiktį, atskleisti reguliavimo principus, praktines reguliavimo problemas ir jų šalinimo būdus.

Taigi, *darbo objektas* yra Europos arešto orderis, kaip tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo tarp Europos Sąjungos valstybių narių forma. *Darbo dalykas* - Europos arešto orderio taikymo ir reglamentavimo probleminiai aspektai Lietuvos Respublikos ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių praktikoje.

Darbo uždaviniai:

- ✓ atskleisti Europos arešto orderio atsiradimo priežastis ir sampratą;
- ✓ nustatyti Europos arešto orderį reglamentuojančių teisės normų turinį, pagrindinius principus;
- ✓ nustatyti, ar egzistuoja atotrūkis tarp Europos arešto orderio nuostatų teisinio reglamentavimo tikslų, principų ir Lietuvos Respublikos bei kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisinės praktikos;
- ✓ išanalizuoti Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių praktiką taikant Europos arešto orderio nuostatas;
- ✓ atskleisti iškylančių praktinių Europos arešto orderio taikymo problemų priežastis ir galimus jų sprendimo būdus.

Hipotezė. Nuostatos dėl Europos arešto orderio yra šiuolaikiškos. Jose atsižvelgta į iki tol egzistavusias ekstradicijos problemas, tačiau praktikoje susiduriama su dideliais sunkumais įgyvendinant Europos arešto orderio nuostatas, nes daugelis Europos Sąjungos valstybių narių pripažįsta savo nacionalinėse konstitucijose įtvirtintų nuostatų viršenybę prieš reikalavimus, įtvirtintus 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendime (2002/584/TVR) remdamosi Europos Sąjungos trečiojo ir pirmojo ramsčių skirtumais⁴.

Siekdama darbo tikslo bei įgyvendindama iškeltus uždavinius, autorė naudojo įvairius teorinius ir empirinius *metodus*.

⁴Europos arešto orderio nuostatos priklauso Europos Sąjungos trečiajam ramsčiui – teismų ir policijos bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose -, kuriame įtvirtintas tarpvyriausybinių bendradarbiavimo principas, priešingas pirmajame Europos bendrijų ramstyje įtvirtintam viršnacionališkumo principui. Valstybėms narėms tai itin svarus argumentas atsisakant perduoti savo piliečius.

Teoriniai metodai:

- ***Analitinis-kritinis metodas*** – juo buvo atskleisti ekstradicijos ir Europos arešto orderio reglamentavimo trūkumai.
- ***Lyginamuoju metodu*** atskleisti Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos Respublikos Europos arešto orderio nuostatų įgyvendinimo praktikoje panašumai ir skirtumai.
- ***Teleologinis metodas*** – juo apibrėžti Europos arešto orderio reformos tikslai.
- ***Istorinio metodo*** pagalba aptarta padėtis iki dabartinio Tarybos pagrindų sprendimo (2002/584/TVR) nagrinėjamoje srityje priėmimo. Šis metodas suteikia galimybę išsiaiškinti įvykusios reformos priežastis.
- ***Loginis metodas*** naudojamas kylančioms problemoms atskleisti, pateikiant jų sprendimo būdus ir priemones.

Empiriniai metodai:

- Pagrindinis tyrimo metu taikytas empirinis metodas – ***teisinių dokumentų analizės***. Juo buvo tiriami Europos Sąjungos, tarptautiniai ir Lietuvos Respublikos teisiniai dokumentai.
- Europos arešto orderio problemoms Lietuvos Respublikos praktikoje atskleisti buvo naudojamas ***ekspertų interviu metodas***. Remiantis juo, informacija gauta iš prokurorų.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados bei trumpos darbo santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmoje dalyje nagrinėjamas Europos arešto orderio teisinis reglamentavimas, sąvokų vartojimo problematika bei Tarybos pagrindų sprendimo taikymas. Antrojoje dalyje analizuojamas Europos arešto orderio nuostatų praktinis įgyvendinimas valstybėse narėse bei pagrindinės problemos, susijusios su žmogaus teisių apsauga bei piliečių perdavimo problemomis. Trečiojoje dalyje nagrinėjamas Europos arešto orderio taikymas Lietuvos Respublikoje ir jo probleminiai aspektai, o ketvirtojoje – ypatingi Europos arešto orderio taikymo atvejai Vokietijoje, Lenkijoje ir Kipre. Darbo pabaigoje formuluojamos išvados, pateikiami priedai bei literatūros sąrašas.

1. EUROPOS AREŠTO ORDERIO YPATUMAI

Europos Sąjungą galima įvardinti kaip “laboratoriją”, kur tarptautinio bendradarbiavimo baudžiamųjų bylų srityje buvo vystoma keletas naujų ir įdomių idėjų ir atliekama keletas “eksperimentų” siekiant tarp valstybių narių tobulinti ekstradicijos veiksmingumą ir efektyvumą. Neabejotina, jog daugiausia šiame procese pasiekta priimant 1995 m. Konvenciją dėl supaprastintos ekstradicijos procedūros ir 1996 m. Konvenciją dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Tačiau nors jose buvo įkūnyta keletas pažangių bruožų, kuriais buvo siekiama pagreitinti ir supaprastinti 1957 m. Europos Konvencijos dėl ekstradicijos mechanizmą, konvencijos nuostatos nesugebėjo pakeisti tradicinės ekstradicijos, turinčios politinio ir tarpvyriausybinių apibrėžtumo. Situacija buvo netgi pabloginta, nes šias konvencijas ratifikavo vos kelios valstybės.

Dėl šių priežasčių aukščiausi Europos Sąjungos pareigūnai buvo nusivylę dėl tolimesnio ekstradicijos sistemos vystymosi ateityje. Aišku buvo viena, jog reikia kažką greitai ir radikaliai keisti. Štai kodėl “evoliucinis” žingsnis buvo pakeistas “revoliuciniu”. Nors ši idėja buvo suformuluota Europos Vadovų Tarybos 1999 m. spalį Tamperėje vykusiame susitikime, kurio tikslas skatinti kurti laisvės, teisingumo ir saugumo erdvę Europos Sąjungoje, tačiau būtinų politinių sprendimų imtasi tik po 2001 m. rugsėjo 11-osios teroristinių išpuolių.

2000 m. liepą Europos Komisijai paskelbiamas komunikatas, o 2000 m. gruodį priimama priemonių programa, įgyvendinanti abipusio pripažinimo principą, kurio esmė – vienos valstybės narės teismo sprendimai turi būti pripažįstami visose kitose valstybėse narėse ir turės tą pačią galią. 2000 m. gegužę priimamas reglamentas dėl abipusio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose tarp Europos Sąjungos valstybių narių, į kurį įtraukiamas 2001 m. protokolas, kuriame kaip svarbiausi elementai – priemonės kovai su organizuotu nusikalstamumu, pinigų plovimu ir finansiniais nusikaltimais. Taip žingsnis po žingsnio 2002 m. birželio 13 d. priimamas Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo procedūrų tarp valstybių narių (2002/584/TVR). Pasak M. Jimeno – Bulnes, “jei teismų bendradarbiavimo baudžiamųjų bylų srityje ir egzistuoja ‘kelrodė taisyklė’, tai turėtų būti 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas⁵”.

1.1 EUROPOS AREŠTO ORDERIO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Kaip jau buvo minėta anksčiau, iki šiol galiojusios Europos konvencijos buvo labai nepasižymėjo didele sėkme dėl mažo jas ratifikavusių valstybių skaičiaus. Todėl Amsterdamo

⁵ Jimeno Bulnes M. European Judicial Cooperation in Criminal Matters // European Law Journal. 2003, Vol. 9, No.5, P. 625.

sutartimi suteikta galimybė ir pažangaus teismo bendradarbiavimo tarp valstybių narių požiūrio, buvo pateiktas noras sukurti Tarybos pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, kuris, pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnį, bus įpareigojantis visas Europos Sąjungos valstybes nars siekiamų tikslų atžvilgiu, tačiau suteikiant teisę valstybėms narėms pasirinkti įgyvendinimo formas ir metodus.

Naujasis “europinis” požiūris į ekstradiciją yra grindžiamas dviem idėjomis: 1) Europos Sąjungoje kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę bei 2) siekiant įtvirtinti valstybių narių teismo institucijų sprendimų abipusį pripažinimą⁶. Nors abipusio pripažinimo principas praktiniame jo taikyme nėra nežinomas, tačiau jo apimtis buvo ribojama dėl teismų nuosprendžių pripažinimo. Todėl šis principas yra tiesiog būtinas norint palengvinti bendradarbiavimą tarp teismo institucijų ir padės teismo būdu užtikrinti žmogaus teises. Turi būti užtikrintos teisės į teisingą teismą, teisė į gynybą, teisė nebūti teisiamam ir baudžiamam du kartus už tą patį nusikaltimą ir pan.

Reikšmingas momentas naujoje ekstradicijos istorijoje įvyko 2002 m. birželio 13 d., kada Ministrų Taryba priėmė Tarybos pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR) (toliau Tarybos pagrindų sprendimas). Atsižvelgiant į Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnį ir Europos Bendrijų sutarties 5 straipsnį, buvo pasiremta subsidiarumo principu – visus iškeltus uždavinius geriausiai galima įgyvendinti Europos Sąjungos lygmeniu. Tradiciškai pagal ekstradicijos procedūrą sprendimus perduoti nusikaltėlius ar ne, sprendavo administracinės institucijos, paprastai – vykdomoji valdžia. Toks sprendimas nebepateko į dabartinio abipusio pripažinimo principo sritį, todėl sprendimų priėmimo klausimas perduotas į teismo institucijų rankas. Nors anksčiau teismai ir buvo įtraukiami į ekstradicijos procedūrą, jų vaidmuo buvo ribojamas tik nuomonės pateikimu. Teismai būdavo bejėgiai prieš politinį kišimąsi.

Europos arešto orderio sąvoka pateikiama Tarybos pagrindų sprendimo 1 straipsnio 1 dalyje : *Europos arešto orderis yra teismo sprendimas, kurį išduoda valstybė narė, kad kita valstybė narė areštuotų ir perduotų prašomą perduoti asmenį, siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba vykdyti laisvės atėmimo bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo*. Nors Europos arešto orderio tikslas yra įvykdyti asmens perdavimą vienos valstybės narės prašymu kitai valstybei nare, Tarybos pagrindų sprendimas neleidžia automatinio išdavimo ar perdavimo pagal reikalavimą. Naujoji procedūra pakeičia tradicinę ekstradicijos procedūrą. Tai, kas dabar yra įtvirtinta Tarybos pagrindų sprendime, yra horizontalioji sistema, priešinga iki tol egzistavusiai vertikaliojai.

⁶ Plachta M. European Arrest Warrant: Revolution in Extradition? // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. 2003, Vol. 11/2, P. 179.

Europos arešto orderis nėra ribojamas *ratione criminis*. Tarybos pagrindų sprendimo 2 straipsnio 1 dalyje teigiama, jog Europos arešto orderis gali būti išduotas už veiką, baustina pagal išduodančios valstybės narės teisę laisvės atėmimo bausme arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas – bent 12 mėnesių, arba, kai bausmė arba sprendimas dėl įkalinimo jau yra priimtas, - bent keturi mėnesiai. Taigi, Europos arešto orderis gali būti išduodamas ir vykdant teismo nuosprendžius, ir ikiteisminio tyrimo metu. Žvelgiant į sprendimų, kurių pagrindu išduodamas Europos arešto orderis, prigimtį, būtina atkreipti dėmesį į šiuos dalykus:

- a) jei byloje priimamas nuosprendis, jis turi būti galutinis ir, jei nuosprendis buvo priimtas *in absentia*, turi būti galimybė jį apskųsti;
- b) jei byloje yra priimtas ikiteisminio tyrimo nutarimas dėl laisvės atėmimo bausmės skyrimo, nėra būtina, kad valstybėje narėje išduotas Europos arešto orderis būtų išduotas iš anksto, tačiau niekas nedraudžia to daryti.

Dvigubas baudžiamumas. Vienas iš labiausiai pastebimų naujosios sistemos bruožų yra siekis pakeisti tradicinį dvigubo baudžiamumo reikalavimą, kuris reiškia taisyklę, pagal kurią ekstradicija galima tik dėl tų nusikaltimų, kurie kriminalizuoti ir prašomosios valstybės teisėje. Tarybos pagrindų sprendimas šią išskirtinę ekstradicijos taisyklę panaikino ir 2 straipsnio 2 dalyje pateikiamas 32 *mala in se* nusikalstamų veikų sąrašas, kurioms netikrinamas dvigubas baudžiamumas, *jei išduodančioje valstybėje narėje už jas baudžiama laisvės atėmimu arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas – bent 3 metai, ir laikantis jų apibrėžimo išduodančios valstybės narės teisėje, taikomas perdavimas pagal Europos arešto orderį*. Tokiu būdu dvigubo baudžiamumo taisyklė išlaikoma, tačiau labai ribota apimtimi. Europos arešto orderio tikslas yra pasiekti, kad valstybė, gavusi kitos valstybės Europos arešto orderį, jį vykdytų nekvestionuodama orderio pagrįstumo ir teisėtumo, Europos arešto orderio sistemoje išlaikant tik pavienius tradicinės ekstradicijos rudimentus⁷.

Profesorius M. Plachta mano, jog daugiausia problemų kelia viena šio sąrašo nusikalstama veika – terorizmas, nes, nors ją ir yra bandoma apibrėžti, tarptautiniu lygmeniu vieningo sutarimo dėl jos nėra. Tuo tarpu dr. A. Čepas kritikuoja skubų Europos arešto orderio sistemos rengimą ir kaip pavyzdį nurodo ydingą 32 nusikalstamų veikų sąrašą, į kurį buvo įtraukti ir nusikaltimai, kurių kriminalizavimas Europos Sąjungos mastu dar tik buvo numatomas (pvz. nusikaltimai aplinkai) ar tebėra tik numatomas (rasizmas ir ksenofobija). Jo nuomone, išvada darytina paprasta - buvo pasiektas susitarimas, konkrečiai nežinant, dėl ko susitarta.

A. Čepas nepritaria ir Europos Vadovų Tarybai suteiktai teisei remiantis Pagrindų sprendimo 2 straipsnio 3 punktu pildyti ir keisti patį sąrašą. Tačiau šiai nuomonei nereikėtų

⁷ Čepas A. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje // Teisės problemos. 2003, Nr. 41, P.100.

pritarti. Labai svarbu atkreipti dėmesį į visuomeninio gyvenimo dinamiškumą, naujų technologijų spartų vystymąsi ir dėl šių priežasčių atsirandančių naujų nusikalstamų veikų. Jeigu nebūtų paliktas saugiklis papildyti nusikaltimų sąrašą, jis nebetektų savo prasmės ir teisė nebegalėtų žengti viena greta su visuomeniniu gyvenimu.

A. Čepas pastebi ir tai, jog sistema remiasi tik prašančiosios valstybės valia: jei ji nusikaltimą, dėl kurio pateikiamas arešto orderis, laiko įtrauktu į sąrašą, vadinasi dvigubo veikos baudžiamumo taisyklė šio nusikaltimo atžvilgiu netaikytina. Tarybos pagrindų sprendime atskirai nenumatyta prašomosios valstybės galimybė kvestionuoti veikos ir sąrašė numatyto nusikaltimo tapatumą⁸. Tačiau kai kurių valstybių praktikoje galima pastebėti didelį norą gauti kuo daugiau dokumentų, įrodančių tam tikros veikos nusikalstamą sudėtį. Štai Jungtinė Karalystė tarsi nepasitikėdama kitomis šalimis, reikalauja papildomos informacijos dėl, pvz. finansinių nusikaltimų, kad įsitikintų, ar tai tikrai ta pati nusikalstama veika, kuri nurodyta sąrašė, taip apsunkindama Europos arešto orderio procedūrą.

Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai. Dar vienas didžiulis nuostatų blokas, reikalaujantis modernizavimo ir esminių pakeitimų, tai prašomo perduoti asmens atsisakymo pagrindai. Ši problema jau seniai reikalavo tinkamo sprendimo. Atsakymas pateikiamas Tarybos pagrindų sprendime, kuriame įtvirtinti privalomi ir neprivalomi nevykdymo pagrindai.

Privalomi Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai reglamentuojami Tarybos pagrindų sprendimo 3 straipsnyje:

1. jei nusikalstamai veikai, kurios pagrindu yra išduotas arešto orderis, vykdančiojoje valstybėje narėje taikoma *amnestija*, kai persekiojimas už tokios nusikalstamos veikos padarymą priklausė tos valstybės jurisdikcijai pagal jos baudžiamąją teisę;
2. jei vykdančiajai teisminei institucijai yra pranešta, kad prašomam perduoti asmeniui kurioje nors valstybėje narėje yra priimtas galutinis teismo sprendimas už tą pačią veiką, jei paskyrus bausmę, toji bausmė yra atlikta arba atliekama, arba nebegali būti atlikta pagal nuteisusios valstybės narės įstatymus (*ne bis in idem principas*);
3. jei asmeniui, kuriam taikomas Europos arešto orderis, dėl jo *amžiaus* pagal vykdančiosios valstybės teisę negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už veiką, kurios pagrindu yra išduotas arešto orderis.

Tarybos pagrindų sprendimo 4 straipsnyje pateikiami sąlyginiai nevykdymo pagrindai. Prof. M. Plachta juos įvardijo taip:

1. *dvigubo baudžiamumo* – apima veikas, nepatenkančias į 32 nusikalstamų veikų sąrašą;

⁸ Ten pat. P. 101.

2. *lis pendens* – kai asmuo, kuriam taikomas Europos arešto orderis, vykdančiojoje valstybėje narėje yra patrauktas baudžiamojon atsakomybèn už tą pačią veiką, kurios pagrindu išduotas Europos arešto orderis;
3. *statute of limitations* – kai vykdančiosios valstybės narės teisminės institucijos yra nusprendusios netraukti baudžiamojon atsakomybèn už nusikalstamą veiką, dėl kurios yra išduotas Europos arešto orderis, arba sustabdyti teismo procesą, arba, kai prašomam perduoti asmeniui kurioje nors valstybėje narėje už tą pačią veiką yra priimtas galutinis teismo sprendimas, ir dėl to teismo procesas toliau negali būti vykdomas; kai pagal vykdančiosios valstybės narės teisę prašomą perduoti asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybèn arba nubausti draudžia įstatymas, ir veika priklauso tos valstybės narės jurisdikcijai pagal jos pačios baudžiamąją teisę;
4. *res judicata* – nuostata grindžiama trečiojoje šalyje priimtu galutiniu teismo nuosprendžiu, jei skyrus bausmę, toji bausmė yra atlikta arba tuo metu atliekama, arba pagal nuosprendį priėmusios šalies teisę nebegali būti atliekama.
5. *baudžiamojo persekiojimo negalimumas* – jei Europos arešto orderis išduotas siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo, kai prašomas perduoti asmuo yra vykdančiojoje valstybėje arba yra jos pilietis ar gyventojas, ir toji valstybė narė imasi vykdyti bausmę ar sprendimą dėl įkalinimo pagal savo vidaus teisę;
6. *kai Europos arešto orderis susijęs su nusikalstamomis veikomis*, kurios: a) laikomos įvykdytomis visai ar iš dalies vykdančiosios valstybės narės teritorijoje ar tokiai teritorijai prilyginamoje vietovėje; b) yra įvykdytos už išduodančiosios valstybės narės teritorijos ribų, o vykdančiosios valstybės narės įstatymai neleidžia traukti baudžiamojon atsakomybèn už tokias nusikalstamas veikas, kai jos yra įvykdytos ne jos teritorijoje.

Remiantis Europos Sąjungos pilietybe, Taryba padarė išvadą, kad tradicinė ekstradicijos išimtis dėl vykdančiosios šalies piliečių nebegali būti taikoma. Nepaisant to, egzistuojant sąlyginiam perdavimui, galutinis variantas, įtvirtintas Tarybos pagrindų sprendime sukėlė rimtų teisinių problemų toms valstybėms, kurių konstitucijos draudžia piliečių išdavimą. Tačiau apie tai plačiau bus kalbama kitoje dalyje.

Teisminių institucijų įtraukimas į perdavimo procesą (Tarybos pagrindų sprendimo 6 straipsnis). Be abejonės, pats išpūdingiausias ekstradicijos sistemos bruožas, grindžiamas Tarybos pagrindų sprendimo, yra vykdomosios valdžios pašalinimas iš jos. Visa procedūros metu egzistuojanti atsakomybė atiduodama į teisėjų rankas. Tiek išduodančiosios, tiek ir vykdančiosios šalies institucijos turi būti teisminės, turinčios teisę išduoti ir vykdyti Europos arešto orderį pagal savo šalių įstatymus. Dar parengiamųjų darbų stadijoje Europos Komisija svarstė, ar tokioms teisminėms institucijoms priskirti teisėjus ar prokurorus.

Vykdomosios valdžios eliminavimas iš proceso buvo pasiektas patikint dvi atskiras funkcijas viename sprendime: Europos arešto orderis galioja dėl suėmimo ar sulaikymo lygiai taip pat, kaip arešto orderis perduodant prašomąjį asmenį. Centrinų institucijų vaidmuo buvo sumažintas, konkrečiai apribojant jų funkcijas. 7 straipsnis skelbia, jog „valstybė narė gali paskirti centrinę instituciją arba, jei taip numato jos teisinė sistema, kelias centrines institucijas, kurios padėtų kompetentingoms teisminėms institucijoms”.

Europos arešto orderio sistemoje vietoj tradicinių diplomatinių kanalų naudojama **supaprastinta ir greita procedūra**: 1) jei prašomo perduoti asmens vieta yra žinoma, išduodančioji teisminė institucija Europos arešto orderį gali perduoti tiesiai vykdančiajai teisminei institucijai (9 straipsnio 1 dalis); 2) jei išduodančioji teisminė institucija nežino kompetentingos vykdančiosios institucijos, ji pateikia reikiamą užklausimą, taip pat ir per Europos teismų tinklą, kad gautų tokią informaciją iš vykdančiosios valstybės narės (10 straipsnio 1 dalis).

Kitas svarbus bruožas – trumpi perdavimo terminai (17 straipsnis), Europos arešto orderis turi būti vykdomas kuo skubiau. Jei asmuo sutinka būti perduotas, taikoma supaprastinta perdavimo procedūra, kuri turi būti įvykdyta per 10 dienų nuo tokio sutikimo davimo, kitais atvejais – per 60 dienų nuo prašomo perduoti asmens arešto. Ypatingais atvejais, kai per nurodytus terminus Europos arešto orderio vykdyti negalima, vykdančioji teisminė institucija nedelsdama apie tai praneša išduodančiajai teisminei institucijai ir nurodo tokio uždelsimo priežastis. Tokiu atveju, terminą galima pratęsti dar 30 dienų. Dar daugiau, asmuo perduodamas ne vėliau kaip praėjus 10 dienų nuo galutinio sprendimo dėl Europos arešto orderio vykdymo (23 straipsnis). Bet jei dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių, nepriklausančių nuo valstybių narių, to padaryti neįmanoma, vykdančioji teisminė institucija nedelsdama apie tai praneša išduodančiajai teisminei institucijai ir susitaria dėl naujos perdavimo datos. Tokiu atveju, perdavimas turi įvykti per 10 dienų nuo naujos suderintos datos. Tuo tarpu ekstradicijos procedūra buvo per brangiai kainuojanti ir mažai naudos davusi procedūra. Ilgi ekstradicijos procesai, besitęsiantys nuo kelių mėnesių iki kelių metų, stabdė baudžiamųjų bylų tyrimą. Daug laiko atimdavo dviejų valstybių kompetentingų institucijų susižinojimas, užklausimų paruošimas, jų išvertimas į užsienio kalbą ir dokumentų perdavimas diplomatiniais kanalais.

Specialioji taisyklė. Tarybos pagrindų sprendimu siekiama eliminuoti dar vieną ekstradicijos principą: specialiąją taisyklę. 1995 m. Konvencija pirmoji žengė žingsnį į priekį, pakeisdama anksčiau galiojusią tvarką, pagal kurią sutikimą išduoti asmenį duodavo vykdančioji šalis ir/arba pats išduodamas asmuo. Vietoj šių prieštaravimų, Konvencija pateikė naują variantą, pagal kurį sutikimas yra besąlygiškas, nebent nusprendžiama kitaip. Tarybos pagrindų sprendimas pritaria šiai idėjai – kiekviena valstybė narė gali prisijungti, nebent jei sprendimas

yra grindžiamas pranešimų sistema. Tarybos pagrindų sprendimo 27 straipsnio 1 dalyje įtvirtinama nuostata, jog *“kiekviena valstybė narė Tarybos Generaliniam sekretoriatui gali pranešti, kad jos santykiuose su kitomis valstybėmis narėmis, kurios yra padariusios tokį pat pranešimą, leidimas patraukti baudžiamojon atsakomybėn, nuteisimui ar įkalinimui, siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę ar sprendimą dėl įkalinimo už kitą nusikalstamą veiką, t.y. ne tą, dėl kurios asmuo yra perduotas, įvykdytą prieš jo perdavimą, yra laikomas duotu, jei kuriuo nors konkrečiu atveju vykdančioji teisminė institucija savo sprendime dėl perdavimo nenurodo kitaip”*. Taryba priėmė tradicinę baudžiamąjį persekiojimo negalimumo formulę, lydimą 7 aplinkybių, kurioms esant, netaikoma apsauga. Panašūs sprendimai buvo priimti dėl prašomų išduoti asmenų perdavimo kitai šaliai. Pažymėtina, kad Tarybos pagrindų sprendime įtvirtinta, jog vykdančiosios šalies sutikimo perduoti asmenį kitai valstybei atsisakoma arba gali būti atsisakoma tais pačiais pagrindais kaip ir Europos arešto orderio nevykdymo atveju.

Specialioji taisyklė įtvirtinta Tarybos pagrindų sprendimo 27 straipsnio 2 dalyje. Ji reiškia, jog perduotam asmeniui negali būti iškelta baudžiamoji atsakomybė, jis negali būti nuteistas ir jam negali būti atimta laisvė už kitą nusikalstamą veiką, dėl kurios jis yra perduotas, padarytą prieš jo perdavimą. Teisinėje praktikoje asmenų yra klausama, ar jie sutinka būti perduoti tik už nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, ar ir už veikas, dėl kurių Europos arešto orderis nėra išduotas. Vis dėlto, dažnai pasitaiko atvejų, kai perduodami asmenys atsisako specialiosios taisyklės taikymo ir sutinka būti perduodami supaprastinta tvarka už Europos arešto orderyje nenurodytas nusikalstamas veikas, padarytas iki jo perdavimo.

Ypatingais atvejais, Europos arešto orderį išduodančioji valstybė narė suteikia **garantijas**, reglamentuojamas 5 straipsnyje. *Pirmoji garantija*: kai Europos arešto orderis yra išduodamas siekiant įvykdyti bausmę ar sprendimą dėl įkalinimo, priimtą *in absentia*, jei asmuo nebuvo pašauktas į teismą asmeniškai ar kitaip informuotas apie teismo posėdį, kas sąlygojo sprendimo priėmimą *in absentia*, perdavimui gali būti taikomas reikalavimas, kad išduodančioji teisminė institucija asmeniui, dėl kurio arešto yra išduotas Europos arešto orderis, tinkamai užtikrintų galimybę prašyti persvarstyti bylą išduodančiojoje valstybėje narėje ir dalyvauti teisme. *Antroji garantija*: jei už nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, baudžiama laisvės atėmimu iki gyvos galvos arba įkalinimu iki gyvos galvos, minėto arešto orderio vykdymui gali būti taikomas reikalavimas, kad išduodančioji valstybė narė savo teisės sistemoje turėtų nuostatas dėl skirtos bausmės ar kitokios priemonės persvarstymo gavus tokį prašymą praėjus ne vėliau kaip 20 metų, arba turėtų nuostatas dėl malonės suteikimo, kuriomis remiantis asmuo turi teisę prašyti nevykdyti tokios bausmės arba priemonės. *Trečioji garantija*: kai asmuo, kurio atžvilgiu yra išduotas Europos arešto orderis, siekiant jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, yra vykdančiosios valstybės narės pilietis arba gyventojas, perdavimui gali būti

taikomas reikalavimas, kad apklausus asmenį, jis būtų grąžintas vykdančiajai valstybei narei ir ten atliktų išduodančiojoje valstybėje narėje jam priimtą laisvės atėmimo bausmę arba įvykdytų sprendimą dėl įkalinimo. Pastarąja nuostata vis labiau siekiama naudotis Lietuvos Respublikos teisinėje praktikoje, tuo būdu užtikrinant mūsų šalies piliečių sugrąžinimą atlikti bausmę savo šalyje.

1.2 EUROPOS AREŠTO ORDERIO NUOSTATŲ TAIKYMAS, EUROPOS SAJUNGOS IR NACIONALINĖS TEISĖS SUDERINAMUMAS TREČIAJAME RAMSTYJE

Teismų ir policijos bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose sritis priklauso Europos Sąjungos, taip vadinamam, trečiajam ramsčiui, kuriame įtvirtintas tarpvyriausybinių bendradarbiavimo principas, tuo besiskirdamas nuo pirmajame, Europos Bendrijų, ramstyje galiojančio viršnacionališkumo principo. Dėl šios priežasties tarp valstybių narių kyla daug nesusipratimų įgyvendinant Tarybos pagrindų sprendimą: kam teikti pirmenybę – nacionaliniams teisės aktams ar Tarybos pagrindų sprendimui. Tai didelė problema, kuri tarsi banga nuvilnijo per atskiras valstybes nares (Lenkija, Vokietija, Kipras, Belgija), kuriose nacionaliniai konstituciniai teismai Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas pripažino prieštaraujančias jų konstitucijoms.

Nagrinėdamas nacionalinių ir Europos Sąjungos teisinių sistemų suderinamumo klausimą, J. Komárek kaip galimą problemos sprendimo variantą pateikia apibendrintą M. P. Maduro *daugialygės teisės* (contrapunctual law principle) ir M. Kumm *geriausio talpinimo principų* (principle of best fit) teoriją.

M. P. Maduro požiūriu⁹, teismai *pirmiausia* turėtų pripažinti pliuralizmo idėją, jog “bet kuri teisinė tvarka (nacionalinė ar Europos Sąjungos) turi gerbti kitos teisinės tvarkos identitetą”. Tai reiškia, kad joks teismas negali remtis savo teisinės tvarkos viršenybe bei nepripažinti jokios teisinės tvarkos hierarchijos. *Antra*, teismai visoje Europos Sąjungos teisinėje tvarkoje turi siekti nuoseklumo ir vertikalios bei horizontalios suderinamumo. Tai reiškia, jog, kada nacionaliniai teismai taiko Europos Sąjungos teisę, jie turi elgtis tokiu būdu, jog jų sprendimai atitiktų Europos Teisingumo Teismo bei kitų nacionalinių teismų sprendimus. *Trečia*, bet kuri teisminė institucija (nacionalinė ar Europos Sąjungos) turi motyvuoti ir pagrįsti savo sprendimus remiantis suderinta ir integruota Europos Sąjungos teisine tvarka. Teismai neturėtų remtis vien savo teise, tačiau turi atsižvelgti ir į Europos Sąjungos bei kitų valstybių narių praktiką bei būti įpareigoti remtis Europos Teisingumo Teismo praktika.

⁹ Komárek J. European Constitutional Pluralism and the European Arrest Warrant: Contrapunctual principles in Disharmony // <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/05/051001.pdf>. Prisiųgimo laikas: 2006-12-07.

Tačiau ką daryti, kai konflikto negalima išspręsti interpretavimo būdu. Remiantis M. Kumm teorija¹⁰, nacionaliniai konstituciniai teismai turėtų atsisakyti nacionalinių konstitucijų viršenybės, jei to reikalauja geriausio talpinimo principas (principle of best fit), kuris veda prie nacionalinių ir Europos Sąjungos konstitucijų interpretavimo jų konflikto atveju. Perėjimas iš nacionalinės į Europos Sąjungos viršenybę yra įmanomas, nes nacionalinių konstitucijų viršenybė nebėra “nacionalinę teisinę praktiką charakterizuojantis bruožas”. Jei taip būtų, valstybių narių teisėjai, bandantys pripažinti Europos Sąjungos teisės viršenybę, nebegalėtų dalyvauti nacionalinėje teisinėje praktikoje ir atvirksčiai. Todėl M. Kumm, nacionalinius teismus lygindamas su šachmatų žaidėjais, pabrėžia, jog teismai, skirtingai nei šachmatininkai, gali keisti nacionalinės praktikos taisykles ir pripažinti Europos Sąjungos teisės viršenybę, tuo būdu žengti žingsnį teisinės integracijos link bei skatinti nacionalinės praktikos vystymąsi. M. Kumm pasikliauja geriausio talpinimo principu, kuris teigia, kad abi nacionalinės ir Europos Sąjungos konstitucinės tvarkos yra grindžiamos tais pačiais normatyviniais idealais: laisve, lygybe, demokratiškumu, kurios yra bendros valstybėms narėms ir pačiai Europos Sąjungai.

Spręsti klausimus dėl trečiajame ramstyje įtvirtintų sričių sudėtinga dar ir todėl, kad Europos Teisingumo Teismui numatyta labai ribota jurisdikcija. Remiantis Europos Sąjungos sutarties 35 straipsnio 1 dalimi, Europos Teisingumo Teismui priklauso priimti preliminarius nutarimus dėl pamatinių ir kitų sprendimų teisėtumo bei išaiškinimo, dėl konvencijų, sudarytų pagal VI antraštinę dalį, išaiškinimo ir jas įgyvendinančių priemonių teisėtumo bei išaiškinimo. Europos Teisingumo Teismo jurisdikcijai (Europos Sąjungos sutarties 35 straipsnio 6-7 dalys) priklauso pamatinių sprendimų ir kitų sprendimų teisėtumo priežiūra bylose dėl kompetencijos stokos, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, Europos Sąjungos sutarties arba bet kurios su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimo ar piktnaudžiavimo įgaliojimais, taip pat priklauso spręsti visus valstybių narių tarpusavio ginčus dėl teisės aktų Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies prasme (pamatinių sprendimų, bendrųjų pozicijų, kitų sprendimų, konvencijų) išaiškinimo arba taikymo.

Kaip teisės aktai, Tarybos pagrindų sprendimai, remiantis Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2b dalimi, nėra tiesiogiai taikomi, nors taip pat kaip ir direktyvos, Europos Bendrijų sutarties 249 straipsnio 3 dalies prasme, yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti, atžvilgiu, bet palieka nacionalinėms valdžios institucijoms galimybę pasirinkti jų įgyvendinimo formą, būdus ir nėra tiesiogiai veikiantys.

¹⁰ Komárec J. European Constitutional Pluralism and the European Arrest Warrant: Contrapunctual principles in Disharmony // <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/05/051001.pdf>. Prisijungimo laikas: 2006-12-07.

Europos Teisingumo Teismo savo praktikoje pabandė atskleisti pamatinių sprendimų esmę ir sumažinti valstybių narių neigiamą požiūrį į juos. Štai *Pupino* byloje¹¹ Italijos teismas kreipėsi į Europos Teisingumo Teismą dėl preliminaraus nutarimo su prašymu pateikti savo nuomonę dėl pamatinio sprendimo 2, 3 ir 8 straipsnių (Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose) taikymo srities siekdamas išnagrinėti galimybę taikyti Baudžiamojo proceso kodekso numatytą išimtį numatant galimybę nukentėjusiesiems būti išklaudytiems bei jų apsaugą nuo parodymų davimo viešame teismo posėdyje, ir Italijos įstatymą išaiškinti atsižvelgiant į Bendrijos pamatinį sprendimą. Spręsdamas prašymo priimtumo klausimą, Teismas priminė, kad prejudicinių klausimų reikalingumas yra preziumuojamas ir kad šios prezumpcijos galima nesilaikyti tik išimtiniais atvejais. Pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies formuluotę, *pamatinis sprendimas yra privalomas, dėl to, kaip ir pagal Europos Bendrijų sutarties 249 straipsnio 3 dalį direktyvų atveju, nacionalinės valdžios institucijoms kyla atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo pareiga. Todėl taikydamas nacionalinę teisę, „ją aiškinantis nacionalinis teismas turi tai daryti kiek įmanoma atsižvelgdamas į pamatinio sprendimo tekstą ir tikslus, kad pasiektų juo siekiamą rezultatą“*. Tačiau nacionalinio teismo pareigą aiškinant atitinkamas savo nacionalinės teisės taisyklės atsižvelgti į pamatinio sprendimo turinį riboja „bendrieji teisės principai, būtent teisinio saugumo ir negaliojimo atgaline data principai“. Be to, „darnaus aiškinimo principu negalima pagrįsti nacionalinės teisės aiškinimo *contra legem*“. „Vis dėl to šis principas reikalauja, kad nacionalinis teismas prireikus atsižvelgtų į visą nacionalinę teisę, siekdamas nustatyti, koku mastu ji turi būti taikoma, kad būtų išvengta priešingo nei pamatiniu sprendimu siekiamo rezultato“.

Teisingumo Teismo nuomone, nors pamatiniai sprendimai yra tarpvyriausybinių pobūdžio, nes patenka į trečiąjį ramstį, ir nors jų tekstai neturi tiesioginio veikimo, juos integruojančią nacionalinę teisę galima aiškinti atsižvelgiant į šias nuostatas bei jų tikslus. Tai išplaukia iš valstybių narių siekio kurti „vis glaudesnę Europos tautų sąjungą“, kurioje naudojami panašaus į Europos Bendrijų sutartyje numatyto poveikio teisiniai instrumentai, susiję su tolimesne integracija.

Vienoje iš naujausių Europos Teisingumo Teismo bylų *Advocaten voor de Wereld*¹², kurioje buvo gautas Belgijos arbitražo prašymas dėl preliminaraus nutarimo, kuriame Teismo buvo klausiama, *ar pamatinis sprendimas dėl Europos arešto orderio atitinka Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies b punktą, pagal kurį pamatiniai sprendimai gali būti priimti tik siekiant suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus*. *Advocaten voor de Wereld*

¹¹ 2005 06 16 Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-105/03 (*Pupino*).

¹² 2007 05 03 Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-303/05 (*Advocaten voor de Wereld*).

Belgijos Arbitražo teisme pateikė ieškinį dėl viso ar dalies Įstatymo, perkeliančio į Belgijos teisę pamatinio sprendimo nuostatas, panaikinimo. Ieškinyje buvo grindžiamas tuo, jog pamatinis sprendimas yra neteisėtas dėl to, kad su Europos arešto orderiu susijusius klausimus turėjo reglamentuoti konvencija, o ne pamatinis sprendimas, nes pagal 34 straipsnio 2 dalies b punktą pamatiniai sprendimai gali būti priimami tik „siekiant suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus“, tačiau taip nėra šios bylos atveju.

Europos Teisingumo Teismas savo argumentaciją pradėjo pamatinio sprendimo 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse bei jo penktąja, šeštąja, septintąja ir vienuoliktąja konstatuojamosiomis dalimis, kuriuo siekiama daugiašalę ekstradicijos sistemą tarp valstybių narių pakeisti abipusio pripažinimo principu, pagrįstu nuteistų ar įtariamų asmenų perdavimo tarp teisminių institucijų vykdant baudžiamuosius nuosprendžius ir traukiant baudžiamojon atsakomybėn, sistema. Abipusio pripažinimo principas reikalauja suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus <...> reglamentuojančius perdavimo tarp nacionalinių valdžios institucijų sąlygas, tvarką ir pasekmes.

Toks yra pamatinio sprendimo dalykas, ypač kiek tai susiję su normomis, taikomomis išvardintoms nusikalstamoms veikoms, kurių atžvilgiu nėra tikrinamas dvigubas baudžiamumas (2 straipsnio 2 dalis), Europos arešto orderio privalomo ar neprivalomo nevykdymo pagrindams (3 ir 4 straipsniai), pastarojo turiniui ir formai (8 straipsnis), šio orderio perdavimui ir jo perdavimo tvarkai (9 ir 10 straipsniai), minimalioms prašomo išduoti ar areštuoto asmens garantijoms (11–14 straipsniai), sprendimo dėl šio orderio vykdymo priėmimo terminams ir tvarkai (17 straipsnis) ir prašomo išduoti asmens perdavimo terminams (23 straipsnis).

Pamatinis sprendimas pagrįstas Europos Sąjungos sutarties 31 straipsnio 1 dalies a ir b punktais, kurie numato, kad bendra veikla, susijusi su teisiniu bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose, yra skirta palengvinti ir paspartinti teismų bendradarbiavimą, susijusį su teismo procesais ir sprendimų vykdymu, bei palengvinti ekstradiciją tarp valstybių narių. Pagal Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnio pirmosios pastraipos ketvirtą įtrauką laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės plėtra yra vienas iš Sąjungos siekiamų tikslų, o Europos Sąjungos sutarties 29 straipsnio pirmojoje pastraipoje numatyta, kad siekiant šioje erdvėje suteikti piliečiams aukšto lygio saugumą, bendra valstybių narių veikla yra plėtojama, be kita ko, srityje, susijusioje su teisiniu bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose. Pagal to paties straipsnio antrosios pastraipos antrą įtrauką, ši tikslą taip pat padeda įgyvendinti „valstybių narių teisminių ir kitų kompetentingų institucijų tvirtesnis bendradarbiavimas <...> pagal Europos Sąjungos sutarties 31 ir 32 straipsnių nuostatas“.

Europos Teisingumo Teismo nuomone, 31 straipsnio 1 dalies b punkte nėra jokios nuorodos į tai, kokių priemonių turi būti imamos šiam tikslui pasiekti. Be to, 34 straipsnio 2

dalis, nei jokia kita Europos Sąjungos sutarties VI antraštinės dalies nuostata neskirsto aktų, kurie gali būti priimami, atsižvelgiant į klausimus, dėl kurių imamasi bendros veiklos bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje ir neįtvirtina šioje nuostatoje išvardintų priemonių hierarchijos, o Tarybai tik bendrai nurodyta, kad ji imasi priemonių ir skatina bendradarbiavimą <...>, kad padėtų siekti Sąjungos tikslų ir „dėl to“ jai suteikiami įgaliojimai priimti įvairaus pobūdžio aktus. Tokiomis sąlygomis Europos Sąjungos 34 straipsnio 2 dalis, kurioje bendrai išvardijamos ir apibrėžiamos įvairios teisinių priemonių, kurių galima imtis „siekiant Sąjungos tikslų“, rūšys, neturėtų būti aiškinama kaip draudžianti derinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus kitose srityse nei numatytos 31 straipsnio 1 dalies e punkte ir ypač Europos arešto orderio srityje, priimant pamatinį sprendimą pagal jos b punktą. Aiškinimą, pagal kurį valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų derinimas priimant pamatinį sprendimą yra leidžiamas kitose srityse nei numatytos Europos Sąjungos sutarties 31 straipsnio 1 dalies e punkte, patvirtina šios dalies c punktas, kuriame nurodyta, kad bendra veikla taip pat siekiama užtikrinti „valstybėse narėse taikomų teisės aktų suderinamumą <...> tokiu mastu, koks gali būti reikalingas tokiam (teisminiam) bendradarbiavimui (baudžiamosiose bylose) gerinti“, nedarant skirtumo tarp įvairių teisės aktų, kurie gali būti priimami dėl šių normų derinimo, rūšių. Be to, Taryba turi diskreciją pasirinkti tokią teisinę priemonę, kokia yra pamatinis sprendimas, jei įvykdytos tokio akto priėmimo sąlygos. Šios išvados nepaneigia aplinkybė, kad pagal pamatinio sprendimo 31 straipsnio 1 dalį nuo 2004 m. sausio 1 d. jis pakeičia šioje nuostatoje išvardytą ankstesnių konvencijų, taikomų valstybių narių tarpusavio santykiams ekstradicijos srityje, atitinkamas nuostatas.

Remiantis šiais argumentais Europos Teisingumo teismas daro išvadą, kad pamatinis sprendimas buvo priimtas nepažeidžiant Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies b punkto.

Europos Sąjungos valstybėms narėms sunku suprasti, kodėl trečiajame ramstyje priimti teisės aktai turi viršenybę prieš jų nacionalinius teisės aktus. Ypatingai ši problema paaštrėja sprendžiant piliečių perdavimo klausimą. Daugelio valstybių narių, ypač naujųjų Europos Sąjungos narių, konstitucijose yra numatyta, kad jų piliečiai neišduodami, tuo tarpu Tarybos pagrindų sprendime šios senos ir problemiškos ekstradicijos taisyklės atsisakoma. Tokia valstybių narių reakcija suprantama, nes ir trečiajame ramstyje, kuriame nėra privalomos Europos Teisingumo Teismo jurisdikcijos, antrinių teisės aktų leidybos, neveikia viršnacionališkumo bei tiesioginio veikimo principai, joms neleidžiama remtis konstitucijos viršenybės principu. Antrasis ir trečiasis ramsčiai išsiskiria tarpvyriausybinio lygmeniu, kuriuose Ministrų Taryboje sprendimams priimti paprastai reikalaujama vienbalsiškumo. Valstybės narės

delegavo dalį savo suverenių teisių Bendrijos lygmenyje, todėl nesuprantama, kodėl jos turėtų paklusti ir trečiojo ramsčio teisės aktų nuostatomis.

Šiuo atveju reikėtų pritarti G. Conway nuomonei¹³, kad vienintelė išeitis, kuri padėtų išspręsti kompetencijos problemas, yra Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Dabar tai jau vadinama Reformų sutartimi. Ji padėtų atsikratyti nereikalingų skirtumų, atsirandančių dėl pirmojo ir trečiojo ramsčių egzistavimo. Taip būtų išplečiamas “Bendrijų metodas”, kartu greta nacionalinės baudžiamosios teisės tradicijų, kuri vis dar daugelyje sričių bus taikoma, egzistuos baudžiamosios teisės Bendrijos/Sajungos jurisdikcija. Tačiau tai nereiškia, kad Europos Sąjungos metodai bus taikomi savavališkai nepaisant valstybių narių kompetencijos. Naująją tvarką padėtų prižiūrėti Europos Teisingumo Teismas, todėl reikėtų išplėsti jo jurisdikciją ir trečiajame ramstyje.

¹³ Conway G. Judicial Interpretation and the Third Pillar: Ireland's acceptance of the european arrest warrant and the Gozutok and Bruge Case // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. 2005, Vol. 13/2, P. 278.

2. EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMAS EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE

2.1 EUROPOS AREŠTO ORDERIO NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMAS ATSKIROSE EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE

Tarybos pagrindų sprendimo 34 straipsnyje nurodoma, kad valstybės narės imasi visų būtinų priemonių, kad iki 2003 m. gruodžio 31 d. būtų pradėta laikytis šio pagrindų sprendimo nuostatų. Valstybės narės Tarybos Generaliniam sekretoriatui ir Komisijai perduoda nuostatų, kuriomis joms taikomi įpareigojimai pagal šį pagrindų sprendimą yra perkeltami į jų nacionalinę teisę, tekstą. Tokiame pranešime kiekviena valstybė narė gali nurodyti, kad ji nedelsdama pradės taikyti šį pagrindų sprendimą savo santykiams su tomis valstybėmis narėmis, kurios yra padariusios tokį patį pranešimą.

2005 m. vasario 23d. Komisijos ataskaitoje¹⁴ pažymima, kad iki 2004 m. sausio 1 d. tik 6 valstybės narės Komisijai pateikė įgyvendinančias nuostatas. Iki 2004 m. birželio 30 d. tai padarė kitos 7 valstybės narės, tarp kurių ir Lietuva, o iki 2004 m. gruodžio 15 d. Komisija gavo likusių valstybių įgyvendinimo nuostatas, išskyrus Čekiją ir Italiją, kuri ataskaitos pateikimo metu Parlamente dar tik svarstė galimas įgyvendinimo nuostatas, o įstatymą priėmė tik 2005 m. balandžio 22 d.

Taigi, arešto orderį įgyvendino visos valstybės narės, tačiau tik pusė valstybių laikėsi nustatyto termino, kelios valstybės narės turėjo persvarstyti savo konstitucijas. Faktiškai jau nuo 2004 m. sausio 1 d. 8 valstybės narės tarpusavyje taikė arešto orderio mechanizmą, o nuo 2007 m. sausio 1 d. – jau 27 valstybės narės. 2004 m. arešto orderis palaipsniui pakeitė ekstradiciją tarp valstybių narių. Komisijos duomenimis, reta kuri valstybė apribojo sprendimo taikymą laiko ar materialiniais sumetimais. Kai kurios iš jų laiko apribojimą suderino su pamatiniu sprendimu, nuo pat priėmimo pradžios netaikydamos jo ankstesniems už tam tikrą datą atvejams (Prancūzija, Italija, Austrija).

Pereinamojo laikotarpio nuostatos. Estija asmenų perdavimui tarp valstybių narių Europos arešto orderio nuostatas savo teritorijoje taiko nuo 2004 m. liepos 1 d. nepriklausomai nuo to, kada nusikaltimas buvo įvykdytas. Tuo tarpu Prancūzija laikėsi pozicijos, kad Europos arešto orderio nuostatų netaikys nusikaltimams, įvykdytiems iki 1993 m. lapkričio 1 d., o išduotas Europos arešto orderis tuo atveju būtų vykdomas pagal ekstradicijos taisykles ir

¹⁴ Report from the Commission based on Article 34 of the Council Framework decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States. Brussels, 23.02.2005 COM(2005) 63 final, SEC(2005) 267.

procedūras¹⁵. Remiantis pereinamojo laikotarpio nuostatomis, jei prašomas perduoti asmuo buvo laikinai suimtas prieš 2004 m. sausio 1 d., bet nebuvo gautas reikalavimus atitinkantis užklauskimas, asmuo bus laikomas suimtu nuo Europos arešto orderio nuostatų įsigaliojimo momento. Prašančioji teisminė institucija per 30 d. nuo suėmimo turi atsiųsti originalų Europos arešto orderį su vertimu į prancūzų kalbą vyriausiajam prokurorui pagal teritorinę jurisdikciją. Bet kuriuo atveju, suėmimas negali tęstis ilgiau nei 40 d. nuo laikinojo arešto.

Švedija, remiantis Tarybos pagrindų sprendimo 32 straipsniu dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų, nepriėmė jokių nuostatų. Švedijos Tarybos pagrindų sprendimą įgyvendinantys teisės aktai įsigaliojo nuo 2004 m. sausio 1 d. Šios taisyklės nebus taikomos ekstradicijos atvejams, kai byla pradėta dar prieš nurodytą datą. Byla laikoma pradėta, kai prašomas išduoti asmuo yra suimtas Švedijoje ar kai Švedija gauna ekstradicijos prašymą. Tarybos pagrindų sprendimo nuostatos nebus taikomos santykiuose su tomis valstybėmis, kurios bylos pradėjimo metu dar nebus įgyvendinusios Pagrindų sprendimo nuostatų.

Graikija pereinamojo laikotarpio nuostatose numatė, kad ekstradicijos prašymai, gauti dar prieš 2004 m. sausio 1 d., bus nagrinėjami pagal ekstradicijos procedūrą, taip pat ir tada, kai kuri nors valstybė narė nėra įgyvendinusi Tarybos pagrindų sprendimo. Bei, kol Šengeno informacinės sistemos pagalba nebus galimybių perduoti visos informacijos, paprasčiausias prašomo asmens pateikimas į šią sistemą, suteiks reikiamus Europos arešto orderio rezultatus tik tada, kai kompetentingos vykdančiosios teisminės institucijos gaus Europos arešto orderius laikantis visų formalumų.

Slovakija ekstradicijos procedūras taikys prašymams, gautiems iki 2004 m. rugpjūčio 1 dienos. Tarptautinės sutartys bus taikomos tokiu mastu, kiek jų nepakeitė Tarybos pagrindų sprendimas bei kurios supaprastina ir palengvina nacionalinės teisės taikymą. Ekstradicijos sutartys santykiuose su valstybėmis narėmis bus taikomos tik šiais atvejais: 1) kai kurios nors valstybės narės nespėjo perkelti Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų į savo teisę; 2) pagal Tarybos pagrindų sprendimo 31 straipsnį, kuriuo remiantis valstybės narės ir toliau gali tarpusavyje taikyti dvišalius susitarimus: Prancūzijai, nusikaltimams, įvykdytiems iki 1993 m. lapkričio 1 d., Austrijai, Italijai, Liuksemburgui ir Slovėnijai – iki 2002 m. rugpjūčio 7 d., Čekijos Respublikai – iki 2004 m. lapkričio 1 d.

Airija laikosi nuostatos, jog Europos arešto orderiai bus vykdomi dėl nusikaltimų, įvykdytų tiek prieš, tiek ir po 2004 m. sausio 1 d., datos, nuo kurios Tarybos pagrindų sprendimas įsigalioja. Tačiau, kaip ir Prancūzija, Airija taiko išimtis Austrijai, Italijai ir

¹⁵ Implementation of the Framework decision on the European arrest warrant of France, Brussels, 7.11.2003, 14506/03, LIMITE COPEN 109, SIRIS 99.

Prancūzijai: Europos arešto orderiai bus vykdomi tik atsižvelgiant nusikaltimų įvykdymo datą; Austrijai ir Italijai – nuo 2002 m. rugpjūčio 7 d., Prancūzijai – nuo 1993 m. lapkričio 1 d.

Jungtinė Karalystė numatė nuostatas tuo atveju, jei iki 2004 m. sausio 1 d. nespės įgyvendinti Europos arešto orderio nuostatų, tokiu atveju visi Jungtinės Karalystės siunčiami paklausimai turi atitikti ekstradicijos reikalavimus. Tie patys reikalavimai galioja ir paklausimams Jungtinei Karalystei, bet jei kuri nors valstybė narė nebegalės išduoti ekstradicijos reikalavimus atitinkančių paklausimų, tada turės atsiųsti Europos arešto orderio kopiją ir Jungtinė Karalystė galės juo remtis, tačiau kartu reikės pateikti jo tikrumą patvirtinančius įrodymus. O jei kurios nors valstybės narės nespėja įgyvendinti nuostatų dėl Europos arešto orderio anksčiau nei tai padaro Jungtinė Karalystė, ir toliau bus taikoma ekstradicijos procedūra. Apie Tarybos pagrindų sprendimo įgyvendinimą vėliau nei 2004 m. sausio 1 d., kiekviena valstybė narė turi Jungtinę Karalystę informuoti. Europos arešto orderiai priimami tik po nurodytos datos, nežiūrint į tai, jog nusikaltimas įvykdytas anksčiau. Ir tik vienintelė išimtis taikoma Prancūzijai, Austrijai ir Italijai, kurios yra pasirašiusios tarpusavio susitarimus. Tais atvejais, kai žinoma, kad inkriminuojamas nusikaltimas įvykdytas iki paskelbiant oficialųjį pareiškimą (deklaraciją), Jungtinė Karalystė priims ekstradicijos prašymą, o visais kitais atvejais – tik Europos arešto orderį. Jei tolimesnio tyrimo metu paaiškėja, kad nusikaltimas įvykdytas anksčiau nei deklaracijoje nurodyta data, tinkamai informavus, Jungtinė Karalystė priims ekstradicijos prašymą.

Savo ruožtu Čekija ir Liuksemburgas padarė pareiškimus, kurie, Komisijos nuomone, neatitinka Tarybos pagrindų sprendimo 32 straipsnio nuostatų, nes jie susiję su Europos arešto orderiais, kurių atžvilgiu Čekija bei Liuksemburgas yra ir išduodančiosios, ir vykdančiosios valstybės. Čekijos problema buvo išspręsta priėmus perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymo pataisą, kuri įsigaliojo 2006 m. liepos 1 dieną. Be to, šiuo metu Čekija priima ir išduoda arešto orderius už nusikalstamą veiką, įvykdytą iki 2004 m. lapkričio 1 dienos, išskyrus tuos atvejus, kai nusikalstamą veiką įvykdo Čekijos piliečiai¹⁶. Jų perdavimas dėl nusikalstamų veikų, padarytų iki 2004 m. lapkričio 1 dienos, gali vykdyti tik taikant Europos konvenciją dėl ekstradicijos ir jos 1978 m. spalio 15 dienos bei 1978 m. kovo 17 dienos protokolus. Tačiau Čekijos piliečių perdavimui dėl nusikalstamų veikų, padarytų po 2004 m. lapkričio 1 dienos, toliau taikomas abipusiškumo principas.

Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai. Remiantis Tarybos pagrindų sprendimo 2 straipsniu, Europos arešto orderis gali būti išduodamas už veiką, baustiną bent 12 mėnesių laisvės atėmimo bausme ar įkalinimu, arba, kai priimta bausmė ar sprendimas dėl

¹⁶ Komisijos ataskaita apie 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimą nuo 2005 m. // Briuselis, 2007-07-11, KOM(2007)407 galutinis, {SEK(2007) 979}.

įkalinimo bent 4 mėnesiams. Remiantis šiuo teisės aktu, laikomasi nusikaltimo dvigubo baudžiamumo taisyklės, pagal kurią teisminė institucija, kuriai pateikiamas prašymas, gali vykdyti Europos arešto orderį už konkrečią nusikalstamą veiką tik tuo atveju, jeigu už tokią veiką baudžiama pagal jos nacionalinę teisę. Tiesa, įvedama išimtis, pagal kurią dvigubas baudžiamumas netikrinamas, jei Europos arešto orderis buvo išduotas už orderyje išvardintus nusikaltimus ir asmeniui gresia bent 3 metai laisvės atėmimo.

Didžiausia problema ta, kad skiriasi Tarybos pagrindų sprendimo straipsnių, susijusių neprivalomo ir privalomo nevykdymo pagrindais, perkėlimo į nacionalinę teisę lygis¹⁷. Pagrindų sprendimo 3 straipsnyje nustatyta, kad yra trys privalomo nevykdymo pagrindai: amnestija, ne bis in idem principas ir kai asmuo nėra sulaukęs baudžiamosios atsakomybės amžiaus. 4 straipsnyje nustatyti tik septyni neprivalomo vykdymo pagrindai, kurie reiškia, kad perdavimas dėl kitų nusikalstamų veikų gali būti vykdomas *su sąlyga*, kad veikos, už kurias yra išduotas Europos arešto orderis, būtų laikomos nusikalstamomis veikomis pagal vykdančiosios valstybės narės teisę, nesvarbu, kokia būtų veikos sudėtis ar kaip ji būtų apibūdinama. Valstybės pačioms buvo palikta teisė spręsti, ar juos perkelti į savo nacionalinę teisę.

Dauguma valstybių narių tiesiog perrašė Tarybos pagrindų sprendimo 3 ir 4 straipsnių nuostatas dėl absoliučių ir sąlyginių Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų. Tačiau kai kurios valstybės narės šias nuostatas pabandė išplėsti.

Štai remiantis **Švedijos** teise, prašomo asmens perdavimas gali įvykti tik tada, jei nusikaltimas atitinka Švedijos teisę ir jei už jį gresia bent 1 metų laisvės atėmimo bausmė arba jei perdavimu siekiama įvykdyti ne trumpesnę nei 4 mėnesių laisvės atėmimo bausmę, tačiau, jei nusikaltimas patenka į Tarybos pagrindų sprendime numatytų nusikalstamų veikų sąrašą ir Europos arešto orderį išduodančioje valstybėje už šią nusikalstamą veiką gresia bent 3 metai laisvės atėmimo, į Švedijos teisę nėra atsižvelgiama, dvigubo baudžiamumo taisyklė nėra taikoma. Be jau minėtų perdavimui reikalingų sąlygų, Švedija numato ir papildomas perdavimo sąlygas, kada asmens perdavimas galimas ir dėl kitų Švedijos teisę atitinkančių nusikalstamų veikų.

Švedija išskiria¹⁸:

- *formaliosius* atsisakymo perduoti asmenį *pagrindus*, kada perdavimas apskritai negalimas (esant nepagrįstam perdavimo prašymui; jei prašančioji šalis neužtikrina perdavimui reikiamų garantijų; jei prašomas perduoti asmuo turi būti perduotas kitai

¹⁷ Antroji Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos perkėlimo į nacionalinę teisę vertinimo ataskaita // Nr. MEMO/07/288, Briuselis, 2007-07-11.

¹⁸Description of the treatment of a European Arrest Warrant when Sweden is the executing State // Brussels, 22 December 2003, No. 16331/03, COPEN 135 EJM 19 EUROJUST 22.

valstybei narei; jei asmuo turi būti perduotas Tarptautiniam Baudžiamajam Teismui; jei prašymas prieštarautų Švedijos ekstradicijos ar perdavimo sąlygoms);

- *neformaliuosius: su perduodamu asmeniu* susijusius pagrindus (jei prašomas perduoti asmuo dar nėra sulaukęs 15 metų; jei tai prieštarautų Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir jos protokolams; jei prieštarautų taikomų privilegijų ir imunitetų nuostatoms);
- atsisakymo perduoti asmenį pagrindus, susijusius *su nusikalstama veika* (pritaikius malonę; kai priimtas sprendimas nepersiekti už konkrečią nusikalstamą veiką; kai priimtas galutinis nuosprendis už nusikalstamą veiką vienoje iš valstybių narių, o bausmės atveju, kai bausmė vykdoma arba ji nebegali būti vykdoma pagal bausmę paskyrusios valstybės teisę; jei nuosprendis dėl nusikalstamos veikos priimtas ne Europos Sąjungos valstybės narės ir tai kliudo prašomo perduoti asmens ekstradicijai; jei užklausa ar teisinės procedūros pradėtos Švedijoje, o asmuo, prieš kurį imamasi veiksmų, prieštarauja procedūroms, atliekamoms prašančiojoje valstybėje narėje; jei bausmė remiantis Švedijos teise negali būti skiriama arba jei asmuo yra Švedijos pilietis; jei nusikaltimas visiškai arba iš dalies pradėtas Švedijoje ir neatitinka nusikaltimo požymių pagal Švedijos teisę). Jei prašomas perduoti asmuo, siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę, yra Švedijos pilietis, prašymas nebus tenkinamas, jei šis asmuo norės bausmę atlikti Švedijoje. Panaši situacija taikoma ir laikinai gyvenantiems asmenims, tik papildomai atsižvelgiama į jų asmenines savybes ir kitas aplinkybes.
- *bei kitus* pagrindus: (perdavimas negalimas, jei jis prieštarauja Švedijos konstitucinei teisei).

Prancūzija apibrėžia mažiau nevykdymo pagrindų, išskirdama tik privalomus ir neprivalomus Europos arešto orderio nevykdymo pagrindus. Prancūzija *visada atsisakys* perduoti asmenį, jei baudžiamasis persekiojimas gali būti vykdomas ar byla gali būti nagrinėjama Prancūzijos teisme arba kai nusikalstamai veikai šioje šalyje taikoma amnestija; jei prašomo perduoti asmens atžvilgiu priimtas nuosprendis Prancūzijoje, kitoje valstybėje narėje ar trečiojoje šalyje dėl tų pačių nusikalstamų veikų; jei asmuo dar nėra sulaukęs 13 metų amžiaus; jei Europos arešto orderis buvo išduotas persekiojant ar baudžiant asmenį dėl jo lyties, rasės, religijos, kilmės, tautybės, politinių pažiūrų ar seksualinės orientacijos; jei nusikalstama veika neatitinka nusikalstamos veikos požymių pagal Prancūzijos teisę (išskyrus Tarybos pagrindų sprendimo išimtis)¹⁹.

¹⁹Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant. French Delegation // Brussels, 7 November 2003, No. 14506/06, COPEN 109, SIRIS 99.

Remiantis Europos arešto orderio *neprivalomais nevykdymo pagrindais*, Prancūzija gali atsisakyti perduoti asmenį, jei nusikalstama veika teisinga Prancūzijos teismui arba jei teismas nuspręs nepersekioti arba sustabdyti procedūras; jei asmuo yra Prancūzijos pilietis ir jam gresia su laisvės atėmimu susijusi bausmė, vykdymas gali būti atliekamas Prancūzijoje; jei nusikalstama veika visiškai ar iš dalies buvo įvykdyta Prancūzijos teritorijoje; jei nusikalstama veika buvo įvykdyta ne Europos arešto orderį išdavusioje šalyje ir Prancūzijos teisė neleidžia vykdyti persekiojimo už nusikalstamą veiką, kai ji įvykdyta ne nacionalinėje teritorijoje.

Lyginant su Tarybos pagrindų sprendimo nuostatomis, Prancūzija, Graikija išplėtė privalomųjų nevykdymo pagrindų ir susiaurino neprivalomų pagrindų sąrašą, tuo tarpu Ispanija tiesiog perrašė Tarybos pagrindų sprendimo nevykdymo nuostatas ir į neprivalomų nevykdymo pagrindų nuostatas įtraukdama tik senaties termino pasibaigimą.

Lenkija atsisakymo vykdyti Europos arešto orderio nuostatas suskirstė į privalomuosius, sąlyginius, pilietybės ar gyvenamosios vietos bei nuosprendžio priėmimo in absentia atvejo pagrindus. Pirmieji du pagrindai sutampa su kitų valstybių narių nustatytais nevykdymo sąlygomis, todėl aptarsime tik kitus du nevykdymo pagrindus.

*Pilietybės ar laikinosios gyvenamosios vietos atvejis*²⁰: a) Europos arešto orderiu siekiant vykdyti laisvės atėmimo bausmę, *privalomas* perdavimo atsisakymas taikomas nesant Lenkijos piliečio ar asmens, besinaudojančio prieglobsčio teise Lenkijos Respublikoje, sutikimo būti perduotam; *sąlyginis* atsisakymas galimas tuomet, kai asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, turi nuolatinę ar laikinąją gyvenamąją vietą Lenkijos Respublikoje. Sutinkamai su paminėtomis nuostatomis, Lenkijos teismas nusprendžia, ar vykdyti išduotą Europos arešto orderį. b) Europos arešto orderio išdavimas baudžiamojo persekiojimo tikslais. Tokiu atveju Lenkijos pilietis ar asmuo, kuris naudojasi prieglobsčio teise, pasibaigus Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje baudžiamajam procesui, gali būti sugražintas atgal į Lenkiją atlikti paskirtos bausmės.

Europos arešto orderio išdavimas siekiant įvykdyti nuosprendį, priimtą in absentia: persekiojamo asmens perdavimas, kuriam priimtas nuosprendis in absentia ir kuriam tinkamai nebuvo pranešta ar nebuvo iškviestas į nagrinėjimą, galimas, jei Europos arešto orderį išdavusi valstybė narė užtikrins galimybę asmeniui prašyti, kad būtų pradėtas naujas tos pačios bylos nagrinėjimas jam dalyvaujant.

²⁰Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in Poland // Brussels, 11 May 2004, No. 9402/04, COPEN 64, EJM 31, EUROJUST 42.

Airija savo teisės aktuose atskirai neišskiria privalomų ir neprivalomų Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų, todėl sudaromas tik vientisas sąrašas nuostatų, kuriame nurodoma, kad asmenį bus draudžiama perduoti, kai²¹:

- nebus užtikrinama, kad jis nebus išduotas trečiajai šaliai be Teisingumo ministerijos ar Aukščiausiojo Teismo sutikimo;
- perdavimas nesuderinamas su Europos žmogaus teisių apsaugos konvencija ir jos protokolais; prieštarauja Airijos konstitucijai; perdavimu asmuo būtų persekiojamas dėl įvairių rūšių diskriminacijos (rasės, lyties, religijos, kilmės, tautybės, kalbos, politinių pažiūrų ir pan.); asmeniui grėstų mirties bausmė ar kankinimai;
- nusikalstama veika neatitinka nusikalstamos veikos požymių pagal Airijos teisę ir nepatenka į 32 nusikalstamų veikų sąrašą pagal Tarybos pagrindų sprendimą; kai bausmė už nusikaltimą neviršija 12 mėnesių, arba kai paskirta įkalinimo bausmė trumpesnė nei 4 mėnesiai; buvo patenkintas asmens malonės prašymas arba naudojasi imunitetais pagal Airijos teisę; suėjo senaties terminas; dėl to paties nusikaltimo jau buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis Airijoje ar trečiojoje šalyje arba asmuo jau yra atlikęs bausmę; kai Airijoje yra pradėtas ikiteisminis tyrimas; kai asmuo nėra sulaukęs atitinkamo amžiaus; kai nusikaltimas įvykdytas ne Europos arešto orderį išdavusioje šalyje, o pagal Airijos teisę jis nėra laikomas nusikaltimu; kai asmeniui nuosprendis buvo priimtas in absentia ir nesuteikta teisė į pakartotinį bylos nagrinėjimą; kai asmuo dėl savo užimamų pareigų pagal Airijos teisę, naudojasi imunitetais.

Taigi, apibendrinami galime teigti, jog iš esmės visos Europos Sąjungos valstybės narės perkėlė Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas dėl Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų. Tačiau vienos valstybės narės savo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose yra linkusios labiau detalizuoti šias nuostatas, o kitos apsiriboja Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų perrašymu. Visos valstybės narės kaip privalomus nevykdymo pagrindus numato amnestijos taikymą, priimtą galutinį teismo sprendimą už tą pačią veiką bei asmens, kuriam taikomas Europos arešto orderis, amžių, tiesa, pastarasis visose valstybėse narėse yra nevienodas. Štai Nyderlanduose negalima perduoti asmenų, jaunesnių nei 12 metų, Prancūzijoje – ne jaunesnių nei 13 metų, Estijoje – 14 metų, Švedijoje - 15 metų, Liuksemburge – 16 metų, Belgijoje – ne jaunesnių nei 18 metų, tačiau galimos ir išimtys, kai Europos arešto orderis gali būti išduotas ir nuo 16 metų.

²¹The European Arrest Warrant: guide to Irish procedures // Brussels, 7 May 2004, No. 9218/04, COPEN 59 EJM 28 EUROJUST 37.

Didžioji dalis valstybių narių į nevykdymo pagrindų sąrašą įtraukė nuostatas, kurios numato galimą perdavimo procedūrų prieštaravimą Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai. Tos valstybės, kurios tai numato, šią sąlygą priskiria prie privalomų nevykdymo pagrindų, tačiau Nyderlandams atrodo, jog ši nuostata nėra tokia svarbi, kad būtų laikoma absoliučia, todėl ją įtraukė į neprivalomų nevykdymo pagrindų sąrašą. Jungtinė Karalystė, be kita ko, numato ir absoliučią galimybę nevykdyti Europos arešto orderio, jei tuo būtų pažeistos asmens teisės dėl nepakankamos konsulinės pagalbos kaip tai numatyta 1979 m. gruodžio 18 d. Tarptautinėje konvencijoje dėl įkaitų ėmimo.

Nyderlandai įgyvendino nevykdymo pagrindus su tam tikromis išimtimis. Amnestija nebuvo įtraukta į privalomo nevykdymo pagrindų sąrašą, kol šios šalies įstatymų leidėjas nepriims atitinkamų nuostatų šiuo klausimu. Taip pat numatyta, kad finansiniai nusikaltimai nepatenka į nevykdymo pagrindų sritį.

Teisminės institucijos. Kiekviena valstybė narė perkeldama Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas, numatė pagrindines teismines institucijas, kurios dalyvauja išduodant ir vykdant Europos arešto orderį, kartu paskirdamos ir centrinės institucijas bei apie tai informuodamos Europos Sąjungos Ministrų Tarybą.

Jungtinėje Karalystėje Europos arešto orderį išduodančių institucijų yra keletas: Karūnos persekiojimo tarnyba (Crown Prosecution Service), Lord Advocate, Šiaurės Airijos Valstybinio persekiojimo direktorius (Director of Public Prosecutions) arba Karūnos Advokatas (Crown Solicitor) priklausomai nuo to, kurioje Jungtinės Karalystės dalyje nagrinėjama byla (nebent norima susitarti dėl teisinio atstovavimo kurioje nors byloje savo sąskaita)²². Tokie pat susitarimai galioja vėlesniam teisiniam procesui. Jei prašoma papildomos informacijos, Jungtinės Karalystės centrinė institucija susitars dėl jos pateikimo. Po 2006 metų reformos, Nacionalinė baudžiamųjų reikalų žinyba (National Criminal Intelligence Service) buvo inkorporuota į Organizuotų sunkių nusikaltimų agentūrą (Serious Organised Crime Agency). Pačiame vykdymo procese dalyvauja teisėjas, atliekantis pirminį svarstymą, kurio sprendimus galima skųsti Aukščiausiajam Teismui kaip pirmajai instancijai, o vėliau dar lieka galimybė kreiptis į kasacinę instanciją - Lordų Rūmus (išskyrus atvejus Škotijoje), bet tik dėl viešojo intereso gynimo klausimo. Lygiai taip pat Lordų Rūmams galima skųsti sprendimą neperduoti asmens.

Austrijoje kompetentingos teisminės Europos arešto orderį išduodančios institucijos yra žemių ir apygardų teismai. Pagal teritorinę jurisdikciją žemių teismų taikos teisėjai yra kompetentingi vykdyti Europos arešto orderį bei vadovauti perdavimo procedūrai. Šiuos sprendimus galima skųsti aukštesniajam žemės teismui. Tuo tarpu centrinių institucijų yra

²² http://www.ejn-crimjust.europa.eu/publications/publications/download/eaw/practical/uk_en.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-08-02.

keletas. Tai Federalinė teisingumo ministerija, Federalinė vidaus reikalų ministerija, Generalinis visuomenės saugumo direktoratas, Federalinis kriminalinės policijos biuras²³.

Bulgarija atsakingais už Europos arešto orderio išdavimą paskyrė porą institucijų – prokuratūrą ir teismą. Prokurorai išduoda Europos arešto orderius ikiteisminio tyrimo stadijoje kaltinamiesiems ar nuteistiesiems asmenims, o teismai – kaltinamiesiems teismo proceso metu. Apygardos teismai kaip vykdančioji institucija yra kompetentingi vykdyti Europos arešto orderius, išduotus kitų valstybių narių. Bulgarijos centrinė institucija yra Teisingumo ministerija. Ji perduoda gautus Europos arešto orderius Bulgarijos arba kitų valstybių narių vykdančiosioms institucijoms tada, kai nėra galimybių to padaryti tiesiogiai²⁴.

Čekijoje Europos arešto orderį išduodančios kompetentingos institucijos yra apylinkių, apygardų ir Aukštasis teismai, Prahos ir Brno miesto teismai bei Čekijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas. Vykdančiosios institucijos yra apygardų prokuratūros, Prahos miesto prokuratūra, apygardų teismai, aukštasis teismas ir Prahos miesto teismas. Kitų valstybių narių išduotus Europos arešto orderius turi teisę gauti apygardų prokuratūros ir Prahos miesto prokuratūra. Teisingumo ministerija, Aukščiausioji Čekijos Respublikos prokuratūra ir Policijos prezidiumas yra Čekijos Respublikos centrinės institucijos²⁵.

Estijoje vykdančiosios institucijos yra Talino miesto teismas, jei asmuo buvo suimtas tam tikrame regione, vykdančiosios institucijos yra tam tikrų regionų apygardų teismai ir Tartu apygardos teismas. Visi ateinantys Europos arešto orderiai siunčiami Estijos Teisingumo ministerijai kaip centrinei institucijai. Visi prokurorai Estijoje gali veikti kaip Europos arešto orderį išduodančios institucijos baudžiamojo persekiojimo tikslais, o Teisingumo ministerija gali išduoti Europos arešto orderius vykdant teismo nuosprendžius²⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiojoje dalyje valstybių narių, Europos arešto orderius išduodančios institucijos yra teismai, nors kai kuriose valstybėse, tokiose kaip Bulgarija, Italija, Jungtinė Karalystė, Europos arešto orderius gali išduoti ir prokuratūros. Vykdančiosiomis institucijomis absoliučioje daugumoje yra teismai, o centrinių institucijų funkcijos dažniausiai paliekamos administracinėms institucijoms – Teisingumo ministerijoms, tiesa, Čekijoje šias funkcijas dar padeda atlikti prokuratūra ir Policijos prezidiumas, Jungtinėje Karalystėje – specializuota Organizuotų sunkių nusikaltimų agentūra. Vokietijoje kompetentinga teisminė institucija yra Teisingumo ministerija, kuri vykdomo galias perdavė prokuratūroms prie žemių teismų ir patiems teismams. Tokio varianto, kuris egzistuoja Lietuvoje, kada Europos arešto

²³Cover note. Brussels, 17 May 2004 (19.05), 9608/04, COPEN 66, EJM 32, EUROJUST 43.

²⁴Implementation of the Framework Decision in Bulgaria // Brussels, 21 December 2006, No. 17078/06, COPEN 135 EUROJUST 59 EJM 34.

²⁵Cover note. Brussels, 17 January 2005, 5403/05, COPEN 9, EJM 1, EUROJUST 1.

²⁶Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in Estonia // Brussels, 2 February 2005, No. 5944/05, COPEN 26 EJM 6 EUROJUST 6.

orderį išduoda ir Teisingumo ministerija, nėra. Ir tai yra suprantama, nes vargu, ar Teisingumo ministeriją būtų galima pavadinti teismine institucija – jai labiau tinka centrinės institucijos vaidmuo, nes tik patys teismai ir prokuratūros yra kompetentingi išduoti Europos arešto orderius.

Perdavimo procedūra. Asmenų perdavimo pagal Europos arešto orderį procedūra ypatinga tuo, jog, skirtingai nei ekstradicijos procedūra, ji pasižymi gerokai trumpesniais terminais. Gerai tai ar blogai, pamatysime vėliau, nes sutrumpėjęs laikas gali sukelti ir tam tikrų nesklaidumų. Tarybos pagrindų sprendime yra griežtai apibrėžti terminai, kurių kiekviena valstybė narė turi laikytis. 7 straipsnyje apibrėžti Europos arešto orderio vykdymo priėmimo terminai (10 ir 60 dienų), o 23 straipsnyje – asmens perdavimo terminai (ne vėliau kaip praėjus 10 dienų nuo galutinio sprendimo dėl Europos arešto orderio vykdymo, bet galimos ir išimtys). Vykdamas asmenų perdavimą, perduodamo asmens klausama, ar jis sutinka būti perduotas kitai valstybei narei. Nuo asmens sprendimo priklauso, ar jis bus perduotas taikant supaprastintą perdavimo tvarką ar ne. Remiantis pastarųjų trijų metų Europos arešto orderio taikymo statistiniais duomenimis, labai sunku pasakyti, ar perduodami asmenys labiau sutinka būti perduodami. Tai priklauso nuo individualios situacijos, todėl jokių tendencijų išvelgti negalime²⁷.

Trumpai apžvelgsime kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių Europos arešto orderio vykdymo procedūrą.

Prancūzijoje suimtas asmuo per 48 valandas turi būti pristatytas vyriausiajam prokurorui pagal teritorinę jurisdikciją, kur, asmeniui suprantama kalba, bus pranešta apie jam išduotą Europos arešto orderį supažindinant su jo esme²⁸. Asmuo gali turėti savo gynėją arba jis gali būti paskirtas. Dalyvaujant gynėjui, asmuo informuojamas apie tai, jog gali sutikti arba prieštarauti savo perdavimui. Asmuo bus laikomas suimtas, nebent būtų nuspręsta, kad nėra tam priežasčių, jei bus užtikrinta, jog prašomas perduoti asmuo nevens procedūrą. Į teismą prašomas išduoti asmuo turi būti pristatytas per 5 darbo dienas nuo pristatymo prokurorui. Teisėjas turi nuspręsti, ar asmenį laikyti suimta, ar pritaikyti kitą kardomąją priemonę. Apie savo sutikimą būti perduotam bei specialiosios taisyklės atsisakymą asmuo turi pranešti teisėjui. Toks asmens apsisprendimas tampa neatšaukiamas. Europos arešto orderį išdavusiai institucijai suteikiama galimybė pateikti komentarus, tačiau ji netampa proceso šalimi ir negali apskųsti teismo sprendimo. Asmeniui sutinkant būti perduotam, teismas sprendimą turi priimti per 10 dienų nuo pristatymo teismui momento, nebent atsiranda kitų svarbių priežasčių, o jei asmuo neduoda sutikimo – per 20 dienų. Asmeniui sutinkant būti perduotam, negalima jokia apeliacija, priešingu atveju – sprendimas per 3 dienas gali būti skundžiama Kasaciniam teismui, o

²⁷ Priedas Nr.2, 2 lentelė.

²⁸ Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in France // Brussels, 7 November 2003, No. 14506/03, COPEN 109 SIRIS 99.

perdavimas turi įvykti per 10 dienų nuo galutinio sprendimo priėmimo, nebent būtų svarbių humanitarinio pobūdžio priežasčių.

Švedijoje sulaikius prašomą išduoti asmenį, apie tai nedelsiant informuojamas prokuroras²⁹. Po apklausos, kurios metu asmuo supažindinamas su Europos arešto orderio turiniu, prokuroras sprendžia, ar reikia sulaikyti asmenį. Jaunesni nei 18 metų asmenys gali būti sulaikyti tik esant ypatingoms aplinkybėms. Kai asmuo sulaikomas, prokuroras vėliausiai trečią dieną iki 12 valandos turi kreiptis į apylinkės teismą dėl suėmimo, kur bus sprendžiamas suėmimo klausimas. Prokuroras perdavimo prašymą gali atmesti, jei bus pagrindas manyti, kad jis neatitinka nustatytos formos reikalavimų arba kai neužtenka duomenų nagrinėti klausimą. Prašomo perduoti asmens klausama, ar jis sutinka būti perduotas bei informuojamas apie galimas sutikimo pasekmes. Be to, sprendžiamas ir specialiosios taisyklės atsisakymo klausimas. Apylinkės teismas savo nutartį dėl asmens perdavimo turi paskelbti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo prašomo perduoti asmens sulaikymo. Jei asmuo sutinka būti perduotas, nutartis turi būti paskelbtas per 10 dienų nuo sutikimo, tačiau esant svarbioms priežastims, teismui suteikta teisė savo sprendimą paskelbti ir vėliau. Asmeniui sutikus būti perduotam, apeliacija negalima. Tačiau nutartį dėl atsisakymo perduoti asmenį galima skųsti remiantis Švedijos piliečių prašymu leisti atlikti bausmę Švedijoje. Kitais atvejais tai galima padaryti per 3 savaites nuo sprendimo priėmimo apylinkės teisme apeliaciniame teisme ir Aukščiausiajam Teismui per 4 savaites nuo nutarties priėmimo apeliaciniame teisme. Jei perdavimo klausimas nebuvo išspręstas nutartyje, kuri įsiteisėjo per 60 dienų nuo prašomo perduoti asmens sulaikymo arba, jei asmuo sutiko būti perduotas, per 10 dienų nuo sutikimo davimo, prokuroras informuos Europos arešto orderį išdavusią instituciją. Sprendimas perduoti asmenį turi būti vykdoma per 10 dienų nuo galutinio sprendimo priėmimo, tačiau galimos ir išimtys, numatytos Tarybos pagrindų sprendime.

Lenkijoje apygardos prokuroras priima sprendimą sulaikyti asmenį³⁰. Per 48 valandas nuo sulaikymo jis privalo apklausti asmenį bei suteikti visą informaciją apie jam išduotą Europos arešto orderį. Bylą į teismą perduoda prokuroras pagal teritorinį teisingumą. Remiantis prokuroro prašymu apygardos teismas per 24 valandas priima nutartį dėl asmens laikino sulaikymo ir ši teismo nutartis gali būti skundžiama. Tuo pat metu sprendžiamas asmens sutikimo būti perduotam klausimas. Apygardos teismo sprendimas dėl asmens perdavimo gali būti skundžiamas apeliaciniame teisme. Jei asmuo sutinka būti perduotas ar atsisako specialiosios taisyklės, nutartis gali būti skundžiama per 3 dienas nuo jos paskelbimo. Jei sutikimo nėra, tada skundžiama per 7 dienas. Jei asmuo nesutinka būti perduotas, teismas turi priimti sprendimą per

²⁹Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in Sweden // Brussels, 22 December 2003, No. 16331/03, COPEN 135 EJM 19 EUROJUST 22.

³⁰Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in Poland // Brussels, 11 May 2004, No. 9402/04, COPEN 64, EJM 31, EUROJUST 42.

60 dienų nuo asmens sulaikymo dienos, o jei asmuo sutinka – per 10 dienų nuo sutikimo. Ypatingais atvejais terminus galima pratęsti iki 30 dienų. Jei procesinių veiksmų atlikimui reikalingas kompetentingų institucijų leidimas, laikas skaičiuojamas nuo leidimo suteikimo, o jei jau terminas prasidėjo, jis turi būti sustabdomas, kol bus gautas leidimas. Asmens perdavimo procedūra gali būti atidėta, kol Lenkijoje bus išnagrinėta baudžiamoji byla dėl kitos nusikalstamos veikos, nei yra išduotas Europos arešto orderis arba, kol atliks su šia nusikalstama veika susijusią bausmę. Taigi, procedūra atidedama iki to laiko, kol baigsis procesas ar bausmė bus įvykdyta.

Airijoje prieš priimant sprendimą vykdyti Europos arešto orderį, pirmiausiai administracinės institucijos jį patikrina³¹. Centrinė institucija jį perduoda tarnybai, teikiančiai teisinę pagalbą Vyriausybei – Office of Chief State Solicitor, kuri, baigusi patikrinimą, perduoda Aukščiausiajam Teismui vykdyti. Jei Teismą tenkina Europos arešto orderis, jis išduotą orderį patvirtina ir perduoda vykdyti policijos institucijoms. Tolimesnė procedūra tokia pati, kaip ir numatyta Tarybos pagrindų sprendime, užtikrinamos asmens teisės. Tačiau šiek tiek skiriasi asmens perdavimo terminai. Kai asmuo sutinka būti perduotas, tai turi būti padaryta per 10-20 dienų nuo Aukščiausiojo Teismo nutarties priėmimo arba vėliau, jei dėl to susitaria centrinės institucijos. Nesant asmens sutikimo, asmuo bus sulaikytas ir bus perduotas per 15-25 dienas nuo Teismo sprendimo priėmimo.

Remiantis statistiniais duomenimis, tendencija dėl asmenų perdavimo terminų yra aiški. Pirmaisiais Europos arešto orderio taikymo metais asmenų perdavimo terminai buvo žymiai ilgesni, o štai 2006 metais asmenų perdavimo laikotarpis pastebimai sutrumpėjo, priartėjo prie Tarybos pagrindų sprendime numatytų terminų, tačiau daugelis valstybių narių dėl greito perdavimo vis dar turi problemų³². Dauguma valstybių narių įgyvendindamos Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas jų laikosi. Asmens perdavimo procedūros atitinka joms keliamus reikalavimus, įskaitant ir perdavimo terminus. Tarybos pagrindų sprendimas numato perdavimą supaprastinto proceso tvarka ne vėliau, kaip praėjus 10 dienų nuo galutinio sprendimo dėl Europos arešto orderio vykdymo. Perdavimo terminai paliekami tie patys, o štai Airija, atlikdama supaprastinto perdavimo procedūrą, perdavimo terminus leido sau pailginti numatydamą 10-20 dienų intervalą, o nesant asmens sutikimo – sutrumpino iki 15-25 dienų, tačiau praktikoje ji labai viršija leistinas ribas.

³¹ The European Arrest Warrant: guide to Irish procedures // Brussels, 7 May 2004, No. 9218/04, COPEN 59 EJM 28 EUROJUST 37.

³² Priedas Nr.2, 1-3 diagramos.

2.2 EUROPOS AREŠTO ORDERIO ĮGYVENDINIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas stengėsi įgyvendinti tinkamai, nes kiekvienais metais pastebimas žymus išduodamų ir gaunamų Europos arešto orderių skaičiaus išaugimas³³, nes tai sąlygoja greitesnė ir paprastesnė asmenų perdavimo procedūra. Tačiau įgyvendinus šias nuostatas, praktinių problemų vis dėlto nebuvo išvengta. Vienos valstybės narės tiesiog stengėsi perrašyti Tarybos pagrindų sprendimą savo vidaus teisėje, o kitoms buvo svarbiau stengtis pritaikyti Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas prie jau galiojančios teisės. Praktinės Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų taikymo problemos egzistuoja dėl dviejų priežasčių. Viena vertus, laikantis šio Europos Sąjungos teisės akto reikalavimų, pastebimas jo nuostatų ir praktinio taikymo nesuderinamumas. Kita vertus, problemas sukelia pačios valstybės narės, siekiamos pasilikti sau teisę spręsti dėl joms priimtinesnių priemonių ir nuostatų taikymo, kurios neprieštarauja jų vidaus teisei. Toks požiūris sukelia daug nesklaidumų įgyvendinant Europos arešto orderio tikslus.

Praktinės Europos arešto orderio taikymo problemos išryškėjo tada, kai Europos Sąjungos Ministrų Taryba paskelbė išvadas apie praktinį valstybių narių Europos arešto orderio įgyvendinimą. Kiekviena valstybė narė, pradėdant senbuvėmis, turėjo užpildyti klausimyną, pagal kurį kompetentingi ekspertai, padedami Ministrų Tarybos Sekretoriato, pateikė apibendrintas išvadas. Išvados apie Belgijos Europos arešto orderio įgyvendinimą buvo paskelbtos 2007 m. sausio 3 dieną. Remiantis šia ataskaita, galėsime susidaryti vaizdą ne tik apie Belgijos, bet ir kitų valstybių narių problemas taikant Europos arešto orderio nuostatas.

Remiantis Tarybos pagrindų sprendimu, Europos arešto orderį vykdančiajai valstybei narei rekomenduojama nereikalauti jokių **papildomų dokumentų**, o apsiriboti vien Europos arešto orderiu. Vienam asmeniui turi būti išduotas vienas Europos arešto orderis, taip pat vienas Europos arešto orderis kelioms to paties asmens įvykdytoms nusikalstamosioms veikoms. Tačiau praktika rodo, jog tais atvejais, kai pabėgę kaliniai atlieka keletą bausmių, pasitaiko atveju, kada Belgijos prokuratūros išduoda po viena Europos arešto orderį to paties asmens kiekvienai atliekamai bausmei atskirai arba vieną – keletui skirtingų bausmių.

Belgija, kaip ir daugelis valstybių narių, susidūrė su dideliais formalumais, papildomais reikalavimais Europos arešto orderiui. Taip besielgdamos valstybės peržengia ribas ir apsinkina asmenų perdavimo procesą. Štai du Belgijos išduotus Europos arešto orderius, kurie nebuvo įvykdyti dėl sunkumų, susijusių su Europos arešto orderio formuluote ir tam tikrais kitų valstybių narių reikalavimais. Pavyzdžiui, sunkumų atsirado su Airija ir Jungtine Karalyste, kur bendrosios teisės sistemos teisė reikalauja detalaus nusikalstamos veikos apibūdinimo, dėl

³³ Priedas Nr. 2, 1 lentelė.

kurio buvo pažeista asmens teisė į laisvę ir negalėjo būti įvykdytas perdavimas³⁴. Atvejo su Airija metu, buvo surašyti net penki Europos arešto orderio variantai, kol Rusijos pilietis pagaliau buvo sugražintas į savo kilmės valstybę. Tokiu būdu perdavimas Belgijai buvo labai apsunkintas, beveik neįmanomas. Kitas Europos arešto orderis turėjo būti tris kartus perrašytas, kol Jungtinė Karalystė pagaliau jį priėmė vykdyti, bet vis dėlto perduoti asmenį buvo atsisakyta be jokių pateisinamų priežasčių.

Dar vienas labai svarbus dalykas – tai **kalbos**, kuriomis vykdančioji institucija gali priimti Europos arešto orderį. Jis turi būti išverstas į vieną iš valstybės narės oficialiai paskelbtų kalbų. Vertimas paprastai daromas po to, kai asmuo yra suimamas, bet pasitaiko atvejų, kai verčiama nustačius asmens buvimo vietą. Tam tikroms valstybėms narėms, kurios reikalauja Europos arešto orderį išversti per labai trumpą laiką, Europos arešto orderį išduodanti Belgijos institucija kartais turi teikti pirmenybę šiai galimybei ir užsakyti vertimą iš anksto į kalbą tos valstybės, kurios teritorijoje yra manoma, jog asmuo yra. Pagrindinė kliūtis yra laikas, per kurį reikia padaryti vertimą. Lenkija reikalauja pateikti Europos arešto orderį lenkų kalba tik per 48 valandas, o tai sukelia didelių problemų, nes negavus tinkamai surašyto Europos arešto orderio, vykdančioji gali atsisakyti asmenį sulaikyti arba paleisti. Belgijos atveju, asmens paleidimo buvo išvengta tik jos atstovo Varšuvoje pastangų dėka.

Didelių nesklaidumų vykdant Europos arešto orderį sukelia ir vykdančiosios institucijos siunčiami paklausimai **dėl papildomos informacijos**. Daugeliu atvejų paklausimai susiję su skundais dėl sprendimų, priimtų in absentia, vykdymu bei garantijomis dėl bausmės atlikimo kilmės valstybėje. Detalesnis tyrimas buvo atliekamas išnagrinėjus bylos faktus (asmens dalyvavimą nusikalstamoje veikoje pobūdį, laiko ir vietos tikslumą, nusikalstamos veikos kvalifikavimą) arba paklausimus dėl papildomos informacijos (nacionalinius arešto orderius arba nuosprendžius, kurių pagrindu išduodamas Europos arešto orderis). Prašant pateikti teismo nuosprendžius, šių dokumentų vertimas gali sukelti problemų. Štai konkrečiais atvejais Jungtinei Karalystei ir Airijai nepakakdavo informacijos, pateikiamos Europos arešto orderyje, kur detalios aprašoma pati nusikalstama veika. Šios šalys prašydavo detalesnės informacijos apie asmens dalyvavimą nusikalstamoje veikoje. Nyderlandai, ypač jei prašomas perduoti asmuo yra jų pilietis, reikalauja nusikalstamos veikos aprašymo ir įrodymų apie asmens priklausymą nusikalstamam susivienijimui. Ypač kritinis atvejis su Nyderlandais nustatytas vertinimo metu: procedūra atrodė tokia užsitęsusi ir sudėtinga, nes buvo pateikta labai daug paklausimų dėl papildomos informacijos, kad nagrinėjantis prašymą teisėjas turėtų atsisakyti perduoti asmenį.

³⁴ Evaluation Report on the Fourth Round of Mutual Evaluations “Practical Application of the European Arrest Warrant and Corresponding Surrender Procedures Between Member States. Report on Belgium. Declassification. Brussels, 19 March 2007 (20.03), 16454/2/06 REV 2, CRIMORG 196 COPEN 128 EJM 32 EUROJUST 55.

Tačiau Belgijos atvejis ypatingas tuo, jog ji turi problemų dėl dvigubo baudžiamumo. Pagal Belgijos teisę, abortai ir eutanazija nepatenka į nužudymo sąvoką, todėl reikia iš naujo patikrinti dvigubą baudžiamumą. Nuostatų perkėlimas, ekspertų teigimu, gali paskatinti prašančiųjų institucijų paklausimų dėl papildomos informacijos skaičiaus didėjimą, susijusių su teisine kvalifikacija ir aplinkybėmis, kuriomis nusikalstama veika buvo įvykdyta, kurie prieštarauja Tarybos pagrindų sprendimo dvasiai ir turiniui.

Piliečių suėmimas ir perdavimas. Pagal Belgijos teisę suimtas Belgijos pilietis gali naudotis Europos arešto orderio sąlyginiais neperdavimo pagrindais, numatytais Tarybos pagrindų sprendime, o sprendimo priėmimo teisė paliekama vykdančiosios teisminės institucijos kompetencijai. Nuostatos, susijusios su piliečiais, yra išplėstos iki asmenų, turinčių nuolatinę gyvenamąją vietą Belgijoje.

Tais atvejais, kai Europos arešto orderis išduodamas siekiant įvykdyti bausmę ar sulaikyti asmenį, vykdančioji teisminė institucija gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, kai prašomas išduoti asmuo yra Belgijos pilietis arba jos gyventojas. Toks vykdančiosios teisminės institucijos sprendimas reiškia, jog bausmės vykdymas turėtų būti atliktas Belgijoje. Pilietybės ar gyvenamosios vietos taisyklė galioja ir baudžiamojo persekiojimo atvejais. Tokiu atveju, asmuo perduodamas prašančiajai valstybei su sąlyga, jog atlikti bausmę jis bus sugrąžintas į Belgiją. Prašymas dėl oficialių garantijų, reikalingų asmens sugrąžinimui, ateiina kaip prašymas dėl papildomos informacijos suteikimo, bet po to, kai asmuo jau yra nuteisiamas laisvės atėmimo bausme. Įdomus atvejis, susijęs su nepilnamečių perdavimu, įvyko su Švedija. Švedija prašė perduoti 17 metų nepilnamečių, kaltinamą įvykdžius labai sunkius nusikaltimus tuo metu, kai jam buvo tik 15 metų. Nepilnamečių, kurie vyresni nei 16 metų, perdavimas neprieštarauja Belgijos teisei, tačiau klausimas iškilo tada, kai nebuvo aišku, į kurį asmens amžių atsižvelgti – 15 ar 17 metų. Buvo nuspręsta atsižvelgti į tą amžių, kurio asmuo buvo sulaukęs nusikalstamos veikos vykdymo metu, dėl šios priežasties asmens perdavimo Švedijai buvo atsisakyta.

Baigę tyrimą ekspertai priėjo prie išvados, jog iš esmės Belgija tinkamai vykdo Europos arešto orderio nuostatas ir pastebimas ryškus pranašumas nei ekstradicijos procedūros, ypač pabrėžiama supaprastinta perdavimo procedūra ir protingi vykdymo terminai.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, nemažai Europos Sąjungos valstybių narių susidūrė su Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų priešprieša nacionalinių konstitucijų nuostatoms. Ypač tai susiję su **piliečių perdavimu**. Kaip pastebi Europos Komisija savo vertinimo ataskaitoje³⁵, kai kurios valstybės narės vis dar delsia perduoti savo piliečius, be to, jos vėl pradėjo taikyti

³⁵ Antroji Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos perkėlimo į nacionalinę teisę vertinimo ataskaita // Nr. MEMO/07/288, Briuselis, 2007-07-11.

dvigubo baudžiamumo reikalavimą, dėl kurio daug sudėtingiau atlikti tokį perdavimą. Tai darydamos tam tikros valstybės narės apribojo abipusio pripažinimo principo taikymą. Kitos valstybės narės neperduoda savo piliečių, reikalaujamos papildomų Tarybos pagrindų sprendime nenumatytų garantijų.

Daugelyje konstitucijų numatyta, jog kiekviena valstybė saugo savo piliečius ir jų išdavimas yra negalimas. Tačiau šios nuostatos prieštarauja Tarybos pagrindų sprendimo pagrindiniam tikslui – panaikinti kliūtis baudžiamojo teismo bendradarbiavimo srityje ir paspartinti šį procesą. Europos arešto orderis turi būti vykdomas neatsižvelgiant į tai, kad konkretus asmuo yra tam tikros šalies pilietis.

Nors Tarybos pagrindų sprendimo nuostatos dėl piliečių perdavimo buvo didelis žingsnis į priekį, tačiau vis dar yra užsilikusių senų privilegijų likučių. Tarybos pagrindų sprendime vis dar minima pilietybė kaip santykinis perdavimo nevykdymo pagrindas, tačiau jis gali būti taikomas tik esant tam tikroms sąlygoms: jei Europos arešto orderis išduotas siekiant vykdyti laisvės atėmimo bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo, kai prašomas perduoti asmuo yra vykdančiojoje valstybėje arba yra jos pilietis ar gyventojas, ir toji valstybė imasi vykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo pagal savo vidaus teisę (4 straipsnio 6 dalis). Piliečių neišdavimo principo nesilaikymas turėtų būti kompensuojamas galimybe savo šalies pilietį ar nuolatinį gyventoją ir leisti atlikti jam paskirtą bausmę ten, kur ir buvo suimtas. Šia taisykle naudojasi vis daugiau valstybių narių, todėl manytina, kad didesnių problemų dėl piliečių perdavimo neturėtų kilti³⁶. Konkrečius piliečių neišdavimo atvejus aptarsime 4-ajame skyriuje, kur bus nagrinėjami atskirų Europos Sąjungos valstybių narių Vokietijos, Lenkijos ir Kipro atvejai.

Atsižvelgiant į teisinį režimą, taikomą tais atvejais, kai **vykdančiosios šalies piliečiai gali būti sugražinami į savo valstybę atlikti prašančiosios šalies paskirtos bausmės**. Belgija kiekvienos valstybės narės prašo garantijų, jog jos piliečiai galėtų grįžti ir atlikti jiems paskirtas bausmes. Kai tik gaunamas perdavimo prašymas, jis automatiškai patenkinamas remiantis greitąja (fast-track) procedūra. Tačiau prieš perduodant asmenį jo kilmės valstybei, pirmiausia reikia gauti prašomo asmens sutikimą. Jei toks sutikimas negaunamas, perdavimas bausmės vykdymui jo kilmės valstybėje tampa nebegalimas. Taikant Tarybos pagrindų sprendimo straipsnio 6 dalį, Belgija susidūrė su dviem problemomis, kurias sukėlė Vokietija ir Nyderlandai. Pirmuoju atveju, Vokietija primygtinai reikalavo skubaus paklausimo perimant savo šalies piliečių bausmės vykdymą, tačiau dar nesulaukus prašymo, perduodamasis asmuo jau buvo paleistas. Antruoju atveju atsirado problemų aiškinant 4 straipsnio 6 dalies nuostatas - egzistuojant Tarybos pagrindų sprendimo spragoms, Nyderlandai neįsipareigoja vykdyti bausmių. Remiantis šio straipsnio interpretacija, Nyderlandai nesuteikia jokių garantijų savo

³⁶ Priedas Nr. 2, 4-6 diagramos.

piliečių bausmių vykdymui toms šalims, kurios nėra ratifikavusios 1970 m. Europos Konvencijos dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo.

Nemažai sunkumų atsiranda ir dėl trumpų **faktinio asmenų perdavimo terminų**. Neretai 10 dienų įvykdyti Europos arešto orderį yra per mažai. Vykdančiųjų institucijų pranešimas apie teigiamą sprendimą gali užtrukti gan ilgai. Pavyzdžiui, Ispanija ir Italija siųsdamos informaciją užtrukdavo per ilgai: praeidavo 4-5 dienos, kol Belgija kompetentingos institucijos gaudavo informaciją, o dar jei išterpdavo savaitgalis, likdavo vos kelios dienos praktiniams perdavimo suderinimo klausimams išspręsti, dėl to žymiai išaugdavo perdavimo išlaidos, ypač susijusios su oro linijų bilietų kainomis. Tik labai retais atvejais 10 dienų terminas būdavo sustabdomas *force majeure* pagrindu (kai perdavimą tenka atidėti nesant vietų lėktuve). Tuo būdu Belgija prašė *force majeure* sąvoką interpretuoti plečiamai. Vieno atvejo su Prancūzija metu asmuo buvo perduotas Belgijos atsakingų institucijų apie tai per protingą terminą neinformavus, todėl pastebima koordinavimo trūkumo problema. Belgijos praktikoje išryškėjo ir dar keletas atvejų, kai perdavimas per 10 dienų nebuvo įvykdytas, nors tai nesukėlė itin reikšmingų padarinių, tokių kaip suimto asmens paleidimas. Kompetentingos institucijos susitarė dėl naujos perdavimo datos apie tai neinformuodamos Eurojusto.

Žmogaus teisių užtikrinimas. Kaip žinia, supaprastintas požiūris į tarptautinį bendradarbiavimą remiasi vienu svarbiausių Europos Sąjungos teisėje – abipusio pripažinimo principu. Ir nors jis pakankamai stipriai išsivertinęs Europos Sąjungos teisėje, tarptautiniame baudžiamajame bendradarbiavime sukelia tam tikrų keblumų. Europos Teisingumo Teismas jį suformulavo kaip draudžiantį valstybėms varžyti asmens teises pripažįstamas kitose Europos Sąjungos valstybėse. Tuo tarpu, kaip pastebi A. Čepas, principas, perkeltas į baudžiamosios teisės sferą, kinta kardinaliai į nuostatą, kad vienai valstybei galint varžyti asmens teises, tai privalo daryti visos Sąjungos valstybės³⁷: jei asmuo gali būti sulaikytas Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje, jis turi būti sulaikytas ir bet kurioje kitoje valstybėje narėje. Nors tuo pat metu principo perkėlimas į baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso sferą, kartu išplečia ir žmogaus teises. Teigdamas arešto orderių tarpusavio pripažinimą, Europos Sąjungos valstybės turėjo pripažinti, kad tas pats principas taikytinas ir teismo nuosprendžiams. Dėl to buvo sugražintas *ne bis per idem* principas, kurio buvo atsisakyta Europos Sąjungos konvencijoje dėl ekstradicijos ir netgi platesne apimtimi – Europos arešto orderis nevykdomas, jei prašomas perduoti asmuo jau buvo nuteistas ir atliko bausmę už nusikaltimą, kurio atžvilgiu išduotas arešto orderis, prašomojoje valstybėje arba bet kurioje kitoje valstybėje narėje.

³⁷ Čepas A. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje // Teisės problemos. 2003, Nr. 41, P.104.

Kaip jau minėjome anksčiau, Tarybos pagrindų sprendimas numato ne tik absoliučią Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų sąrašą, bet ir santykinių (3 ir 4 straipsniai). Šiuose nevykdymo pagrinduose sunkoka išvelgti nuostatų, susijusių su pagrindinių žmogaus teisių pažeidimais, nors teisių ginčų metu buvo svarstoma, kad galbūt žmogaus teisių pažeidimai turėtų būti vienintelė kliūtis, neleidžianti Europos teisingumo erdvėje perduoti prašomus asmenis. Tačiau tik Tarybos pagrindų sprendimo preambulės 12 ir 13 dalyse užsimenama apie tai, jog šis pagrindų sprendimas grindžiamas pagarba žmogaus teisėms ir principams, kurie pripažįstami Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnyje ir kurie atsispindi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Taip pat pabrėžiama, kad joks asmuo negali būti perkeltas, išsiųstas ar perduotas valstybei, kurioje yra rimtas pavojus, kad jam bus pritaikyta mirties bausmė, kankinimai ar kitoks nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba bausmė.

Valstybės narės turi skirtingą požiūrį į Tarybos pagrindų sprendimo 1 straipsnio 3 dalies nuostatą, jog šis teisės aktas nekeičia pareigos gerbti pagrindines teises ir pagrindinius teisinius principus, įtvirtintus Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnyje. Jos nesutaria, ar šis straipsnis reikalauja specialaus įgyvendinimo nacionalinėje teisėje, nes visos valstybės narės yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos dalyvės ir vienodai išipareigojusios pagal ją. Pabandysime pažvelgti, kaip Europos arešto orderio kontekste valstybės narės taikys žmogaus teisių nuostatas Europos arešto orderio procedūrų metu, kad būtų išvengta abejotino ir ilgo bylinėjimosi.

Jungtinė Karalystė specialias žmogaus teisių nuostatas įtraukė į 2003 m. Ekstradicijos aktą, kuriame teisėjas turi pareigą paleisti prašomą perduoti asmenį, jei ekstradicija³⁸ būtų nesuderinama su žmogaus teisėmis remiantis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija³⁹. Ši specifikacija naudinga tuo, jog teisėjas įpareigojamas pateikti rimtas išvadas, ar nėra pažeidžiamos žmogaus teisės ekstradicijos procedūrų metu, tokiu būdu ši pareiga nuo valstybės pareigūnų pečių perkeliama profesionaliems teisininkams.

Airija laikosi pozicijos, jog vykdančiosios teisminės institucijos turi atsisakyti perduoti asmenį, jeigu tai būtų nesuderinama su minėtąja Konvencija arba Airijos Konstitucija. Netgi tarp valstybių narių būta pasiūlymų, jog Europos arešto orderį galima būtų atsisakyti vykdyti tikrai tuo atveju, jei byla būtų perduota Europos Žmogaus Teisių Teismui ir kad jis pritaikytų tam tikras Konvencijos priemones. Susidaro išpūdis, kad šis Teismas turėtų tapti tarsi apeliacinė instancija ir negalėtų valstybių narių įpareigoti laikytis Konvencijos nuostatų.

³⁸ Jungtinė Karalystė nedaro skirtumo tarp asmens ekstradicijos į trečiąsias šalis ir perdavimo pagal Europos arešto orderio procedūrą, abi procedūros vadinamos ekstradicija.

³⁹ Alegre S., Leaf M. Mutual Recognition in European Judicial Cooperation: A Step Too Far Too Soon? Case Study – the European Arrest Warrant // *European Law Journal*. 2004, Vol. 10, No. 2, P. 203.

Ispanija ir Nyderlandai laikėsi pozicijos, jog žmogaus teisės pakankamai gerai užtikrinamos valstybių narių konstitucijų ir griežtu Konvencijos laikymusi, todėl papildomo nuostatų įgyvendinimo, jų manymu, nereikia. Remiantis Nyderlandų Konstitucija, ekstradicija galima tik sutarčių pagrindu. Todėl tik Vyriausybė turi teisę nuspręsti, su kuriomis valstybėmis galima pasirašyti sutartis dėl ekstradicijos⁴⁰. Tačiau ir Europos arešto orderio atveju, nesant vykdomosios valdžios sprendimų, išipareigojimai pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją išlieka. Europos arešto orderio procedūroje dažniausiai susiduriama su kankinimų draudimu, teise į laisvę, teise į teisingą teisimą, dvigubo baudžiamumo ir galiojimo atgal principo taikymu bei teise į šeimą.

Ekstradicijos taisyklių atsisakymas taip pat grindžiamas apeliuojant į tai, kad visos Europos arešto orderio sistemos priklausančios valstybės pripažįsta privalomą Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisdikciją. Tačiau vien fakto, kad valstybės narės laikosi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir kad tokios valstybės negali pabloginti perduodamo asmens teisinės padėties, neužtenka, tai nereiškia, kad jos iš tiesų jos laikosi. Tai įrodo Europos Žmogaus Teisių Teismo pripažintų Konvencijos pažeidimų skaičius. A. Čepo teigimu, šio teismo kaip tarptautinės institucijos sprendimų vykdymas taip pat iš esmės priklauso tik nuo žmogaus teises pažeidusios valstybės valios. Ir pagaliau bylų nagrinėjimo Europos Žmogaus Teisių Teisme trukmė gali reikšti, kad žmogaus teisių pažeidimas bus pripažintas tik jam pasibaigus. Todėl neverta remtis tuo faktu, kad kiekviena valstybė narė, ratifikavusi Konvenciją, pripažįsta privalomą Teismo jurisdikciją.

Reikėtų paanalizuoti ir paties Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas, susijusias su žmogaus teisių užtikrinamu ir apsauga, nes ne viskas taip gerai užtikrinama. Dvigubo baudžiamumo taisyklės, kuri ilgą laiką buvo ekstradicijos esminis bruožas, atsisakymas kelia susirūpinimą. Tarybos pagrindų sprendimo 10-14 straipsniuose aptariamai prašomo perduoti asmens suėmimo ir sulaikymo pagrindai, apie kuriuos nebuvo kalbama ekstradicijos sutartyse. Juose numatoma, kokių privalomų priemonių turi imtis vykdančioji valstybė narė, kad būtų apsaugotos žmogaus teisės; prašomam perduoti asmeniui suteikiama teisė į gynėją (11 str. 2d.), kuri neturi būti susilpninama. Remiantis 11 str. 1 d., kompetentingos institucijos turi asmenį supažindinti su Europos arešto orderio turiniu bei apie galimybę sutikti būti perduotam, tačiau ši sąlyga turi trūkumų, nes straipsnyje nenurodoma, su kokia konkrečiai informacija asmuo turi būti supažindinamas iš karto po suėmimo arba, kaip greitai tai turėtų būti padaryta. Informavimas turi įvykti nedelsiant, kol Europos arešto orderis dar yra galiojantis.

⁴⁰ Alegre S., Leaf M. Mutual Recognition in European Judicial Cooperation: A Step Too Far Too Soon? Case Study – the European Arrest Warrant // *European Law Journal*. 2004, Vol. 10, No. 2, P. 204.

13 straipsnyje galėtų būti įtvirtinamos esminės garantijos, kurios bet koku atveju neturi būti susilpnintos. Prašomas perduoti asmuo turi turėti galimybę tokiomis pat teisėmis ir pagrindais būti paleistas kaip ir piliečiai bei paspartinti šių asmenų galimybę būti perduotiems, kai pažeidžiamos svarbios teisinės garantijos. Taip pat papildomai galėtų būti reglamentuojamas sprendimo dėl sulaikymo peržiūrėjimas bei kitos teisės, atitinkančios Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnį.

S. Alegre ir M. Leaf manymu⁴¹, vienintelis tikras būdas supaprastinant perdavimo procedūrą Europos Sąjungoje – tai užtikrinti, kad kiekvienos valstybės narės baudžiamosios teisės sistemos vadovautųsi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija, kurios skelbia pagrindines vertybes. Sutartyje dėl konstitucijos Europai numatomas teisinis pagrindas Europos Sąjungos teisės aktų leidybai, kuris padės apsaugoti žmogaus teises baudžiamajame procese. Europos Teisingumo Teismo kompetencijos išplėtimas teisingumo ir vidaus reikalų srityje padės užtikrinti Europos Sąjungos pagrindų sprendimų vykdymą bei procesinių teisių apsaugą ir gynybą. Kaip pagrindą abipusio pripažinimo principui, šių nuostatų įtraukimas atspindi žmogaus teisių apsaugos svarbą Europoje. Autorės taip pat sutinka su tuo, jog neužtenka vien ratifikuoti Konvenciją, kad būtų galima tikėti, jog žmogaus teisės bus užtikrintos.

Europos Sąjungos valstybės narės turi užtikrinti, kad žmogaus teisių apsaugos nuostatos atsispindėtų ir praktikoje, o ne liktų tik kaip deklaracijos teoriniame lygmenyje. Jei jau valstybės narės nusprendė ginti bendrąsias vertybes, ant kurių laikosi Europos Sąjunga, jos turi būti tikros, kad tos bendrosios vertybės tikrai yra bendros. Todėl labai svarbu apibrėžti bendrus ir teisėtus standartus ir siekti, kad jie būtų suprantami visur vienodai ir taikomi vienodai, o Europos Sąjunga turi prižiūrėti, kaip jų laikomasi. Be abipusio supratimo neveiktų ir abipusio pripažinimo principas.

⁴¹ Alegre S., Leaf M. Mutual Recognition in European Judicial Cooperation: A Step Too Far Too Soon? Case Study – the European Arrest Warrant // *European Law Journal*. 2004, Vol. 10, No. 2, P. 215.

3. EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE

3.1 EUROPOS AREŠTO ORDERIO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖJE

Lietuvos Respublika 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimą savo teisinėje sistemoje įgyvendino priimdama Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (9¹ straipsnis)⁴² ir baudžiamojo proceso kodekso (71¹ bei 72-77¹ straipsniai)⁴³ pataisas, o įgyvendintas Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas taiko nuo 2004 m. gegužės 1 dienos.

Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 17¹ straipsniu, *Europos arešto orderis yra Europos Sąjungos valstybės narės teisminės institucijos sprendimas, kuriuo kita Europos Sąjungos valstybė narė įpareigojama suimti ir perduoti šiame sprendime nurodytą asmenį siekiant pradėti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą ar vykdyti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę ir kuris atitinka Tarybos pagrindų sprendimo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytus turinio ir formos reikalavimus*. Lietuvoje Europos arešto orderius gali išduoti tik dvi institucijos: Generalinė prokuratūra ir Teisingumo ministerija.

Skirtingai nei pagal ekstradicijos procedūrą, į Europos arešto orderio nuostatas įtraukiami kartu ir Lietuvos Respublikos piliečiai, ir užsieniečiai. Tuo būdu visiškai nedaromas skirtumas tarp jų, nėra diferenciacijos. Remiantis Lietuvos Respublikos požiūriu, asmenų perdavimo procedūra nėra tapati išdavimo (ekstradicijos) procedūrai, todėl ir nekeliama problema dėl Lietuvos Respublikos piliečių perdavimo. Keletas Europos Sąjungos valstybių narių, tokių kaip Vokietija, Lenkija, Kipras, nedarė skirtumo tarp šių sąvokų, todėl ir susidūrė su Tarybos pagrindų sprendimo ir jų konstitucijų suderinamumo problema.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 2 dalyje perkeltos Tarybos pagrindų sprendimo nuostatos, kada gali būti perduotas pilietis arba užsienietis. Perduodamas asmuo Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje turi būti įtariamas nusikalstamos veikos padarymu ar nubaustas su laisvės atėmimu susijusia bausme, tačiau nėra jos atlikęs, bei pagal šį orderį išdavusios valstybės įstatymus už padarytą nusikalstamą veiką yra numatyta bent vienerių metų su laisvės atėmimu susijusi bausmė arba kai paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės terminas yra ne trumpesnis nei 4 mėnesiai.

Kaip ir kiekviena valstybė narė, Lietuvos Respublika perkeldama **Europos arešto orderio nuostatas dėl privalomų ir neprivalomų nevykdymo pagrindų**, šias sąlygas šiek tiek išplėtė, nors kai kurios valstybės narės tiesiog pabandė perrašyti Tarybos pagrindų sprendimo

⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

nuostatas. Todėl Lietuvą būtų galima priskirti prie valstybių narių, kurios nevykdymo pagrindų nuostatas šiek tiek konkretizavo. Lietuva numatė 8 privalomus ir 5 neprivalomus nevykdymo pagrindus.

Kalbant apie privalomus Europos arešto orderio nevykdymo pagrindus, reikėtų pabrėžti, jog Lietuvos Respublika prioritetą suteikia žmogaus teisių apsaugai ir pirmuoju nevykdymo pagrindu įvardija atvejį, kada perdavimas pagal Europos arešto orderį *pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves*. Šią sąlygą reikėtų suprasti plačiai, kaip atitinkančią Lietuvos Respublikos Konstitucijoje bei tarptautinėse sutartyse įtvirtintas žmogaus teises ir laisves.

Kiti trys nevykdymo pagrindai atkartoja Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas. Asmuo pagal *amnestijos aktą ar malonės tvarka* Lietuvos Respublikoje atleistas nuo bausmės už jo padarytą nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, atlikimo. Amnestija arba malonė gali būti taikoma tik tada, kai konkretaus asmens atžvilgiu yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Remiantis baudžiamojo kodekso 78 straipsniu, asmuo, padaręs nusikalstamą veiką gali būti atleistas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo Seimo priimtu amnestijos aktu, o pagal šio kodekso 79 straipsnį, asmuo gali būti atleistas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo, jeigu Respublikos Prezidentas patenkina jo malonės prašymą. Europos arešto orderis nevykdomas tik tada, jeigu atitinkamas amnestijos ar malonės aktas yra priimtas Lietuvos Respublikoje, o ne Europos arešto orderį išdavusioje ar trečiojoje valstybėje. Kitos dvi nuostatos įtvirtina *non bis in idem* principą bei asmens, nesulaukusio tam tikro baudžiamuosiuose įstatymuose numatyto *amžiaus*, nuo kurio gali atsirasti baudžiamoji atsakomybė, sąlygą. Pirmasis principas įtvirtina nuostatą, susijusią su *asmens padaryta nusikalstama veika*, už kurią asmuo Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje jau buvo *nuteistas ir paskirta bausmė įvykdyta, tebevykdoma ar nebegali būti vykdoma* pagal nuteisusios valstybės įstatymus. Tuo tarpu asmens amžius, nuo kurio atsiranda baudžiamoji atsakomybė, kiekvienoje valstybėje narėje yra skirtingas. Kaip jau buvo minėta 2 skyriuje, jis gali būti nuo 12 iki 18 metų. Čia turima galvoje ne bendras baudžiamosios atsakomybės amžius, kuris gali yra 16 metų, bet amžius, kurio sulaukusiems asmenims pagal Lietuvos Respublikos įstatymus kyla baudžiamoji atsakomybė už konkrečią prašomo perduoti asmens padarytą nusikalstamą veiką, todėl perduodamas gali būti ne jaunesnis nei 14 metų sulaukęs asmuo.

Penktojoje Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 3 dalies 5 punkte įtvirtinama *dvigubo baudžiamumo taisyklė* ir jos išimtis (32 nusikalstamų veikų sąrašas), numatyta Tarybos pagrindų sprendimo 2 straipsnio 2 dalyje. Tai reiškia, jog asmuo nebus perduotas tuo atveju, jeigu jo padaryta nusikalstama veika nelaikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, tačiau jei

nusikalstama veika patenka į 32 nusikalstamų veikų sąrašą, už kurią gresia ne mažesnė nei 3 metų su laisvės atėmimu susijusi bausmė, asmuo bus perduotas.

Asmuo negali būti perduotas už nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, jei jis jau buvo *išteisintas ar atleistas* nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, jei procesiniai sprendimai buvo priimti Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje narėje. Šiuo atveju labai svarbu, kad procesinis sprendimas būtų priimtas prieš išduodant Europos arešto orderį.

7-ajame punkte įtvirtinama nuostata, kad Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai gali būti taikomi, tačiau yra susiję su baudžiamajame kodekse numatytais *apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties arba apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminais* (95 ir 96 straipsniai). Ir pagaliau 8 punktą numato situaciją, kai nusikalstama veika padaryta ne orderį išdavusios valstybės teritorijoje, o *jurisdikcija* remiasi principais, kurių nepripažįsta Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Kiekviena tokia situacija reikalauja įvertinti, ar asmens baudžiamosios atsakomybės klausimas galėtų būti sprendžiamas Lietuvos Respublikos teisme, jei asmens ir jo padarytos nusikalstamos veikos ryšiai su Lietuva būtų identiški prašomo perduoti asmens ryšiams su orderį išdavusia valstybe⁴⁴.

Neprivalomų Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų sąrašą, numatytą Tarybos pagrindų sprendimo 4 straipsnyje, perkeldama į savo teisinę sistemą, Lietuva taip pat šiek tiek pakeitė. Pirmąsias tris nuostatas, susijusias su: 1) asmens padaryta *nusikalstama veika*, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, o Lietuvos Respublikoje yra *pradėtas baudžiamasis procesas*; 2) tuo, jog *dėl nusikalstamos veikos* Lietuvos Respublikoje *atsisakyta pradėti baudžiamąjį procesą arba pradėtas procesas buvo nutrauktas*; bei 3) *teismo teise atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei jis išduotas dėl Lietuvos Respublikos piliečiui ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančiam asmeniui paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės vykdymo ir Lietuvos Respublika perima šios bausmės vykdymą* (orderį išdavusios valstybės narės sutikimas, kad prašomam perduoti asmeniui paskirta bausmė būtų vykdoma Lietuvos Respublikoje nėra reikalaujama), nuostatas, tiesiogiai perkėlė į baudžiamąjį kodeksą.

Ketvirtąją nuostata apibrėžiama Lietuvos Respublikos jurisdikcija, *jei nusikalstama veika padaryta Lietuvos valstybės teritorijoje arba laive ar orlaivyje su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais*, taip pat, remiantis baudžiamojo kodekso 4 straipsniu, jei nusikalstama veika pradėta, baigta arba nutrūko Lietuvos valstybės teritorijoje arba laive ar orlaivyje su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais. Penktąją nuostata įtvirtinama teismo teisė atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei jame *trūksta informacijos*, reikalingos

⁴⁴ Abramavičius A., Barauskaitė A., Čepas A. ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, P. 75.

sprendimui dėl asmens perdavimo priimti, ir Europos arešto orderį išdavusi valstybė per nustatytą terminą jos nepateikė. Su šia problema susiduria daugelis Europos Sąjungos valstybių narių, ji pasitaiko pakankamai dažnai, tokiu būdu apsunkinama greitą ir sklandų asmenų perdavimo procesą, dėl kurių negalima įgyvendinti Europos arešto orderio tikslų. Tačiau problemas, su kuriomis susiduria Lietuva, aptarsime kitoje dalyje.

Lietuvos Respublika savo pilietį ar užsienietį perduos tik tada, jei bus užtikrintos ir jo procesinės teisės. Šiuo atveju kalbame apie situaciją, kada asmeniui arešto orderis išduotas dėl su laisvės atėmimu susijusios *bausmės* vykdymu, jei ji buvo *paskirta in absentia* – asmeniui nedalyvaujant ir nepranešus apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką. Lietuvos Respublika sutiks perduoti asmenį tik tada, kai arešto orderį išdavusi valstybė užtikrins, kad šio asmens prašymu byla bus išnagrinėta ar peržiūrėta ir nuosprendis priimtas jam dalyvaujant.

Dar viena sąlyga susijusi su *nusikalstama veika*, už kurią pagal Europos arešto orderį išdavusios valstybės teisę, *gresia laisvės atėmimas iki gyvos galvos*. Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis bus perduotas su ta sąlyga, jog tos valstybės įstatymai numato galimybę nuteistajam ne vėliau kaip atlikus 20 metų laisvės atėmimo bausmės kreiptis dėl atleidimo nuo bausmės ar jos sušvelninimo. Šiuo atveju svarbi ne tik prašymo pateikimo, bet ir jo patenkinimo galimybė.

Lietuvos Respublika pasinaudojo Tarybos pagrindų sprendime įtvirtinta nuostata, kuria Lietuvos Respublikos teismas spręsdamas Lietuvos Respublikos piliečio ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančio asmens perdavimo klausimą, turi teisę nustatyti sąlygą Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, kad ši *grąžintų asmenį į Lietuvos Respubliką atlikti jam paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės*, jei tokia bausmė paskirta. Tačiau šiai išlygai reikalingas arba paties perduodamo asmens prašymas, arba to turi reikalauti Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Šia nuostata, kaip rodo praktika, Generalinė prokuratūra pradeda naudotis vis dažniau. Juo labiau, kad ši išlyga tarsi kompensuoja piliečių neišdavimo principo netaikymą Europos Sąjungos ribose naudojant Europos arešto orderio procedūrą – tokiu būdu asmenys perduodami arešto orderį išdavusiai valstybei narei tik kol bus atliekamas baudžiamasis procesas, o į pilietybės arba nuolatinės gyvenamosios vietos valstybę būtų sugrąžinti bausmei atlikti.

Sprendimo išduoti Europos arešto orderį priėmimo procesas. Lietuvos Respublika yra pasirinkusi centralizuotą teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose sistemą, kurioje pagrindinės funkcijos atitenka Generalinei prokuratūrai ir Teisingumo ministerijai. Remiantis

Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklėmis⁴⁵, Europos arešto orderį ikiteisminio tyrimo ir baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme metu išduoda Generalinė prokuratūra, o laisvės atėmimo bausmė nuteisto ir nuo šios bausmės vykdymo pasislėpusio asmens sulaikymo atveju arešto orderį išduoda Teisingumo ministerija.

Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 69¹ straipsnio 1 dalimi, siekdama iš Europos Sąjungos valstybės narės perimti Lietuvos Respublikos pilietį arba kitą asmenį, kurių baudžiamasis persekiojimas pradėtas Lietuvoje, Generalinė prokuratūra, gavusi teismo nutartį suimti asmenį, išduoda Europos arešto orderį ir kreipiasi į kompetentingą Europos Sąjungos valstybės narės instituciją, kad ši perduotų Europos arešto orderyje nurodytą asmenį.

Teisingumo ministerija turi teisę išduoti Europos arešto orderį tik teismo arba bausmę vykdančios institucijos prašymu pateikus įsiteisėjusio apkaltinamojo teismo nuosprendžio, kuriuo buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė, ar atitinkamos nutarties dėl bausmės paskelbimo vykdytina nuorašą ir Europos arešto orderio projektą. Bausmę vykdanči institucija gali Teisingumo ministerijos prašyti išduoti Europos arešto orderį, jei nuteistasis iki teismo nuosprendžio įsiteisėjimo nebuvo suimtas, pasislėpė arba pabėgo iš pataisos įstaigos arba į ją nesugrįžo. Teismas gali prašyti išduoti Europos arešto orderį, jei byla teisme išnagrinėta ir apkaltinamasis nuosprendis priimtas nedalyvaujant kaltinamajam bei, kai teismas priima nutartį panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, nutartį panaikinti lygtinį paleidimą nuo laisvės atėmimo prieš terminą ar neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimą švelnesne bausme arba nutartį dėl lygtinai iš pataisos įstaigos paleisto asmens pasiuntimo į pataisos įstaigą atlikti likusią laisvės atėmimo bausmę⁴⁶.

Europos arešto orderio vykdymas. Visi užsienio valstybių prašymai asmenims perduoti pagal Europos arešto orderį yra gaunami Generalinėje prokuratūroje. Gavus prašymą asmenį perduoti pagal Europos arešto orderį, atskiri proceso veiksmai neatliekami, netiriamos prašomo perduoti asmens padarytos nusikalstamos veikos, nesprenžiamas asmens kaltės klausimas.

Generalinės prokuratūros prokuroras patikrina, ar prašymas perduoti asmenį atitinka visus mūsų šalyje galiojančių įstatymų reikalavimus bei tarptautinių sutarčių nuostatas bei parenka tokiam asmeniui kardomąją priemonę, kurios tikslas – užtikrinti, kad asmuo nepabėgtų (nepasislėptų) iki bus išnagrinėtas perdavimo klausimas.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 134-4886.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 134-4886.

Dažniausiai Lietuvoje surasti užsienio valstybių ieškomi asmenys laikinai sulaikomi. Laikinas sulaikymas negali trukti ilgiau nei 48 valandas. Per šį laikotarpį prokuroras sprendžia, kokią kardomąją priemonę taikyti tokiam asmeniui. Jei yra pakankamai duomenų, kad prašomam perduoti asmeniui būtina taikyti kardomąją priemonę suėmimą, prokuroras pristato jį ikiteisminio tyrimo teisėjui, kuris ir sprendžia, patenkinti prokuroro pareiškimą ar ne.

Generalinėje prokuratūroje gavus Europos arešto orderį perduoti asmenį, prokuroras su pareiškimu dėl asmens perdavimo kreipiasi į Vilniaus apygardos teismą. Vilniaus apygardos teismo teisėjas, nusprendęs perduoti asmenį iš Lietuvos arba atsisakyti perduoti, priima nutartį. Šią nutartį, remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 74 straipsnio 1 dalimi, perduotinas asmuo ar jo gynėjas, taip pat prokuroras turi teisę per 7 dienas apskusti Lietuvos apeliaciniam teismui. Šio teismo teisėjas skundą privalo išnagrinėti per 14 dienų nuo jo padavimo dienos, o jo priimta nutartis yra galutinė ir neskundžiama kasacine tvarka. Jei teismas priima nutartį asmenį perduoti Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, prokuroras imasi organizuoti jo faktinį perdavimą. Atsisakius asmenį perduoti, prokuroras apie tokį teismo sprendimą informuoja prašančiąją valstybę.

Jei asmuo sutinka būti perduotas, taikoma supaprastinta asmens perdavimo tvarka (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71¹ straipsnio 2 dalis). Tokiu atveju sprendimas dėl jo perdavimo turi būti priimtas ne vėliau per 10 dienų nuo jo rašytinio sutikimo dienos. Kitais atvejais – ne vėliau kaip per 60 dienų nuo jo suėmimo dienos. Ypatingais atvejais terminai gali būti pratęsimi dar 30 dienų, tačiau apie tai nedelsiant būtina pranešti Europos arešto orderį išdavusiai valstybės institucijai.

3.2 PROBLEMINIAI EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMO ASPEKTAI

Lietuva yra viena iš tų valstybių, kuri noriai stengiasi įgyvendinti Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas taip, kad jų taikymas sukeltų kuo mažiau nesklandumų tiek sau pačiai, tiek ir kitoms valstybėms narėms. Tačiau ne visada geri norai sulaukia tinkamo atgarsio. Daugeliu atvejų tinkamam Europos arešto orderio nuostatų vykdymui kliūtis sudaro kitos valstybės narės, sugalvodamos “savas taisykles”, kurios nelabai suderinamos su Tarybos pagrindų sprendimo nuostatomis.

Išduodama Europos arešto orderį Lietuvos Respublika į jį surašo visas asmens padarytas nusikalstamas veikas. Jei paaiškėja, kad asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, yra padaręs ir kitas nusikalstamas veikas, pirmasis arešto orderis atšaukiamas ir išduodamas naujas, kuriame išvardintos visos asmens padarytos veikos. Tačiau dėl to paties asmens gali būti išduodami du orderiai, jeigu įtariamasis ar kaltinamasis, dėl kurio padarytos nusikalstamos veikos pradėtas baudžiamasis procesas, taip pat nėra atlikęs visos ar dalies

ankstesniu nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo bausmės, kreipiamasi dėl dviejų Europos arešto orderių išdavimo. Be to, dar vieną arešto orderį galima išduoti ir tada, kai asmens sulaikymo prašomojoje valstybėje ir jo atžvilgiu išduoto Europos arešto orderio nagrinėjimo stadijoje paaiškėja, kad asmuo yra padaręs ir kitas nusikalstamas veikas.

Iki 2007 m. rugsėjo 1 dienos Europos arešto orderis su visa išsamia informacija buvo išduodamas ir platinamas tik paskelbus paiešką per Interpolą. Nežinant asmens buvimo vietos Interpolas Europos arešto orderį perduodavo visoms valstybėms narėms. Tiesiogiai vienai valstybei Europos arešto orderis būdavo perduodamas tik tada, kai būdavo žinoma, jog ieškomas asmuo slepiasi toje valstybėje. Tačiau dėl visų paieškų, kurios buvo pradėtos iki Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio įsigaliojimo Lietuvoje ir turint duomenų ar pagrįstai manant, kad asmenys yra Europos Sąjungos valstybėje narėje, buvo išduodami Europos arešto orderiai. Šioje situacijoje Lietuva taip privalėjo elgtis, nes kai kurios valstybės narės (pvz. Prancūzija, Jungtinė Karalystė) paskelbė, kad nutrauks paiešką, jei nebus išduotas Europos arešto orderis. Dėl šios priežasties buvo išduotas didelis skaičius Europos arešto orderių asmenims, kurių paieška ankstesniais metais buvo paskelbta per Interpolą. Duomenis galėjo gauti Interpolas, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Tiesioginės prieigos prie paieškų sistemų šios institucijos neturėjo, todėl tyrimą vykdančios institucijos ar teismai buvo informuojami nusiuntus jiems dokumento kopiją faksu/paštu.

Tačiau 2007 m. rugsėjo 1 d. Lietuva prisijungė prie Šengeno informacinės sistemos (SIS) SIS I⁴⁷ - alternatyvos Šengeno informacinei sistemai naujosioms valstybėms narėms, kol jos prisijungs prie SIS II. Prie pastarosios sistemos Lietuva prisijungs 2008 m. sausio 1 dieną. SIS sistema nėra skirta pakeisti ar kartoti Interpolo veiklą, todėl Šengeno informacinėje sistemoje galioja SIS perspėjimų viršenybės Interpolo perspėjimų atžvilgiu principas ir valstybėms narėms naudotis Interpolo perspėjimais galima tik išimtiniais atvejais⁴⁸. Šengeno erdvėje geografinės paieškos atliekamos remiantis SIS esančiu perspėjimu. Dabar Europos arešto orderiais su Šengeno narėmis apsikeičiama pildant tam tikras A formas ir jas platinant per SIRENE nacionalinius skyrius⁴⁹. Tačiau egzistuoja problema - prie Šengeno sistemos iš viso nėra prisijungusios Airija, Jungtinė Karalystė, Belgija, Rumunija ir Šveicarija, vadinasi, su joms keičiantis informacija turi būti naudojami Interpolo ryšio kanalai. Tai apsunkina situaciją, nes

⁴⁷ Siekiant paspartinti naujųjų Europos Sąjungos šalių įsiliejimą į Šengeno erdvę, buvo priimtas sprendimas prisijungti prie šiuo metu veikiančios Šengeno informacinės sistemos (SIS one for all), kol bus sukurta antros kartos Šengeno informacinė sistema SIS II.

⁴⁸ Commission Decision of 22 September 2006 on amending the Sirene Manual (2006/758/EC).

⁴⁹ SIS sudaro dvi skirtingos dalys: centrinė sistema ir nacionalinės sistemos. SIS veikia pagal principą, jog nacionalinės sistemos negali tiesiogiai tarpusavyje keistis elektroniniais duomenimis, bet gali tai daryti per centrinę sistemą. Visos Šengeno valstybės narės yra įsteigusios centrinę instituciją, kaip atskirą ryšio tašką (SIRENE biura), skirtą keistis papildoma su SIS duomenimis susijusia informacija.

SIS sistema yra veiksmingesnė. Vien per pirmąjį veiklos Šengeno informacinėje sistemoje mėnesį Lietuvos pareigūnai, atlikę užklausas ir patikrinę sutapimus, kitose valstybėse narėse surado 16 ieškomų asmenų.

Praėjus pirmiesiems Europos arešto orderio taikymo metams, Lietuva Ministrų Tarybai paskelbė pranešimą apie problemas, su kuriomis susiduria vykdydama Europos arešto orderio procedūrą. Kaip Europos arešto orderį *išduodanti valstybė*, Lietuva susidūrė su šiomis problemomis⁵⁰: net ir tais atvejais, kai valstybėje narėje asmens buvimo vieta nėra nustatyta, tos valstybės Interpolo padalinys atsisako *a priori* priimti Europos arešto orderį ir reikalauja išduoti naują, su jame įrašyta papildoma informacija. Kaip priežastis nurodomas faktas, kad vėliau valstybės narės teismas Europos arešto orderio be papildomos informacijos nevykdys, jei nebus pateiktas patvirtinimas, jog nuteistasis asmuo slapstosi nuo teisingumo, nors Lietuvos kompetentingos institucijos Europos arešto orderį išduoda tik tada, kai asmuo neteisėtai stengiasi išvengti bausmės vykdymo bei patvirtinimo, kad asmuo nebuvo nuteistas in absentia. Lietuva nemano, kad tai yra reikalinga, nes išduodant Europos arešto orderį siekiant nuosprendžio įvykdymo, užpildoma d) grafa. Jei ši dalis nėra pildoma, vadinasi asmuo teisme dalyvavo, kai jam buvo skelbiamas nuosprendis. Lietuvos nuomone, reikalaujama pateikti informaciją turi būti tik papildoma Europos arešto orderio informacija ir tik tais atvejais, kai asmens buvimo vieta yra žinoma.

Lietuvai esant *vykdančiajai valstybei*, susiduriama su kitokio pobūdžio problemomis. Klaidingai parašyti asmenų vardai bei visa kita neteisingai pateikiama informacija neleidžia identifikuoti asmens: pamirštama pateikti nuotraukas, pirštų antspaudus, paminėti išskirtinių požymių, asmens aprašymą bei nenurodomi kontaktiniai asmenys, kurie galėtų suteikti trūkstamą informaciją. Kita svarbi problema yra ta, kad Europos arešto orderius išduodančios valstybės nurodo tik baudžiamojo įstatymo straipsnių pavadinimus, nepateikdamos viso nusikalstamos veikos sudėties teksto, todėl Lietuvai sunku nustatyti, ar asmens įvykdyta nusikalstama veika atitinka Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso normas.

Lietuva turėjo problemų su valstybėmis narėmis, kurios buvo apribojusios Europos arešto orderio taikymą pagal Tarybos pagrindų sprendimo 32 straipsnį (pereinamojo laikotarpio nuostatos). Daugiausia problemų šiuo klausimu kilo su Čekija ir Italija. Išdavus Europos arešto orderius, jie būdavo išverčiami į anglų kalbą ir pateikiami Interpolui. Nustačius, kad asmuo yra vienoje iš šių valstybių, o nusikaltimas buvo padarytas iki nustatytos datos, reikėdavo parengti ir pateikti ekstradicijos prašymą, *išversti į atitinkamas kalbas*. Tokiu būdu būdavo atliekamas dvigubas darbas, atėmęs *daug laiko, darbo ir finansinių išlaidų*. Nuo 2006 m. liepos 1 d.

⁵⁰ Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant – Practical application. Brussels, 10 March 2005, No. 7192/05, COPEN 50 EJM 17 EUROJUST 16.

Čekijoje įsigaliojus teisės aktams dėl Tarybos pagrindų sprendimo įgyvendinimo pakeitimams, asmenų perdavimas iš Čekijos į kitas ES valstybes nares galimas tik taikant Europos arešto orderio procedūrą. Dėl Čekijos piliečių išliko ta pati tvarka – už nusikaltimus, padarytus iki 2004 m. lapkričio 1 d. taikoma ekstradicijos procedūra.

Europos arešto orderiai Interpolui būdavo pateikiami lietuvių ir anglų kalba. Nustačius tikslią asmens buvimo vietą, Europos arešto orderis turėdavo būti išverčiamas į šalies, kurioje asmuo sulaikytas, reikalaujamą kalbą. Tačiau kai kuriose valstybėse nustatyti per *trumpi sulaikymo terminai*, per kuriuos prašoma pateikti Europos arešto orderį su vertimu į atitinkamą kalbą. Dėl šios priežasties kildavo problemų, kai Europos arešto orderį reikėdavo išversti į atitinkamą kalbą arba pateikti orderio originalą. Tokiu atveju susiduriama su kitais sunkumais, iš kurių aktualiausi – prašomo perduoti asmens paleidimas. Štai, pavyzdžiui, atvejis su Ispanija⁵¹. Ši šalis, laiku negavusi Europos arešto orderio ispanų kalba, asmenį paleidžia, bet vos tik gaunamas vertimas į ispanų kalbą, stengiamasi asmenį vėl sulaikyti, daugeliu atvejų tai pavyksta (Generalinės prokuratūros duomenimis – 80 atvejų iš 100 baigiasi sėkmingai).

Susiduriama su tikrai kurioziškomis situacijomis, ir bene daugiausia atvejų – su Prancūzija⁵². Štai 2005 m. gruodžio 27 d. 21 valandą 55 minutės (Lietuvos laiku) Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje buvo gautas Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybos (Interpolo nacionalinio biuro) raštas, kuriame nurodyta, kad 2005 m. gruodžio 27 dieną 13 valandą (Prancūzijos laiku) K. S. Sulaikytas Prancūzijoje. 2005 m. gruodžio 29 dieną Europos arešto orderis su vertimu į prancūzų kalbą buvo išsiųstas kompetentingoms Prancūzijos teisėsaugos institucijoms, tačiau 2005 m. gruodžio 30 dieną gauta informacija, kad K.S. buvo paleistas, nes Prancūzijos teisėsaugos institucijoms iki nustatytos dienos ir valandos nebuvo pateiktas Europos arešto orderis su vertimu į prancūzų kalbą. Prancūzija Ministrų Tarybai yra pareiškusi, kad Europos arešto orderio vertimas į prancūzų kalbą turi būti pateiktas per 6 darbo dienas nuo asmens sulaikymo. Šiuo atveju terminai nebuvo pažeisti, tačiau K. S. Buvo paleistas.

Kitu atveju, Europos arešto orderis anglų kalba buvo išduotas R. J. 2005 m. vasario 17 dieną. 2005 m. gruodžio 29 dieną Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybą informavo, kad Lietuvoje paieškomas pilietis pats kreipėsi į Lietuvos ambasadą Prancūzijoje, tačiau sulaikytas nebuvo, nes R. J. išduotas Europos arešto orderis anglų kalba Prancūzijos teisėsaugos institucijoms buvo nepriimtinas. Be to, Prancūzijos Interpolo nacionalinis biuras ne kartą yra informavęs, kad net neskelbs asmens paieškos pagal Lietuvos Respublikos išduotą Europos arešto orderį, jei šis nebus išverstas į prancūzų kalbą. Toks

⁵¹ Priedas Nr. 1.

⁵² Priedas Nr. 1.

Prancūzijos teisėsaugos institucijų elgesys atima iš Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų galimybę, kad Prancūzijoje besislapstantys įtariamieji bus surasti ir sulaikyti, nes visų Lietuvos Respublikos išduodamų Europos arešto orderių išversti į prancūzų kalbą neįmanoma. Dėl šios problemos buvo kreiptasi į Eurojust Kolegijos pirmininką, tačiau atsakymo nebuvo sulaukta.

Europos arešto orderio vykdymo praktikoje pasitaiko ir atvejų, kai vykdančiosios valstybės narės abejoja dėl tinkamumo, dėl to, kaip buvo *užpildyta Europos arešto orderio forma*. Ypatingus reikalavimus Europos arešto orderio užpildymui kelia Airija, reikalaudama Europos arešto orderį išduoti pagal Airijos vidaus teisės normų nustatytus reikalavimus. Jungtinė Karalystė taip pat atsisakydavo tvirtinti Teisingumo ministerijos išduotus Europos arešto orderius ir reikalaudavo Europos arešto orderyje įrašyti frazę, kad prašomas perduoti asmuo “yra laisvėje neteisėtai” (unlawfully at large”). Pažymėtina, kad Lietuvos teisinėje terminologijoje tokio termino nėra, todėl Teisingumo ministerija vietoj nurodytos frazės Europos arešto orderyje pradėjo rašyti, jog nuteistasis asmuo pasislėpė nuo jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės nurodydama aplinkybes, koku būdu ir maždaug kada tai įvyko. Lietuvos nuomone, tokia frazė yra perteklinė, kadangi, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 69¹ straipsnio 2 dalį, Europos arešto orderis nuteistojo asmens atžvilgiu gali būti išduotas tik tada, kai asmuo yra pasislėpęs nuo paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo, taigi pats Europos arešto orderio išdavimo faktas reiškia, jog asmuo yra pasislėpęs (t.y. laisvėje neteisėtai). Tačiau net ir dabar, kai yra įrašoma frazė, jog asmuo yra pasislėpęs nuo bausmės, gaunami Jungtinės Karalystės institucijų prašymai dar kartą patvirtinti, kad tas asmuo laisvėje yra neteisėtai. Taip pat pagal Jungtinės Karalystės kompetentingų institucijų reikalavimus, Teisingumo ministerija pradėjo papildomai Europos arešto orderyje rašyti frazę, jog asmuo dalyvavo priimant apkaltinamąjį (-uosius) nuosprendį (-džius). Manytume, kad ši nuostata taip pat yra perteklinė, kadangi, jei nepildoma atitinkama Europos arešto orderio d) grafa, reiškia, jog asmuo dalyvavo priimant apkaltinamąjį nuosprendį. Lietuvos Respublikai norint, kad Europos arešto orderis būtų įvykdytas tinkamai, būdavo išduodamas naujas Europos arešto orderis pagal Airijos/Jungtinės Karalystės reikalavimus. Daugeliu atvejų, kai Europos arešto orderis užpildytas netiksliai, užtenka jį pataisyti, tačiau pastarosios dvi šalys reikalauja pateikti naujus arešto orderius.

Kalbant apie Lietuvos Respublikos *piliečių ar turinčių nuolatinę gyvenamąją vietą asmenų perdavimą*, skirtingai nei kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse, problemų nekyla. Priežastis labai paprasta. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 13 straipsnyje įtvirtintas draudimas išduoti Lietuvos Respublikos pilietį kitai valstybei, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nenustato kitaip. Tačiau Lietuvos Respublika remiasi Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2(b) punktu, pagal kurį valstybės narės delegavo Europos Vadovų Tarybai funkciją priimti Europos Sąjungos valstybėms narėms privalomus pagrindų sprendimus, todėl

piliečių perdavimo pagrindas pagal Europos arešto orderį yra tarptautinė sutartis – Europos Sąjungos steigimo sutartis⁵³. Daugelis valstybių narių laikėsi savo konstitucijų viršenybės, niekaip negalėjo atsisakyti išimtinės teisės saugoti savo piliečius ir jų neperduoti. Lietuvos Respublika tuo tarpu perduoda savo piliečius be didesnių nesklandumų, jei tik nėra atitinkamų Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų. Per 3 metų Europos arešto orderio praktiką yra buvę tik pora atvejų, kada Lietuvos Respublikos piliečiai nebuvo perduoti: vienu atveju pilietis buvo nepakaltinamas, o kitu – negalėjo būti perduotas dėl jo ligos - paskutinės vėžio stadijos. Tačiau pastebima vis daugiau atvejų, kada Generalinė prokuratūra naudojami Tarybos pagrindų sprendimo suteikiama teise leisti perduoti savo šalies pilietį su sąlyga, kad asmuo, dėl kurio Europos arešto orderį išdavusi valstybė priėmė nuosprendį, bus grąžintas į Lietuvos Respubliką atlikti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę, jeigu to prašytų perduotasis asmuo arba to pareikalautų Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 7 dalis).

Problemos dėl esminių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų trūkumo. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra sukaupė nemažą patirtį išduodama Europos arešto orderius bei perduodama asmenis pagal juos. Per šiuos metus išryškėjo keletas esminių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų trūkumų ir tai, kad kai kurios Tarybos pagrindų sprendimo nuostatos yra visiškai neregamentuotos. Nei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymai, nei Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro Europos arešto orderio taisyklės nenumato, *kokie dokumentai turėtų būti pateikiami užsienio valstybės kompetentingai institucijai, siekiant asmenį perdavusios užsienio valstybės sutikimo išplėsti jau perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas*. Tai sukelia rimtas kliūtis tuo atveju, kai užsienio valstybės perduotam asmeniui nebetaikoma kardomoji priemonė – suėmimas. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 70 straipsnio 1 dalimi, kad tokie asmenys negali būti sulaikomi, teismai atsisako taikyti kardomąją priemonę suėmimą. Tačiau Europos konvencijoje dėl ekstradicijos 14 straipsnio 1 dalies a punktas įvardija privalomą arešto orderio ar kitokio tokį pat poveikį turinčio dokumento pateikimą. Jei siekiant gauti užsienio valstybės sutikimą dėl perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribų išplėtimo būtina išduoti Europos arešto orderį (tokio dokumento pateikimas nurodytas Tarybos pagrindų sprendimo 27 straipsnio 4 dalyje), teismo nutartis skirti kardomąją priemonę suėmimą, taip pat turėtų būti būtina. Vadinasi, neišvengiamai reikalingi tam tikri pakeitimai baudžiamojo proceso kodekse.

⁵³ Abramavičius A., Barauskaitė A., Čepas A. ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, P. 75.

Tiesa, 2007 m. birželio 28 dienos pakeitimais, buvo pakoreguotas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 70 straipsnio antroji dalis. Tačiau šis bandymas pašalinti teisinio reguliavimo spragą nebuvo visiškai sėkmingas. Jame skelbiama, kad užsienio valstybės išduotas ar perduotas asmuo už nusikalstamas veikas, dėl kurių jis buvo išduotas ar perduotas, ir kitas nusikalstamas veikas, padarytas iki jo išdavimo ar perdavimo, gali būti išduodamas ar perduodamas trečiajai valstybei tik tuo atveju, jei yra jį išdavusios ar *perdavusios valstybės sutikimas*. Jeigu asmuo buvo perduotas Lietuvai pagal Europos arešto orderį, kitai Europos Sąjungos valstybei narei už nusikalstamas veikas, padarytas iki jo perdavimo, jis gali būti perduotas ir kitais numatytais atvejais - kai asmuo turėdamas galimybę išvykti, ja nepasinaudojo per 45 dienas ar per kitą tarptautinėse sutartyse numatytą laiką arba išvykęs vėl sugrįžo; asmuo prieš perdavimą sutiko būti persekiojamas ir dėl nusikalstamų veikų, padarytų iki jo perdavimo; asmuo, perduotas pagal Europos arešto orderį, raštu sutinka būti persekiojamas dėl kitų nusikaltimų, padarytų iki jo perdavimo.

Šiame baudžiamojo proceso kodekse bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir generalinio prokuroro taisyklėse⁵⁴ turėtų būti išsamiai numatytas asmenį perdavusios užsienio valstybės sutikimo siekimo procesas. Reikia numatyti, kokie *dokumentai* turi būti pateikiami Generalinei prokuratūrai kartu su prašymu kreiptis į atitinkamą užsienio valstybę dėl baudžiamosios atsakomybės ribų išplėtimo, teismo nutarties suimti už nusikalstamas veikas, už kurias jis nebuvo perduotas, vykdymo atidėjimas, iki bus gautas užsienio valstybės sutikimas, taip pat Generalinės prokuratūros kreipimosi forma – Europos arešto orderis, prašymas. Ir kol bus gautas asmens sulaikymui užsienio valstybės sutikimas, *nutarties suimti vykdymas turėtų būti atidedamas iki tokio sutikimo gavimo*. Todėl Vilniaus apygardos teismo teisėjas nustatęs, kad perduotinas asmuo sutiko būti perduotas ir žino tokio perdavimo pasekmes, ir yra Generalinės prokuratūros pritarimas taikyti supaprastintą perdavimo tvarką, priima *nutartį perduoti asmenį, kuri turėtų būti galutinė ir neskundžiama*. Tik padarius tokius pakeitimus Lietuvos Respublikos teisės aktuose, būtų galima užtikrinti Tarybos pagrindų sprendimo 17 straipsnio 2 dalies nuostatos vykdymą, kad jei reikalaujamas asmuo *sutinka būti išduotas, galutinis sprendimas dėl Europos arešto orderio vykdymo turi būti priimtas per 10 dienų nuo sutikimo dienos*. Nes šiuo metu, galutinis sprendimas gali būti priimamas mažiausiai per 25 dienas, neskaičiuojant laiko, per kurį teismas surašo nutartį bei laiko, per kurį tokia nutartis įteikiama suimtajam.

Taigi, Lietuva taikydama Europos arešto orderio procedūras, noriai taiko jo nuostatas, tačiau sklandžiam jų vykdymui vien gerų norų nepakanka. Susiduriama su papildomomis

⁵⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 134-4886.

kliūtimis, kurias sukelia kitos Europos Sąjungos valstybės narės. Iš esmės, tai tik formalumai, tačiau sukeliantys labai rimtas pasekmes. Dėl papildomų ir bereikšmių reikalavimų gaištamas brangus laikas, kuris pareikalauja didelių išlaidų ir dažnai sutrukdo asmenų perdavimui. Netgi dėl sąlyginai biurokratinių formalumų nesilaikymo paleidžiami prašomi perduoti asmenys. Tačiau ir pačiai Lietuvai reikia susitvarkyti savo procesines normas, kad būtų išvengta nesklaidumų prašant valstybės narės sutikimo išplėsti perduodamo asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, nes dabar galiojančios normos visiškai nereglamentuoja Tarybos pagrindų sprendime su šiuo klausimu susijusių nuostatų.

4. YPATINGI EUROPOS AREŠTO ORDERIO TAIKYMO ATVEJAI

4.1 LENKIJA

Lenkijai ruošiantis švesti pirmąsias narystės Europos Sąjungoje metines, 2005 m. balandžio 27 dieną Lenkijos Konstitucinis Tribunalas paskelbė labai svarbų nutarimą, vertinantį Lenkijos baudžiamojo proceso kodekso, perkeliančio Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas dėl Europos arešto orderio, suderinamumą su Lenkijos Konstitucija. Šiuo sprendimu, kuris turėjo labai didelę reikšmę visai Lenkijos teisinei sistemai, Lenkijos Konstitucinis Tribunalas panaikino Tarybos pagrindų sprendimo įgyvendinančias nuostatas (atidėdamas 18 mėnesių), nes buvo pažeistos Lenkijos Konstitucijos nuostata, pagal kurią, Lenkijos piliečių ekstradicija yra draudžiama. Toks Tribunalo sprendimas iškėlė daug klausimų, susijusių ne tik su Tarybos pagrindų sprendimu, bet ir su Europos Sąjungos trečiojo ramsčio prigimtimi, kuris yra tarpvyriausybiniu lygmeniu, ir jo ribose veikiančios antrinių teisės aktų leidybos, kurie savo įgyvendinimu niekuo nesiskiria nuo pirmajame ramstyje priimtų direktyvų įgyvendinimo. Šiame sprendime taip pat analizuojama ir “ekstradicijos” bei “perdavimo” sąvokos, kurios, Tribunalo manymu, yra visiškai skirtingos tuo, jog perdavimo procedūroje atsisakoma tam tikrų nusikaltimų dvigubo baudžiamumo, išimtinių teisminių institucijų įtraukimu bei atsisakoma piliečių neišdavimo bei neišdavimo dėl politinių nusikaltimų taisyklės.

A. Łazowski nuomone⁵⁵, toks Tribunalo sprendimo nebuvo didelė staigmena. Lenkijos Konstitucijos draudimo išduoti Lenkijos piliečius problema, kol buvo priiminėjamos baudžiamojo proceso kodekso dabar jau panaikintos nuostatos, sukėlė daug karštų diskusijų. Netgi dar anksčiau, kada buvo ratifikuojamas Romos Statutas dėl Tarptautinio Baudžiamojo Teismo ir perdavimo procedūrų. Tačiau kas autorių ypač stebina, tai Lenkijos Konstitucinio Tribunalo konservatyvumas, ypač po to, kai prisijungimo laikotarpiu jis laikėsi tikrai labai proeuropietiškos pozicijos.

Konstitucijos nuostata, draudžianti išduoti Lenkijos piliečius reiškia, kad jie gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn tik prieš Lenkijos teismus. Jei piliečiai būtų perduodami pagal Europos arešto orderio procedūrą, nebūtų galima naudotis šia teise, kuri yra absoliuti, ir tokiu būdu būtų pažeista jos esmė, ji būtų nesuderinama su Konstitucija. Konstitucinis tribunolas nesutinka su mintimi, jog perdavimo pagal Europos arešto orderį priežastis yra Europos

⁵⁵ Łazowski A. Poland. Constitutional Tribunal on the Surrender of Polish Citizens Under the European Arrest Warrant. Decision of 27 April 2005 // European Constitutional Law Review. 2005, No.1, P. 571.

Sąjungos pilietybė, tačiau tai įvardija kaip valstybių narių piliečių apribojimą laisvai judėti ir gyventi bet kurioje kitoje valstybėje narėje⁵⁶.

Lenkijos Konstitucinis Tribunolas neturi galios savo nutarimu panaikinti teisės aktų nuostatų, prieštaraujančių Konstitucijai. Nuostatos, pripažintos negaliojančiomis netenka galios nuo tos dienos, kai Konstitucinio Tribunolo nutarimas paskelbiamas oficialiame leidinyje. Tačiau, išimtiniais atvejais, Konstitucinis Tribunolas turi teisę atidėti panaikinimo datą: parlamento leidžiamų teisės aktų atveju, pereinamasis laikotarpis turi būti ne ilgesnis kaip 18 mėnesių. Tokį sprendimą Konstitucinis Tribunolas priėmė atsižvelgdamas į keletą aspektų: žmogaus teisių apsaugą, išsipareigojimą laikytis tarptautinės teisės normų ir konstitucijos pataisų priėmimo procedūros sudėtingumą bei trukmę. Todėl, Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso nuostatos buvo taikomos, kol nesibaigs 18 mėnesių pereinamasis laikotarpis. Ši nuostata buvo toliau taikoma iki 2006 m. lapkričio 6 dienos, Konstitucinio Tribunolo nustatyto termino, iki kurio vyriausybė Konstituciją turėjo suderinti su Europos išsipareigojimais⁵⁷. Per šį laikotarpį Lenkija toliau perdavinėjo savo piliečius. 2006 m. lapkričio 7 dieną peržiūrėjęs Konstituciją, padaryti Lenkijos Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai. Nors pakeitimai įsigaliojo tik 2006 m. gruodžio 26 dieną, Konstitucinio Tribunolo sprendimu, Konstitucijos straipsnis buvo pradėtas taikyti jau nuo 2006 m. lapkričio 7 dienos.

Taigi, jei per nustatytą laikotarpį nebūtų padarytos Konstitucijos pataisos, Lenkija būtų turėjusi atsakyti perduoti savo piliečius. Lenkijos Konstitucinis Tribunolas šiuo atveju netaikė Europos Bendrijų teisės viršenybės principo, nes Tarybos pagrindų sprendimas buvo priimtas Europos Sąjungos trečiajame ramstyje. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo sprendimas nėra antieuropietiškas. Priešingai, savo nutarime jis išreiškia paramą Europos integracijai ir laisvės, saugumo bei teisingumo erdvės sukūrimą, neginčija ir paties Europos arešto orderio reikalingumo, nes viena iš priežasčių, dėl kurių jis nustatė 18 mėnesių pereinamąjį laikotarpį Konstitucijos pakeitimui, ir buvo dėl perdavimo procedūros nenutrūkstamo veikimo.

4.2 VOKIETIJA

Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo Antroji Kolegija savo 2005 m. liepos 18 dienos sprendime pareiškė, kad įstatymas dėl Europos arešto orderio yra negaliojantis. Pasak Teismo, įstatymas neproporcingu būdu kelia pavojų laisvei nuo ekstradicijos, kadangi įstatymų leidžiamoji valdžia neišnaudojo Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio

⁵⁶ Polish delegation's report on the decision of Constitutional Court Concerning the European Arrest Warrant. Brussels, 1 September 2005, No. 11838/05, COPEN 130 EJM 49 EUROJUST 53.

⁵⁷ Komisijos ataskaita apie 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimą nuo 2005 m. // Briuselis, 2007-07-11, KOM(2007)407 galutinis, {SEK(2007) 979}.

suteiktos veiksmų laisvės taip, kad Tarybos pagrindų sprendimo įgyvendinimas būtų perkeltas į nacionalinę teisę, kiek įmanoma išsaugant susijusią pagrindinę žmogaus laisvę. Be to, įstatymas dėl Europos arešto orderio pažeidžia garantiją pakartotinai kreiptis į teismą, nes nėra galimybės užginčyti teismo sprendimą išduoti asmenį. Tad Vokietijos piliečių daugiau išduoti nebegalima, kol įstatymų leidžiamoji valdžia nepriims naujo įstatymo, kuris įgyvendintų Konstitucijos nuostatą⁵⁸.

Įstatymas dėl Europos arešto orderio pažeidžia Konstitucijos nuostatą dėl draudimo išduoti asmenį, nes įgyvendinant Tarybos pagrindų sprendimą įstatymų leidžiamoji valdžia nesilaiko teisėtumo sąlyginės išlygos prielaidų. Pagrindinė žmogaus teisė, kuri saugoma Konstitucijos, garantuoja piliečiams specialias jų sąsajas su teisine sistema, kurią jie patys kuria. Ši sąsaja atitinka piliečio ryšį su laisva demokratine valstybės santvarka, nes iš esmės ši sąsaja iš piliečio negali būti atimta. Įstatymų leidžiamoji valdžia buvo įpareigota įgyvendinti Tarybos pagrindų sprendimo tikslą tokiu būdu, kad pagrindinės žmogaus teisės į laisvę nuo ekstradicijos suvaržymas būtų proporcingas. Įstatymų leidžiamoji valdžia ypatingai turėjo pastebėti, kad iškyla pavojus tokios apsaugos apimčiai. Ekstradicijos uždraudimu būtent siekiama apsaugoti teisinio aiškumo principą ir visuomenės pasitikėjimą. Vokietijos pilietis, padaręs nusikalstamą veiką savo teisinės sistemos teritorijoje, neturi bijoti, kad jis bus išduotas kitai valstybei. Tačiau kitoje situacijoje, kuri sieja asmenį su užsienio valstybe, bet kuris asmuo turi žinoti, kad jis gali būti patrauktas atsakomybėn ir šioje valstybėje.

Konstitucinio Teismo nuomone, įstatymų leidėjas galėjo pasirinkti įgyvendinimo būdą, kuris apsaugotų susijusią žmogaus teisę, nepažeidžiant Tarybos pagrindų sprendimo privalomųjų tikslų. Įstatymų leidėjas turėjo įgyvendinti Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas tuo būdu, jog žmogaus teisių apribojimas, susijęs su ekstradicija, turi būti proporcingas. Šiuo įstatymu atmetus teisę apskūsti teismo sprendimą perduoti asmenį valstybei narei, Europos arešto orderio įstatymas pažeidžia ir teisę apskūsti teismo sprendimą. Todėl Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas nusprendė, kad dėl tam tikrų Pagrindiniam įstatymui prieštaraujančių nuostatų būtina anuliuoti visą įstatymą, kuris buvo priimtas siekiant vykdyti Europos arešto orderį. Nuo 2005 m. liepos 18 d. iki 2006 m. rugpjūčio 2 dienos, kai įsigaliojo naujasis Vokietijos perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas, Vokietija nustojo perduoti ir netgi išduoti savo piliečius. Kitus ieškomus asmenis sutiko perduoti tik pagal ekstradicijos procedūrą. Tačiau Vokietija ir toliau išdavinėjo Europos arešto orderius kitoms valstybėms narėms.

2006 m. birželio 29 dieną Vokietijos parlamentas, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo prieštaravimus, priėmė naują įstatymą, įgyvendinantį Tarybos pagrindų sprendimą. Jis įsigaliojo 2006 m. liepos 2 dieną. Remiantis šiuo įstatymu, Europos arešto orderio vykdymo

⁵⁸ Introductory note. Brussels, 29 July 2005, No. 11601/05, COPEN 123 EJM 42 EUROJUST 46

metu suteikiama teisė apskusti teismo sprendimą. Vokietijos piliečiai negalės būti perduodami, jei nusikaltimas, dėl kurio prašoma asmenį perduoti, susijęs su išimtinė Vokietijos jurisdikcija. Tačiau kitiems Europos Sąjungos piliečiams ši apsauga netaikoma. Ir pagaliau, kiekvienu atveju reikės nuspręsti, ar perdavimas yra proporcingas.

Prof. Ch. Tomuschat šį Konstitucinio Teismo nutarimą primena kaip gerą pamoką, kuri moko Europos Sąjungos ir Bendrijų teisės aktus įgyvendinti ne aklaik kaip vergiškoms vykdymo mašinoms, o priešingai, priiimti savarankišką atsakomybę be jokių apribojimų, kurią kiekvienu konkrečiu atveju būtų galima identifikuoti⁵⁹.

Kaip matome, Vokietijos Konstitucinis Federalinis Teismas Konstitucijos nuostatas, kurioms prieštaravo įgyvendinantys įstatymai, aiškino skirtingai nei Lenkijos Konstitucinis Tribunolas. Šiuo atveju konkrečiai buvo žvelgiama per žmogaus teisių apsaugos prizmę, ar priemonės, leidžiančios riboti žmogaus teisę nebūti perduotam kitai valstybei, yra proporcinga. Buvo nuspręsta ne atsisakyti teisės neperduoti savo piliečių, o nustatyti tam tikrus saugiklius, kuriuos numato ir pats Tarybos pagrindų sprendimas.

4.3 KIPRAS

2005 m. lapkričio 5 dieną Kipro Aukščiausiasis Teismas priėmė sprendimą dėl Tarybos pagrindų sprendimo įgyvendinimo. Jame skelbiama, kad Kipro piliečiai negali būti perduodami kitoms valstybėms narėms, nes tokią įgyvendinančio įstatymo nuostata yra antikonstitucinė. Kipro Konstitucija draudžia jos piliečių išdavimą bet kuriai užsienio valstybei. Prokurorai su tuo nesutiko. Jų manymu, perdavimo ir ekstradicijos procedūros yra visiškai skirtingos, o be to, reikia vadovautis Europos Sąjungos teisės viršenybės prieš vidaus teisę principu⁶⁰.

Aukščiausiasis Teismas šiuos argumentus atmetė remdamasis tuo, kad, nors Lenkijos Konstitucinis Tribunolas Europos arešto orderio prigimtį jau aptarė, jis vis tiek Konstitucijoje neranda teisinio pagrindo, kodėl turėtų leisti suimti Kipro pilietį ir leisti jį perduoti kitai valstybei narei, remianti Europos arešto orderio procedūra. To priežastis slypi Konstitucijoje, ir niekas neturi teisės jos laisvai interpretuoti. Lygiai taip pat negalima spręsti klausimo dėl nacionalinės ir Europos Sąjungos teisės suderinamumo.

Kipro Aukščiausiojo Teismo teigimu, Tarybos pagrindų sprendimas nėra tiesiogiai veikiantis. Norint pasiekti jo tikslus, reikia nuostatas tinkamai įgyvendinti nacionalinėje teisėje pagal visas teises procedūras. Tačiau to Kipro įstatymų leidėjas tinkamai nepadarė, nes

⁵⁹ Tomuschat C. Inconsistencies – the German Federal Constitutional Court on the European Arrest Warrant // European Constitutional Law Review. 2006, No. 1, P. 226.

⁶⁰ Decision of Supreme Court of Cyprus Concerning the European Arrest Warrant. Brussels, 11 November 2005, No. 14281/05, COPEN 176 EJM 58 EUROJUST 78.

įgyvendinančios nuostatos prieštarauja šalies Konstitucijai. Dėl šios priežasties, Aukščiausiojo Teismo nuomone, Tarybos pagrindų sprendimas negali turėti viršenybės prieš Kipro Konstituciją.

Kipro Vyriausybė nusprendė Atstovų rūmams perduoti svarstyti Konstitucijos pataisų projektą. Kol Kipro Konstitucija buvo taisoma, Kipro kompetentingos institucijos neturėjo teisės vykdyti kitų valstybių narių išduotų Europos arešto orderių, kuriais prašoma perduoti Kipro piliečius.

Taigi, Kipro Aukščiausiasis Teismas lygiai taip pat, kaip ir Lenkijos Konstitucinis Tribunalas, uždraudė savo šalies piliečių ekstradiciją, didžiąja dalimi pasiremdamas Lenkijos Konstitucinio Tribunolo argumentacija. Nors iš pirmo žvilgsnio šio Aukščiausiojo Teismo argumentacija neatrodė labai pagrįsta, tarsi jis nelabai norėjo ieškoti priežasčių, glūdinčių kažkur giliau, jam pakako apsiriboti vien žodžiu “konstitucija” ir jos viršenybe.

Konstitucijos pakeitimai įsigaliojo 2006 m. liepos 28 dieną, tačiau naujuoju pakeistu Konstitucijos straipsniu įvedamas laiko apribojimas: perduoti piliečius galima tik tais atvejais, kai nusikalstama veika padaryta po Kipro įstojimo į Europos Sąjungą, t.y. 2004 m. gegužės 1 dienos. Be to, pagal peržiūrėtą Konstituciją suteikiama galimybė išduoti Kipro piliečius dėl nusikalstamų veikų, padarytų jau peržiūrėjus Konstituciją, remiantis Kipro ratifikuotomis tarptautinėmis konvencijomis⁶¹.

Tačiau visų šių trijų valstybių pavyzdžiai rodo, kaip iš tikrųjų nenorima atsisakyti taip giliai išsisknijusio ekstradicijos piliečių neišdavimo principo. Europos arešto orderio procedūra ir buvo sukurta tam, kad būtų galima žymiai greičiau ir efektyviau kovoti su tarptautiniu nusikalstamu, nei pagal ekstradicijos procedūrą. Šioms valstybėms taip nesinori atsisakyti to, kas joms tiek daug metų priklausė kaip išimtinė teisė, bene vienintelis dalykas, pabrėžiantis jų suverenitetą. Tačiau pamiršamas vienas dalykas, jog kurdamos Europos Sąjungą valstybės narės tai darė savo noru ir sutiko deleguoti į tam tikras sritis dalį savo suverenių teisių. Lietuvos pavyzdys šiuo atveju yra sveikintinas. Ji remiasi Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies b punktu, bei Konstitucijoje numatyta išlyga, kad Lietuvos piliečiai negali būti išduodami, nebent tai numatytų tarptautinės sutartys. Atrodo paprasta, pasinaudota visais teisiniais pagrindais ir konflikto su nacionaline Konstitucija buvo išvengta.

⁶¹ Komisijos ataskaita apie 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimą nuo 2005 m. // Briuselis, 2007-07-11, KOM(2007)407 galutinis, {SEK(2007) 979}.

IŠVADOS

1. Europos arešto orderis – tai naujas požiūris į ekstradiciją, kurio pagrindinis tikslas – supaprastinti asmenų perdavimo procedūrą. Europos arešto orderiu įtvirtinama vertikalioji procedūra, kuri yra išskirtinai teisminė procedūra, kurią tarpusavyje vykdo teismai ir prokuratūros, o politinės institucijos nedalyvauja. Atsisakoma asmenų, kaltinamų įvykdžius politinius nusikaltimus, neperdavimo, įtvirtinami privalomi ir neprivalomi Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai, sutrumpinami perdavimo procedūros terminai, bandoma eliminuoti specialiąją taisyklę. Tačiau bene svarbiausia naujovė – tai piliečių neišdavimo principo panaikinimas, kuris ekstradicijos procedūroje buvo didelė kliūtis greitam ir aktyviam procesui.

2. Labiausiai pastebimas naujosios sistemos siekis pakeisti dvigubo baudžiamumo reikalavimą. Tarybos pagrindų sprendimo 2 straipsnyje įtvirtinamas 32 nusikalstamų veikų *mala in se* sąrašas, kurioms nereikalaujamas dvigubas baudžiamumas. Tačiau nusikalstamoms veikoms, kurios nepatenka į šį sąrašą, dvigubo baudžiamumo principas vis dar taikomas. Tam tikrų nusikalstamų veikų įrašymas neturint vieningo apibrėžimo (terorizmas, ksenofobija), nėra geras reiškinys, kuris gali sukelti daug ginčų tinkamai vertinant nusikalstamą veika, dėl ko gali neįvykti asmens perdavimas. Europos Vadovų Tarybai turi būti palikta teisė papildyti nusikalstamų veikų sąrašą atsižvelgiant į visuomeninio gyvenimo dinamiškumą, kad būtų paliktas saugiklis galimybei įtraukti į sąrašą naujas nusikalstamas veikas, siekiant išvengti teisės atsilikimo nuo besivystančios visuomenės.

3. Pagal dabar susidariusią situaciją, labai sudėtinga spręsti klausimus dėl Europos Sąjungos trečiajame ramstyje įtvirtintų sričių. Visa esmė slypi trečiojo ramsčio teisinėje prigimtyje, nes jame, skirtingai nei pirmajame ramstyje, kur galioja viršnacionališkumo principas, taikomas tarpvyriausybinių bendradarbiavimo principas. Pastarąjį principą valstybės narės nori kuo ilgiau išsaugoti, nes jis suteikia joms teisę veikti kaip suverenioms valstybėms, ypač tuomet, kai kalbama apie piliečių perdavimą. Šią problemą dar labiau paaštrina Europos Teisingumo Teismas jurisdikcijos ribos trečiajame ramstyje – tik priimti preliminarinius nutarimus dėl pamatinių ir kitų sprendimų, konvencijų išaiškinimo ir jas įgyvendinančių priemonių teisėtumo, sprendžia valstybių narių tarpusavio ginčus dėl teisės aktų taikymo ir išaiškinimo. Šis teismas neturi privalomosios jurisdikcijos trečiajame ramstyje. Todėl vienintelė galima išeitis – priimti Reformų sutartį, kuria būtų panaikinta ramsčių sistema įtvirtinant viršnacionališkumo principą, kartu išplečiant Europos Teisingumo Teismo jurisdikcijos ribas užtikrinant Europos Sąjungos teisės vieningumą dabartinėje trečiojo ramsčio srityje, tokiu būdu užtikrinant Europos Sąjungos teisės vystymąsi.

4. Tarybos pagrindų sprendimai yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti atžvilgiu, bet palieka nacionalinėms valdžios institucijoms galimybę pasirinkti jų įgyvendinimo formą, būdus ir nėra tiesiogiai veikiantys. Pupino byloje Europos Teisingumo Teismas pabrėžė, jog nacionaliniai teismai prireikus turi atsižvelgti į visą nacionalinę teisę, siekdami nustatyti, kokių mastu ji turi būti taikoma, kad būtų išvengta priešingo, nei pamatiniu sprendimu siekiamo rezultato. Nors pamatiniai sprendimai ir neturi tiesioginio veikimo, juos integruojančią nacionalinę teisę galima aiškinti atsižvelgiant į šias nuostatas bei jų tikslus. Tai išplaukia iš valstybių siekio kurti “vis glaudesnę Europos tautų sąjungą”, kurioje naudojami panašūs į Europos Bendrijų Sutartyje numatyti teisiniai instrumentai, susiję su tolimesne integracija.

5. Belgijai suabejojus paties Tarybos pamatinio sprendimo dėl Europos arešto orderio atitikimo Europos Sąjungos sutarčiai, Europos Teisingumo Teismas galėjo pakreipti naująją Europos arešto orderio procedūrą kita linkme. Tačiau įrodyti fakto, kad su Europos arešto orderiu susijusius klausimus turėtų reglamentuoti ne pagrindų sprendimas, o konvencija, nepavyko, nes Europos Sąjungos sutartyje nėra jokios nuorodos į tai, kokių turi būti imamos priemonių siekiant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės plėtros bei šioje erdvėje siekiant suteikti piliečiams aukšto lygio saugumą. Sutarties VI antraštinėje dalyje nėra numatytos teisės aktų hierarchijos. Taryba turi diskreciją pasirinkti tokią teisinę priemonę, kokia yra pamatinis sprendimas, jei įvykdytos tokio teisės akto priėmimo sąlygos. Tokiu būdu Europos Teisingumo Teismas nepripažino, kad buvo pažeista Europos Sąjungos sutartis.

6. Kiekviena valstybė narė, įgyvendindama Tarybos pagrindų sprendimą, numatė ir pereinamojo laikotarpio nuostatas, pagal kurias nustatoma asmenų perdavimo tvarka ir procedūra nuo Tarybos pagrindų sprendimo įsigaliojimo, o naujosios narės, nuo jų įstojimo dienos. Bendroji taisyklė yra ta, kad Europos arešto orderiai išduodami nuo Tarybos pagrindų sprendimo įsigaliojimo, tačiau keletas valstybių narių sudarė dvišalius susitarimus, kuriuose numatė, kad Europos arešto orderiai gali būti išduodami ir dėl anksčiau įvykdytų nusikalstamų veikų nei Tarybos pagrindų sprendimo įsigaliojimo diena. Tokios valstybės yra Prancūzija, Austrija, Liuksemburgas, Italija, Slovėnija.

7. Europos Sąjungos valstybės narės perkėlė Europos arešto orderio nuostatas dėl privalomųjų ir neprivalomųjų nevykdymo pagrindų, nors vienos valstybės apsiribojo tik Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų perrašymu, o kitos – šias nuostatas labiau išplėtė, tačiau visose valstybėse narėse į privalomų Europos arešto orderio pagrindų nuostatas įtraukta amnestija, non bis in idem principas bei prašomo perduoti asmens amžius, kuris kiekvienoje valstybėje narėje skiriasi. Tarybos pagrindų sprendime numatytų asmens perdavimo terminų ne visada praktikoje pavyksta laikytis. Europos arešto orderius išduoda teisminės institucijos – teismai arba prokuratūros, beveik kiekviena valstybė narė turi savo centrinę instituciją, kurios funkcijas

atlieka administracinės institucijos, dažniausiai teisingumo ministerijos. Tačiau nė vienoje valstybėje narėje pastarosios institucijos nėra pasirinktos kaip Europos arešto orderius išduodančios, išskyrus Lietuvą.

8. Daugelis valstybių narių apsunkina Europos arešto orderio procedūrą kartu su Europos arešto orderiu reikalaujamos pateikti papildomų dokumentų bei prašo patikslinti orderio formuluotes. Dėl per trumpų terminų dažnai neužtenka laiko pateikti Europos arešto orderio vertimą į reikiamą kalbą ir prašomi perduoti asmenys yra paleidžiami. Ypač Jungtinei Karalystei ir Airijai nepakanka pačiame Europos arešto orderyje pateikiamų duomenų, jos reikalauja detalesnės informacijos, tokios kaip asmenų dalyvavimo nusikalstamoje veikoje, nusikalstamos veikos aprašymo ar įrodymų apie priklausymą nusikalstamam susivienijimui. Nepakanka Tarybos pagrindų sprendime numatytų 10 dienų supaprastintam asmenų faktiniam perdavimui, nes dažnai į šį terminą patenka nedarbo dienos, užsitęsias pats kompetentingų institucijų informavimas ir praktiniams suderinimo klausimams išspręsti nebelieka laiko, be to, išauga ir perdavimo išlaidos.

9. Tarybos pagrindų sprendimu atsisakoma piliečių neišdavimo principo. Tačiau taip parastai valstybės narės šio principo nenorėjo atsisakyti motyvuodamos konstitucijų viršenybe ir Europos Sąjungos trečiojo ramsčio ypatybėmis (tarpyvyriausybinio lygmeniu). Išdavimas pagal ekstradicijos procedūrą nėra toks pat kaip perdavimas pagal Europos arešto orderį. Juo labiau, Tarybos pagrindų sprendime numatyta garantija, leidžianti perduodamą asmenį grąžinti vykdančiajai valstybei narei (pilietybės valstybei) atlikti išduodančiojoje valstybėje paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės, tokiu būdu kompensuojant piliečių neišdavimo principą. Šia suteikiama garantija valstybės narės naudojami noriai.

10. Tarybos pagrindų sprendime žmogaus teisėms užtikrinti remiamasi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Nors visos valstybės narės ją yra ratifikavusios, tačiau remtis vien šia konvencija nepakanka, nes valstybės narės nėra apsaugotos nuo pažeidimų, Europos Žmogaus Teisių Teisme bylų nemažėja, žmogaus teisių pažeidimo faktai nustatomi tik išnagrinėjus bylas, o tai užsitęsias. Užtikrinant žmogaus teisių apsaugą papildomai reikia įtvirtinti privalomas nuostatas viename dokumente bei išplėsti Europos Teisingumo Teismo jurisdikciją.

11. Lietuvos Respublika Europos arešto orderio ir ekstradicijos procedūrų netapatina, todėl ir pavyko išvengti Konstitucijos ir Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų konflikto. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatose nebediferencijuojamos piliečių ir užsieniečių sąvokos, nes asmenys ne išduodami kitai valstybei narei, o tik laikinai perduodami. Piliečių perdavimo problemos buvo išvengta, nes piliečių perdavimo pagal Europos arešto orderį pagrindas yra tarptautinė sutartis – Europos Sąjungos steigimo sutartis, o ne Lietuvos

Respublikos Konstitucijos 13 straipsnis. Tačiau savo piliečių ir nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančių užsieniečių perdavimui taikomos trys sąlygos: 1) jei asmeniui nuosprendis buvo priimtas už akių, tai asmens prašymu, byla turi būti išnagrinėta ir nuosprendis priimamas jam dalyvaujant; 2) įkalintam iki gyvos galvos asmeniui turi būti suteikta teisė kreiptis dėl atleidimo nuo bausmės ar jos sušvelninimo bei 3) galimybė sugrąžinti į Lietuvą atlikti su laisvės atėmimu susijusios bausmės.

12. Lietuva Europos arešto orderio nuostatas dėl privalomų ir sąlyginių nevykdymo pagrindų sąrašą, palyginus su Tarybos pagrindų sprendime įtvirtintomis nuostatomis, išplėtė. Privalomų nevykdymo pagrindų sąlygose įtvirtinamas žmogaus teisių apsaugos prioritetą, o po to visi kiti likę pagrindai, įtvirtinti Tarybos pagrindų sprendime, bei papildomi: dvigubo baudžiamumo taisyklė bei jos išimtis, išteisinimas arba atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo arba vykdymo senatis bei netinkamos jurisdikcijos sąlyga. Į neprivalomų nevykdymo pagrindų sąrašą papildomai įtraukiama Lietuvos Respublikos jurisdikcija bei reikalingos informacijos trūkumas.

13. Ne visos valstybės narės laikosi Tarybos pagrindų sprendimo nustatytos tvarkos ir terminų reikalaujamos pateikti papildomos informacijos. Jungtinei Karalystei ir Airijai dažniausiai prašo Europos arešto orderyje nurodyti visai nereikalingus duomenis, dėl ko Lietuvai tenka išduoti net keletą arešto orderių, nes vien pataisymų šioms valstybėms nepakanka. Vykdydama išduotą Europos arešto orderį, Lietuva negali tinkamai įvertinti nusikaltimo sudėties, nes kai kurios valstybės narės nurodo tik straipsnių pavadinimus. Daugiausia problemų dėl trumpų sulaikymo terminų sukelia Prancūzija ir Ispanija – kai nespėjama Europos arešto orderio išversti į reikiamas kalbas, asmens perdavimas tampa neįmanomas, nes sulaikyti asmenys paleidžiami.

14. Per daugiau kaip trijų metų Europos arešto orderio taikymo praktiką, išryškėjo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso spragos. Jame nėra numatyta, kokie dokumentai turi būti pateikiami užsienio valstybės kompetentingai institucijai, siekiant asmenį perdavusios užsienio valstybės sutikimo išplėsti jau perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, ypač, kai asmeniui nebetaikoma kardomoji priemonė – suėmimas. Prašant tokio sutikimo, reikia kartu pateikti ir Europos arešto orderį bei teismo nutartį skirti kardomąją priemonę suėmimą. Tokių nuostatų nei baudžiamojo proceso kodekse, nei Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklėse nėra numatyta.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Pagal dabar galiojantį Europos Sąjungos modelį, teismų ir policijos bendradarbiavimas priklauso trečiajam ramsčiui, kuris, skirtingai nei pirmasis, yra tarpvyriausybinių pobūdžio. Europos Teisingumo Teismas turi tik ribotą jurisdikciją, todėl, norint išvengti galimų tolimesnių problemų, reikia nedelsiant keisti Europos Sąjungos struktūrą. Pirmiausia, būtina priimti Europos Sąjungos reformos sutartį, kuria būtų panaikinta iki šiol galiojanti trijų ramsčių sistema užtikrinant Europos Sąjungos vieningumą ir teisės privalomumą. Tokiu būdu, reikia išplėsti Europos Teisingumo Teismo kompetenciją aiškinant sutartį, Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų aktų galiojimą, sutartyje numatant tik tam tikras išimtis.

2. Taikant Europos arešto orderio procedūrą, išryškėjo esminiai Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų trūkumai ir tai, kad kai kurios Tarybos pagrindų sprendimo nuostatos yra visiškai nereglamentuotos. Lietuvoje galiojančiuose teisės aktuose nėra numatyta, kokie dokumentai turi būti pateikiami valstybei narės kompetentingai institucijai, kada siekiama asmenį perdavusios valstybės sutikimo išplėsti jau perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, kai asmeniui Lietuvoje nebetaikoma kardomoji priemonė – suėmimas. Todėl išsamiai turėtų būti numatytas asmenį perdavusios valstybės sutikimo procesas.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 70 straipsnyje turėtų būti numatyta, kad Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra *prašymą dėl sutikimo sulaukyti, traukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti* perduotą pagal Europos arešto orderį asmenį už nusikalstamas veikas, kurias jis padarė iki jo perdavimo ir už kurias nebuvo perduotas asmenį perdavusios valstybės narės, *pateikia tik gavusi teismo nutartį* skirti šiam asmeniui kardomąją priemonę – suėmimą. Tačiau dar reikėtų numatyti, kad *nutarties suimti vykdymas turėtų būti atidedamas iki tokio sutikimo gavimo*.

Tokiu būdu reikėtų papildyti ir 75 straipsnio 4 dalį. Vilniaus apygardos teismo teisėjas, nustatęs, kad perduotinas asmuo savo noru sutiko būti perduotas Lietuvos Respublikos ir žino teises perdavimo pasekmes, ir yra Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros pritarimas taikyti supaprastintą perdavimo iš Lietuvos Respublikos tvarką, priima nutartį išduoti asmenį. Ši *nutartis turi būti galutinė ir neskundžiama*.

Tik tokiu būdu eitu užtikrinti Tarybos pagrindų sprendimo 17 straipsnio 2 dalies nuostatos vykdymą, kad “jei reikalaujamas asmuo sutinka būti perduotas, galutinis sprendimas dėl Europos arešto orderio vykdymo turi būti priimamas per 10 dienų nuo sutikimo dienos”. Nes dabar praktikoje matome, kad galutinis sprendimas gali būti priimamas mažiausiai per 25 dienas neskaičiuojant laiko, per kurį teismas surašo nutartį bei laiko, per kurį nutartis įteikiama suimtajam.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 134-4886.

II. Europos Sąjungos ir tarptautiniai norminiai teisės aktai:

5. Europos Sąjungos sutartis (suvestinė redakcija) // Official Journal C 325 of 24 December 2002.
6. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus // Official Journal C 340 of 10 November 1997.
7. 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų (2002/584/TVR).
8. Commission Decision of 22 September 2006 on amending the Sirene Manual (2006/758/EC).

III. Straipsniai ir publikacijos:

9. Alegre S., Leaf M. Mutual Recognition in European Judicial Cooperation: A Step Too Far Too Soon? Case Study – the European Arrest Warrant // European Law Journal. 2004. Vol. 10, No. 2.
10. Čepas A. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje // Teisės problemos. 2003, Nr. 41.
11. Čepas A. Abipusis veikos baudžiamumas kaip ekstradicijos leistinumą sąlyga // Teisė. 2001, Nr. 41.
12. Čepas A., Žilinskas J. Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė, galimybės jos atsisakyti ir ją modifikuoti // Teisė. 2003, Nr. 46.

13. Conway G. Judicial Interpretation and the Third Pillar: Ireland's Acceptance of the European Arrest Warrant And the Gözütok And Brüge Case // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. 2005, Vol. 13, No. 2.
14. Deen – Racmány Z., Judge Blekxtoon R. The Decline of the Nationality Exception in European Extradition? The Impact of the Regulation of (Non-) Surrender of Nationals and Dual Criminality Under European Arrest Warrant // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. 2005, Vol. 13, No.3. ([http:// search.ebscohost.com](http://search.ebscohost.com)).
15. Jimeno – Bulnes M. European Judicial Cooperation in Criminal Matters // European Law Journal. 2003, Vol.9, No. 5.
16. Komárec J. European Constitutional Pluralism and the European Arrest Warrant: Contrapunctual Principals in Disharmony // <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/05/051001.pdf>
17. Łazowski A. Poland. Constitutional Tribunal on the Surrender of Polish Citizens Under the European Arrest Warrant. Decision of 27 April 2005 // European Constitutional Law Review. 2005, No.1.
18. Plachta M. European Arrest Warrant: Revolution in Extradition? // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. 2003, Vol. 11, No. 2.
19. Satzer H., Pohl T. The German Constitutional Court and the European Arrest Warrant: Cryptic Signals from Karlsruhe // Journal of International Criminal Justice. 2006, No.4.
20. Tomuschat C. Inconsistencies – the German Federal Constitutional Court on the European Arrest Warrant // European Constitutional Law Review. 2006, No. 1.
21. Vierucci L. The European Arrest Warrant – an Additional Tool for Prosecuting ICC Crimes // Journal of International Criminal Justice. 2004, No. 2.

IV. Kiti oficialūs dokumentai ir informacija:

22. Antroji Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos perkėlimo į nacionalinę teisę vertinimo ataskaita // Nr. MEMO/07/288, Briuselis.
23. Komisijos ataskaita apie 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimą nuo 2005 m. // Briuselis, 2007-07-11, KOM(2007)407 galutinis, {SEK(2007) 979}.
24. Implementation of the Framework Decision on the European arrest warrant in Lithuania – Practical application // Brussels, 10 March 2005, No. 7192/05, COPEN 50 EJM 17 EUROJUST 16.

25. Implementation of the Framework Decision on the European arrest warrant in Lithuania // Brussels, 2 July 2004, No. 11097/2004, COPEN 85 EJM 49 EUROJUST 63.
26. Evaluation Report on the Fourth Round of Mutual Evaluations “Practical application of the European Arrest Warrant and Corresponding Surrender Procedures Between Member States”. Report on Belgium // Brussels, 3 January 2007, No. 16454/06, CRIMORG 196 COPEN 128 EJM 32 EUROJUST 55.
27. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant. Slovak Delegation // Brussels, 10 May 2005, No. 8719/05 COPEN 87 EJM 30 EUROJUST 30.
28. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant. Estonian Delegation // Brussels, 2 February 2005, No. 5944/05 COPEN 26 EJM 6 EUROJUST 6.
29. Decision of the Supreme Courts and Constitutional Courts concerning the European Arrest Warrant. Cyprus Delegation // Brussels, 11 November 2005, No. 14281/05 COPEN 176 EJM 58 EUROJUST 78.
30. Description of the treatment of a European Arrest Warrant when Sweden is the executing State // Brussels, 22 December 2003, No. 16331/03, COPEN 135 EJM 19 EUROJUST 22.
31. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant. French Delegation // Brussels, 7 November 2003, No. 14506/06, COPEN 109, SIRIS 99.
32. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant. Greek Delegation // Brussels, 27 January 2005, No. 5740/05, COPEN 20 EJM 3 EUROJUST 3.
33. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant. Spanish Delegation // Brussels, 19 December 2003, No. 16303/03, COPEN 133 EJM 18 EUROJUST 21.
34. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in Poland // Brussels, 11 May 2004, No. 9402/04, COPEN 64, EJM 31, EUROJUST 42.
35. The European Arrest Warrant: guide to Irish procedures // Brussels, 7 May 2004, No. 9218/04, COPEN 59 EJM 28 EUROJUST 37.
36. Implementation of the Framework Decision in Bulgaria // Brussels, 21 December 2006, No. 17078/06, COPEN 135 EUROJUST 59 EJM 34.
37. Implementation of the Framework Decision on the European Arrest Warrant in the Netherlands // Brussels, 13 December 2004, No. 15945/04, COPEN 149 EJM 71 EUROJUST 101.
38. Polish delegation’s report on the decision of Constitutional Court Concerning the European Arrest Warrant. Brussels, 1 September 2005, No. 11838/05, COPEN 130 EJM 49 EUROJUST 53.

39. Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2004 // Brussels, 11 July 2005, No. 7155/4/05, REV 4, COPEN 49 EJM 15 EUROJUST 15.
40. Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2005 // Brussels, 11 May 2006, No. 9005/06, COPEN 52 EJM 12 EUROJUST 21.
41. Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2006 // Brussels, 3 October 2007, No. 11371/3/07, REV 3, COPEN 106, EJM 20, EUROJUST 39.
42. Presidency Conclusions, Tampere European Council, 15 and 16 October 1999.

V. Europos Teisingumo Teismo sprendimai:

43. Pupino byla, C-105/03.
44. Advocaten voor de Wereld byla, C-303/05.

VI. Monografijos, moksliniai darbai:

45. Abramavičius A., Barauskaitė A., Čepas A. ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
46. Abramavičius A., Mickevičius D., Švedas G. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
47. Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. T1, T2.

VII. Elektroniniai šaltiniai:

48. www.ejm-crimjust.europa.eu
49. www.europa.eu
50. <http://www.jeanmonnetprogram.org>

PRIEDAI

PRIEDAS NR.1

INTERVIU ATLIKIMO PROGRAMA

2007-03-06

Vilnius

Interviu tikslas – išsiaiškinti, su kokiais praktinėmis problemomis susiduria Lietuvos Respublika taikydama Europos arešto orderio procedūrą.

Apklausiamas asmuo – Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros vyriausiosios prokurorės L. Čekelienės padėjėja Asta Valeikienė.

Hipotezės:

1. Lietuvos Respublika laikosi Tarybos pagrindų sprendime nustatytos Europos arešto orderio procedūros.

2. Europos arešto orderio procedūros tinkamam atlikimui kliūtis sudaro:

- a) kitos Europos Sąjungos valstybės narės;
- b) nevisiškas Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimas Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.

Interviu metodas pasirinktas gauti papildomai informacijai apie Europos arešto orderio nuostatų taikymą bei kitais metodais gautų duomenų patikslinimui ir patikrinimui. Pasirinktas standartizuotas interviu pagal iš anksto numatytus ir galimus klausimus apklausiant nagrinėjamos srities ekspertą, prokuroro padėjėją, dėl savo patirties ir praktinės veiklos turinčio daug informacijos Europos arešto orderio taikymo klausimais.

Interviu atliekamas pagal iš anksto paruoštą planą:

1. sužinoti, ar egzistuoja praktinės Europos arešto orderio taikymo problemos Lietuvos Respublikoje;
2. išsiaiškinti, su kokiais problemomis susiduriama išduodant bei vykdant Europos arešto orderius bei atskleisti egzistuojančių problemų priežastis;
3. sužinoti, kurios Europos Sąjungos valstybės narės sukelia daugiausia problemų;
4. apibendrinti interviu būdu gautą informaciją ir pateikti išvadas.

Interviu užrašomas protokolavimo būdu.

INTERVIU PROTOKOLAS

2007-03-06

Vilnius

Ž. Bunikytė: Ar pastebimas skirtumas tarp Europos arešto orderio ir ekstradicijos sistemų?

A. Valeikienė: Pastebimas ryškus skirtumas ir visų pirma dėl sutrumpėjusių terminų. Perdavimo procesas tapo paprastesnis.

Ž. Bunikytė: Ar Lietuva laikosi Tarybos pagrindų sprendime numatytų nuostatų?

A. Valeikienė: Taip, ji stengiasi, tačiau ne visada pavyksta dėl kitų valstybių narių reikalavimų.

Ž. Bunikytė: O kuo tie reikalavimai pasireiškia?

A. Valeikienė: Daugiausia problemų atsiranda, kai Lietuva išduoda Europos arešto orderius. O tai pasireiškia skirtingais aspektais. Štai Jungtinė Karalystė ir Airija kelia papildomus reikalavimus Europos arešto orderiui. Jungtinė Karalystė reikalauja įrašyti frazę, žyminčią, kad asmuo yra "laisvėje neteisėtai" ("unlawfully at large"). Lietuva mano, kad ši frazė yra perteklinė. Be to, mūsų teisinėje kalboje tokios sąvokos nėra. Jungtinė Karalystė papildomai dar reikalauja ir įrašyti frazę, kad asmuo dalyvavo priimant apkaltinamąjį nuosprendį. Airija, tuo tarpu, reikalauja Europos arešto orderius išduoti pagal Airijos vidaus teisės normų nustatytus reikalavimus.

Ž. Bunikytė: O ar buvo atvejų, kai šios šalys nepatenkindavo prašymų? Kokių priemonių ėmėtės?

A. Valeikienė: Mūsų nuomone, Europos arešto orderis buvo išduodami tinkamai. Daugeliui valstybių užtenka tik pataisyti, tačiau atsižvelgiant į tai, kad asmuo reikalingas, atsižvelgiant į Airijos/Jungtinės Karalystės reikalavimus, būdavo išduodamas naujas Europos arešto orderis.

Ž. Bunikytė: Apibūdinkite kitus sunkumus, su kuriais susiduriate išduodami Europos arešto orderius.

A. Valeikienė: Sunkumų atsiranda laiko terminų atžvilgiu pateikiant Europos arešto orderių versijas atitinkamomis kalbomis. Nesilaikant terminų prašomi perduoti asmenys dažniausiai paleidžiami. Tačiau Ispanija, vos tik gavusi Europos arešto orderį ispanų kalba, stengiasi asmenį vėl sulaikyti ir daugeliu atvejų tai pavyksta.

Daugiausia kurioziškų situacijų su Prancūzija. Nors reikalaujamas laikas pateikti Europos arešto orderį su vertimu į prancūzų kalbą dar nepasibaigia, asmenys vis tiek paleidžiami. Štai 2005 m. gruodžio 27 d. Generalinė prokuratūra gavo pranešimą, kad prašomas perduoti asmuo K.S. tą pačią dieną buvo sulaikytas Prancūzijoje. Europos arešto orderį su vertimu į prancūzų kalbą reikia pateikti per 6 dienas nuo asmens sulaikymo. Tačiau šiuo atveju,

nors orderis buvo išsiųstas 2005 m. gruodžio 29 dieną, prašomas perduoti asmuo buvo paleistas dar nesibaigus nustatytam terminui.

Prancūzijos Interpolo nacionalinis biuras ne kartą yra pasakęs, kad net neskelbs asmens paieškos pagal Lietuvos Respublikos išduotą Europos arešto orderį, jeigu šis nebus išverstas į prancūzų kalbą. Arešto orderis anglų kalba buvo išduotas R.J., kuris pats kreipėsi į Lietuvos ambasadą Prancūzijoje, tačiau sulaikytas nebuvo, nes Europos arešto orderis anglų kalba Prancūzijos teisėsaugos institucijoms yra nepriimtinas.

Ž. Bunikytė: Ar Lietuva sutinka perduoti savo piliečius, kuriems išduoti Europos arešto orderiai?

A. Valeikienė: Perduodant Lietuvos Respublikos piliečius sunkumų tikrai nekyla. Jei tik tenkinamos visos perdavimo sąlygos, asmenys iš karto perduodami. Pastaruoju metu pastebime vis daugiau atvejų, kada Generalinės prokuratūros prokurorai naudojami Tarybos pagrindų sprendimo suteikiama garantija, pagal kurią Europos arešto orderius išduodančių šalių prašoma leisti Lietuvos Respublikos piliečiams paskirtą bausmę atlikti Lietuvoje.

Ž. Bunikytė: O ar yra buvę atvejų, kada piliečių perdavimui nebuvo duotas leidimas? Jei taip, tai kokiais atvejais?

A. Valeikienė: Yra buvę tik du atvejai, kada Vilniaus apygardos teismas neleido perduoti Lietuvos Respublikos piliečių. Pirmą kartą tai įvyko tada, kad prašomas perduoti asmuo buvo nepakaltinamas, o antrą kartą – kai asmuo sirgo nepagydoma liga - jam buvo paskutinė vėžio stadija.

Ž. Bunikytė: Be to, kad dėl kitų valstybių narių veiksmų neišeina tinkamai vykdyti Europos arešto orderio nuostatų, ar pats teisinis reglamentavimas Lietuvoje leidžia sklandžiai vykdyti šią procedūrą?

A. Valeikienė: Taip, spragų yra. Tiesiog būtina priimti baudžiamojo proceso kodekso pataisas, kurios reglamentuoja asmenį perdavusios valstybės narės sutikimo gavimo procedūrą, siekiant išplėsti perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, nes dabar galiojančiose normose ši procedūra nėra reglamentuojama.

INTERVIU ATLIKIMO IŠVADOS

2007-03-06

Vilnius

Interviu atliktas 2007 m. kovo 6 dieną laikantis iš anksto numatytos programos, siekiant išsiaiškinti praktines problemas, su kuriomis susiduria Lietuvos Respublika, išduodama ir vykdydama Europos arešto orderius.

Interviu pagalba buvo pasiektas tikslas aiškinantis praktines Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo procedūrų problemas. Problemų yra net keletas, daugiausia susijusios su kitų valstybių narių keliamais reikalavimais dėl Europos arešto orderio turinio ir vartojamų sąvokų, per trumpų Europos arešto orderio vertimo į atitinkamą kalbą pateikimo terminų.

Pasitvirtino visos iškeltos hipotezės, jog Lietuva stengiasi laikytis Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų, tačiau tai kliudo padaryti kitos valstybės narės bei teisės aktų, įgyvendinančių Tarybos pagrindų sprendimą, spragos.

PRIEDAS NR.2

Lentelė Nr.1

Išduoti ir gauti Europos arešto orderiai (2004 – 2006 m.)⁶²

Išduoti Europos arešto orderiai 2004 - 2006 m.				Gauti Europos arešto orderiai 2004 - 2006 m.			
	2004 m. ⁶³	2005 m. ⁶⁴	2006 m. ⁶⁵		2004 m.	2005 m.	2006 m.
Belgija				Belgija	105		
Čekija			168	Čekija	30		99
Danija	64	64	52	Danija	14	33	45
Vokietija	1300			Vokietija	71		
Estija	5	38	42	Estija	9	25	30
Graikija	15		53	Graikija	10		79
Ispanija	668		450	Ispanija	461		721
Prancūzija	195		1552	Prancūzija	211		490
Airija	18	29	43	Airija	217	67	127
Italija		121		Italija		69	
Kipras	2		20	Kipras	7		12
Latvija	20	44	65	Latvija	11	31	17
Lietuva	264		538	Lietuva	21		28
Liuksemburgas	13		35	Liuksemburgas	16		24
Vengrija	58		115	Vengrija	28		53
Malta		1	4	Malta		4	2
Nyderlandai		373	325	Nyderlandai	170	434	498
Austrija	216		391	Austrija	112		250
Lenkija	431	1448	2421	Lenkija	49	218	228
Portugalija	85		102	Portugalija	32	29	84
Slovėnija	20	81	67	Slovėnija	4		40
Slovakija	13	56	111	Slovakija	6		34
Suomija	75	86	69	Suomija	4	10	13
Švedija	140			Švedija	25		
Jungtinė Karalystė	96	131		Jungtinė Karalystė	186	5986	

⁶² Kai kurios valstybės narės nėra pateikusios duomenų.

⁶³ Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2004 // Brussels, 11 July 2005, No. 7155/4/05, REV 4, COPEN 49 EJN 15 EUROJUST 15.

⁶⁴ Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2005 // Brussels, 11 May 2006, No. 9005/06, COPEN 52 EJN 12 EUROJUST 21.

⁶⁵ Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2006 // Brussels, 3 October 2007, No. 11371/3/07, REV 3, COPEN 106, EJN 20, EUROJUST 39.

Lentelė Nr.2

Asmenų perdavimas 2004 – 2006 m.⁶⁶

	Iš viso perduota asmenų			Sutiko būti perduoti			Nesutiko būti perduoti		
	2004 m. ⁶⁷	2005 m. ⁶⁸	2006 m. ⁶⁹	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.
Belgija									
Čekija	1		49	1		34			15
Danija	12	15	27	6	9	9	6	6	18
Vokietija									
Estija	9	17	30	7	15	21	2	2	9
Graikija	5		45	4		31	1		14
Ispanija	306		423	134		231	172		315
Prancūzija	83		339			197			142
Airija	2	7	45	2	4	23	0	3	22
Italija		18							
Kipras	3		1	2	9	1	1		
Latvija	4	19	12	4	15	9		4	3
Lietuva	5		25	5	5	15			11
Liuksemburgas	4		8	4	43	5	0		3
Vengrija	25		43	9		43	16		0
Malta		3	0					3	
Nyderlandai	74	229	287	20	76	73	54	153	214
Austrija	97		157			146			23
Lenkija	25	80	139		41	65		39	74
Portugalija	24		65	18		52	6		13
Slovėnija	6	15	24	5	5	13	1	10	11
Slovakija	1	13	9		6	3	1	7	6
Suomija	4	10	4	1	5		3	5	
Švedija	15								
Jungtinė Karalystė	24	77		14	35		10	42	

⁶⁶ Kai kurios valstybės narės nėra pateikusios duomenų.

⁶⁷ Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2004 // Brussels, 11 July 2005, No. 7155/4/05, REV 4, COPEN 49 EJM 15 EUROJUST 15.

⁶⁸ Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2005 // Brussels, 11 May 2006, No. 9005/06, COPEN 52 EJM 12 EUROJUST 21.

⁶⁹ Replies to questionnaire on quantitative information on the practical operation of the European arrest warrant – Year 2006 // Brussels, 3 October 2007, No. 11371/3/07, REV 3, COPEN 106, EJM 20, EUROJUST 39.

Diagrama Nr.1

Asmenų perdavimo terminai (2004 m.)

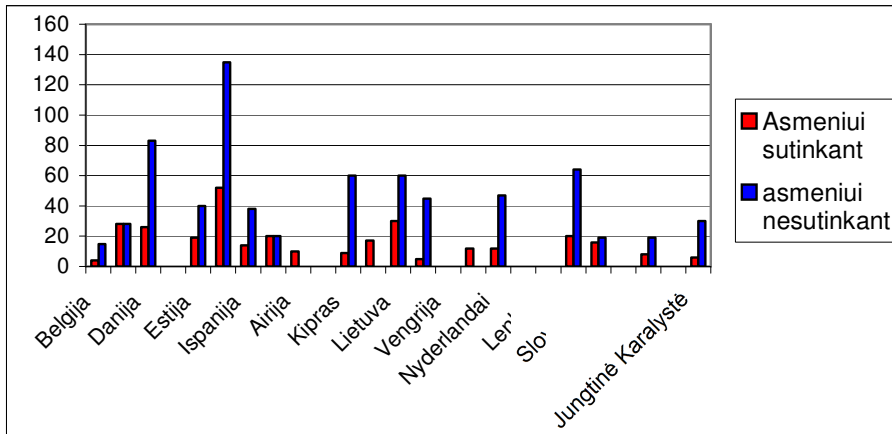

Diagrama Nr. 2

Asmenų perdavimo terminai (2005 m.)

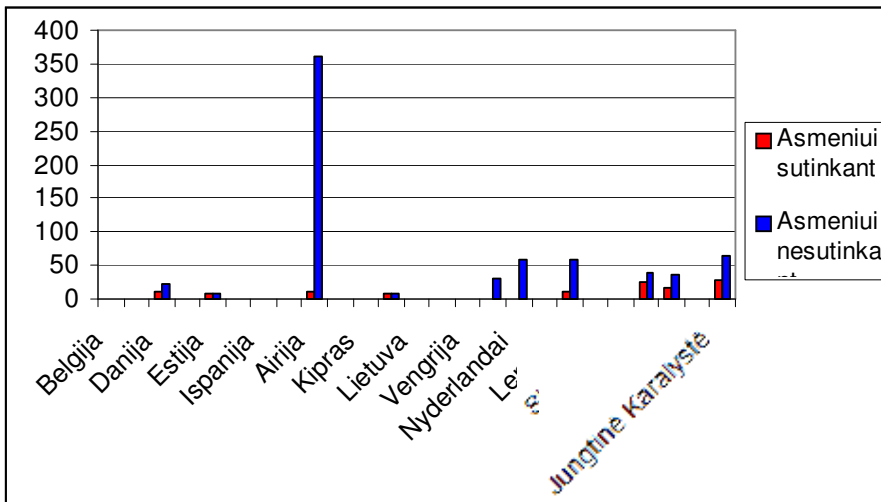

Diagrama Nr.3

Asmenų perdavimo terminai (2006 m.)

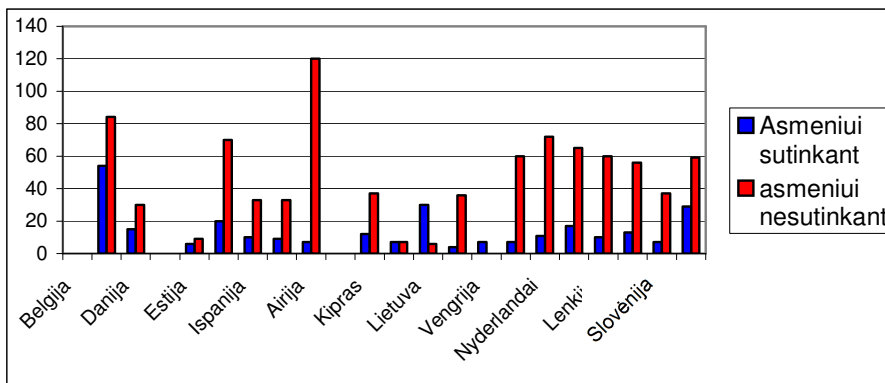

Diagrama Nr.4

Piliečių perdavimas (2004 m.)

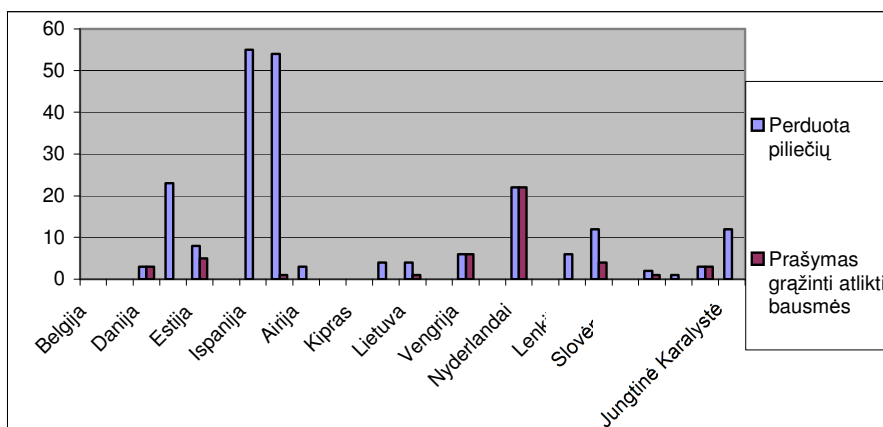

Diagrama Nr.5

Piliečių perdavimas (2005 m.)

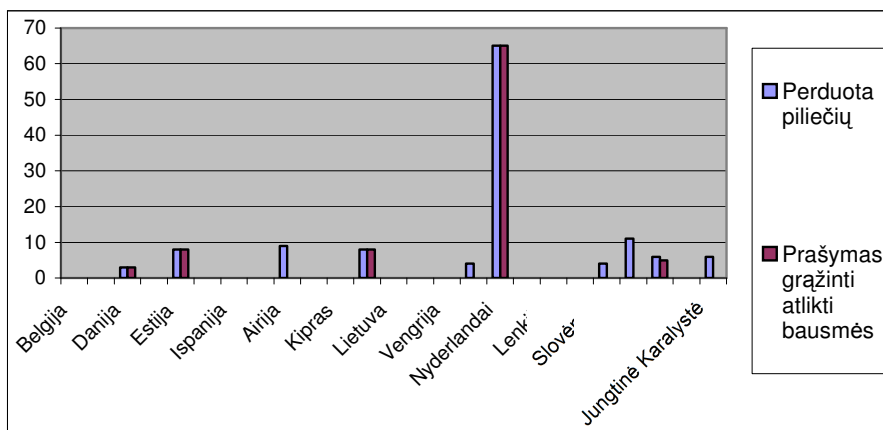
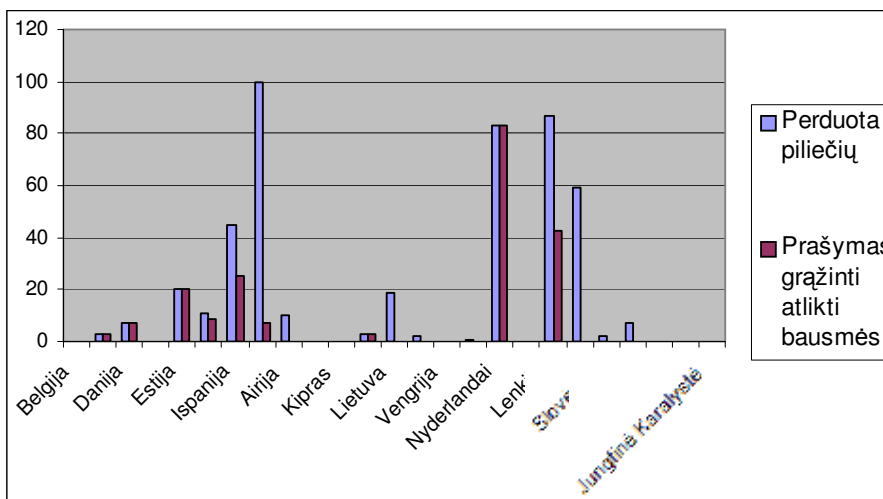

Diagrama Nr.6

Piliečių perdavimas (2006 m.)

SANTRAUKA

(Europos arešto orderis, jo taikymas Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse)

Raktiniai žodžiai: Europos arešto orderis, perdavimas, išduodančioji šalis, vykdančioji šalis, abipusis pripažinimas, dvigubas baudžiamumas.

Remiantis Tarybos pagrindų sprendimo teisinėmis nuostatomis, analizuojamas Europos arešto orderio teisinis reglamentavimas, o naujausia Europos Teisingumo Teismo praktika padeda atskleisti paties pagrindų sprendimo teisinę prigimtį. Atskleidžiama atskirų Europos Sąjungos valstybių narių bei Lietuvos praktika įgyvendinant Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas, pateikiamos praktinės taikymo problemos. Ypatingas dėmesys skiriamas piliečių neperdavimo klausimui pateikiant Lenkijos, Vokietijos ir Kipro pavyzdžius dėl Tarybos pagrindų sprendimo prieštaravimo šalių konstitucijoms.

Šiame darbe analizuojamas Europos arešto orderio teisinis reglamentavimas pagal Tarybos pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, naujausia Europos Teisingumo Teismo praktika. Pupino byloje analizuojama pati pagrindų sprendimo prigimtis, o Advocaten voor de Welerd byloje apskritai buvo ginčijamas Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio atitikimas Europos Sąjungos sutarčiai, kurioje buvo siekiama visiškai arba iš dalies panaikinti Belgijos Tarybos pagrindų sprendimo nuostatas įgyvendinančius įstatymus, dėl ko apskritai galėjo būti sutrikdytas naujosios procedūros taikymas tarp valstybių narių.

Kitose dalyse nagrinėjama atskirų valstybių narių ir Lietuvos Respublikos Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo nacionalinėje teisėje sunkumai. Nors Tarybos pagrindų sprendimo tikslas yra harmonizuoti Europos arešto orderio procedūrą tarp valstybių narių, jos vis dėlto laikosi savo teisinės tvarkos, neleidžiančios tinkamai išduoti ir vykdyti Europos arešto orderių dėl pernelyg trumpų terminų, per kuriuos nesuspėjus Europos arešto orderio išversti į atitinkamą kalbą, prašomi perduoti asmenys dažnai paleidžiami; skirtingi sąvokų, turinio reikalavimai, priverčiantys išduoti naujus Europos arešto orderius; nacionalinių konstitucijų pažeidimai, susiję su piliečių perdavimo klausimais.

Lietuvos Respublika galėtų be didesnių problemų vykdyti Europos arešto orderio procedūrą, jeigu tai leistų padaryti kitos valstybės narės, jei laikytųsi Tarybos pagrindų sprendimo nuostatų, bei, jei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse būtų išvengta teisinių spragų, reglamentuojančių valstybių narių sutikimą, siekiant išplėsti prašomo perduoti asmens baudžiamosios atsakomybės ribas.

SUMMARY

(European Arrest Warrant, Its Application in Lithuania and in the other Member States of the European Union)

Keywords: European Arrest Warrant, surrender, issuing state, executing state, mutual recognition, double criminality.

According to guidelines of the Framework Decision, this work analyses the legal regulation on European Arrest Warrant. The latest practice of European Court of Justice helps to disclose the nature of the framework decision. Further parts of this work analyze practical implementation of Framework Decision in separate Member States and Lithuania. Special attention is paid on non-surrender of nationals introducing particular cases about the conflict between constitutions and framework decision in Poland, Germany and Cyprus.

This work includes the legal regulation of the European arrest warrant under the Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States, based on mutual recognition, and the latest practice of the European Court of Justice. Analyzing Pupino case, it was dealt with the nature of the framework decision in general and in the recent *Advocaten voor de Welerd* case, it was entertained doubt about the conformity of the Framework Decision on the European arrest warrant with the Treaty of the European Union, where Belgium was seeking the annulment, in the whole or in the part, of the Belgian Law transposing the provisions of the Framework Decision into national law.

Other parts of the work analyze the implementation of the Framework Decision into the judicial systems of the separate Member States of the European Union and Lithuania. The implementation raised some difficulties and bigger problems. Although the intention of the Framework Decision was to harmonize the European arrest warrant procedure between Member States, those Member States still remain some legal order that doesn't let to issue and to execute European arrest warrant suitably because of the short time limits to translate European arrest warrants into appropriate languages, that causes the release of the requested person; different terminology referred, which leads to the issue of a new European arrest warrant; different requirements for the content of this document; problem of non extradition of the nationals and so on.

Lithuania could deal with the European arrest warrant procedure perfectly if the other Member States could follow the provisions of the Framework Decision and if there were no loopholes in the Lithuanian code of the criminal procedures, according with a consent of the other Member States seeking to extend the limits of criminal liability.